

† ΦΩΚΙΩΝΟΣ Β. ΒΟΥΣΒΟΥΝΗ

ΟΥΕΡΓΙΛΙΟΥ ΑΙΝΕΙΑΣ (ΕΚΛΟΓΑΙ)

ΔΙΑ ΤΗΝ Γ' ΤΑΞΙΝ ΤΩΝ ΓΥΜΝΑΣΙΩΝ ΠΑΛΛΙΟΥ ΤΥΠΟΥ

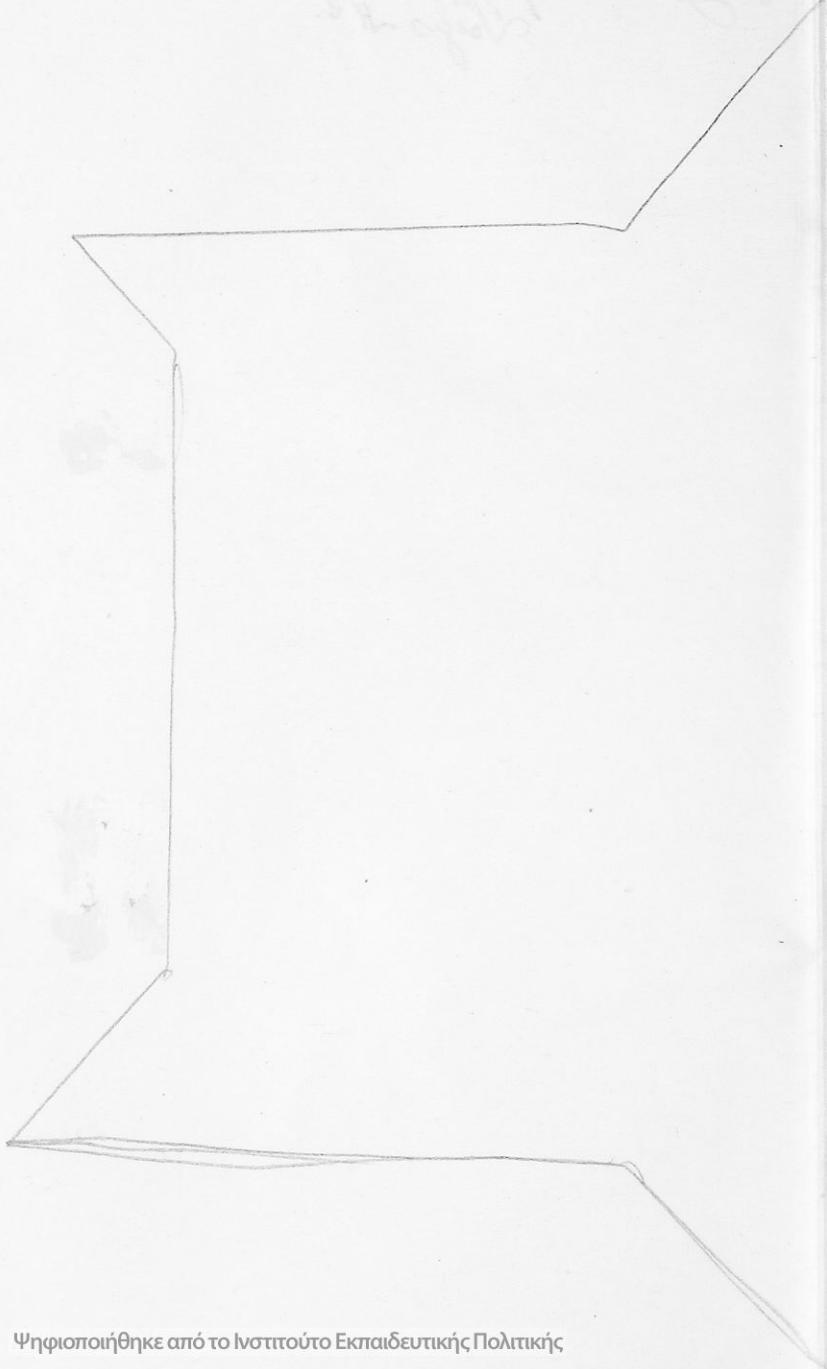

Οργανισμός Εκδοσεως Σχολικών Βιβλίων
ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

1949

*Vasiga Lipos
Riga - H 3.*

19746

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΟΥΕΡΓΙΛΙΟΥ ΑΙΝΕΙΑΣ
(ΕΚΛΟΓΑΙ)

† ΦΩΚΙΩΝΟΣ Β. ΒΟΥΣΒΟΥΝΗ

ΟΥΕΡΓΙΛΙΟΥ ΑΙΝΕΙΑΣ

(ΕΚΛΟΓΑΙ)

ΔΙΑ ΤΗΝ Γ' ΤΑΞΙΝ ΤΩΝ ΓΥΜΝΑΣΙΩΝ ΠΑΛΑΙΟΥ ΤΥΠΟΥ

Οργανισμός Εκδόσεως Σχολικών Βιβλιών

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

1949

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Βίος τοῦ Ούεργιλίου.

Ο Πόπλιος Οὐεργύλιος (ἢ Βεργίλιος) Μάρων (P. Vergilius Maro) ἐγεννήθη τὴν 15ην Ὁκτωβρίου τοῦ 70 π.Χ. εἰς τὰς Ἀνδεις, χωρίον πλησίον τῆς Μαντούης, πόλεως τῆς πέραν τοῦ Πάδου Γαλατίας, ἀπὸ γονεῖς ἀγρότας ἔχοντας τὰ πρὸς τὸ ζῆν. Ο πατὴρ τοῦ Οὐεργυλίου εὐπορίσας ἐν τῷ μεταξὺ ἀπὸ τὰς γεωργικάς, κτηνοτροφικάς καὶ μελισσοκομικάς ἐργασίας του ἀπέστειλε τὸν νιόν του εἰς ἡλικίαν δώδεκα ἑτῶν εἰς τὴν γειτονικὴν πόλιν τῆς Κρεμώνης, ἵνα λάβῃ τὴν πρώτην παιδευσιν. Ἐν Κρεμώνῃ δὲ Οὐεργύλιος ἔμεινε μέχρι τοῦ δεκάτου ἔτους τῆς ἡλικίας του καὶ ἀπῆλθεν ἔπειτα εἰς Μεδιόλανον δι' εὐρυτέρας σπουδάς. Ἐκ Μεδιολάνων δὲ μετὰ τριετίαν ἀπῆλθεν εἰς Ρώμην, ὅπου ἐμαθῆτεν παρὰ τῷ δονομαστῷ ὄητοροδιδασκάλῳ Ἐπιδίῳ, ἐδιδάχθη δὲ τὴν φιλοσοφίαν ὑπὸ τοῦ ἐπικουρείου φιλοσόφου Σίρωνος. Οὐδεμίαν κλίσιν ἥσθιμάνετο πρὸς τὴν φιλορικήν. Ἐπιστρέψας εἰς τὰς Ἀνδεις ἡσκολεῖτο εἰς τὴν φιλοσοφίαν καὶ τὴν καλλιέργειαν τῶν κτημάτων του, ἀποφεύγων τὸν πολιτικὸν βίον, ἔνεκα τῆς φυσικῆς του δειλίας καὶ τῆς ἀσθενεικῆς κράσεώς του.

Τὰ πρῶτα ἔργα του.

Εἰς τὴν νεανικὴν ἡλικίαν ἐφιλοπόνησε τὰ πρῶτα ποιητικά του δοκίμια, ἔλαφροῦ καὶ παιγνιώδους περιεχομένου ποιημάτια, **Κατὰ Λεπτὸν** (Catalepton) ἐπιγραφόμενα. Ἀπὸ τὰ σφεζόμενα ταῦτα καὶ εἰς αὐτὸν ἀποδιδόμενα ποιημάτια δλίγα εἶναι ἔκεινα τῶν δόπιων ἀνατίροητος εἶναι ἢ γνησιότης. Ἐν τῷ μεταξὺ ἐγίνετο γνωστὸς εἰς τὸν κύκλον τῶν ἀρίστων κατὰ τοὺς χρόνους ἔκεινους ποιητῶν καὶ λογοτεχνῶν, τοῦ Λ. Οὐαρίου, Πλωτίου Τούκκα, Κοϊντιλίου Οὐάρου καὶ ἀλλων, οἵτινες ἦξιοῦντο τῆς φιλίας καὶ προστασίας τοῦ Μαικήνου, τοῦ

γνωστοῦ φιλομούσου καὶ πιστοῦ συμβούλου τοῦ Ὀκταβιανοῦ. Περὸς τὸ 43 π.Χ. δὲ Οὐεργίλιος ἐσχετίσθη μὲ τὸν διοικητὴν τῆς πέραν τοῦ Πάδου Γαλατίας, τὸν Ἀσίνιον Πολλίωνα, ἀνδρα πολὺ ἐπιφανῆ καὶ λογιώτατον. Μετὰ τὴν ἐν Φιλίπποις μάχην (42 π.Χ.) ἔγινε διανομὴ τῶν γαιῶν τῆς Ἰταλίας στεργήσασα ἐπί τυνα χρόνον καὶ τὸν Οὐεργίλιον τῆς Ἱδίας αἵτοῦ περιουσίας. Πρόγραμμα τὸ 41 π.Χ. δὲ Ὀκταβιανὸς ἀπέστειλε τοὺς παλαιμάχους στρατιώτας, ὅπως καταλάβουν τοὺς ἀγροὺς τῆς Κρεμώνης καὶ ἐπειδὴ οὗτοι δὲν ἔξηρεσαν πρὸς πλήρωσιν τῶν ἐπιθυμιῶν δῆλων, οἱ παλαιμάχοι κατέλαβον αὐθαιρέτως δῆλως καὶ κατ' ἵδιαν γνώμην καὶ τὸν γειτονικὸν ἀγροὺς τῆς Μαντούνης καὶ οὕτω τοῦ ποιητοῦ τὸ κτῆμα περιῆλθεν εἰς κεῖσας Κλαυδίου τινός. 'Αλλ' δὲ Οὐεργίλιος εἰς Ρώμην ἐλθὼν κατώρθωσε παρὰ τοῦ Ὀκταβιανοῦ νὰ ἀνακτήσῃ αὐτό. Τὸ ἐπόμενον ἔτος (40 π.Χ.) μετὰ τὸν παρὰ τὴν Περούσιαν πόλεμον δὲ ποιητῆς ὄριστικῶς ἀπώλεσε τὴν περιουσίαν ἀλλ' δὲ Ὀκταβιανὸς εὐνοϊκῶτατα διακείμενος πρὸς τὸν ποιητήν, τῇ μεσολαβήσει καὶ τοῦ Μαικήνου, ἔδωκεν εἰς αὐτὸν πρὸς ἐπανόρθωσιν τῆς ζημίας κτῆμα ἐν Καμπανίᾳ. 'Απὸ τὸ 38 π.Χ. ἀποχώρει δὲ ποιητῆς εἰς τὴν Καμπανίαν καὶ διατρίβει εἰς τὴν Νεάπολιν, σπανίως δὲ ἔχοταί εἰς τὴν Ρώμην. Τῷ 19 π.Χ. ἐπιχειρεῖ ταξίδιον εἰς τὴν Ἐλλάδα καὶ Ἀσίαν σκοπεύων νὰ μείνῃ ἐκαὶ δῦναν χρόνον, διὰ νὰ περιηγηθῇ τὸν τόπους, ὅπου εἶχον λάβει γόραν τὰ γεγονότα, διὰ τὰ δόπια ὅμιλει εἰς τὸ ποίημα, τὸ δόπιον τότε ἐφιλοτέχνει, δὲ σκοπός του ὅμως δὲν ἐπετεύχθη, διότι δὲ ποιητῆς εἶχεν ὑγείαν ἐπισφαλῆ. Εἰς τὰς Ἀθήνας ενοίσκει τὸν Αὔγουστον ἀρτίως ἐπανακάμψαντα ἀπὸ τὴν Ἀνατολὴν καὶ ὑπὸ τούτου πείθεται νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν Ἰταλίαν. Εἰς τὰ Μέγαρα δὲν προσβάλλεται ὑπὸ ήλιασεως. Μολονότι δὲ ἐπύρεσσε, δὲν ἥθέλησε νὰ διακόψῃ τὸ ταξίδιον καὶ ἡ νόσος του ἐπεδεινώθη κατὰ τὸν πλοῦν. 'Αποβιβασθεὶς εἰς τὸ Βρινδήσιον ἀπέθανε μετ' ὀλίγον τῇ 22^ῃ Σεπτεμβρίου τοῦ 19 π.Χ. Τὰ δοτά του μετεφέρθησαν εἰς Νεάπολιν καὶ ἐτάφησαν ἐκεῖ, γαραζθέντος ἐπὶ τοῦ τάφου του τοῦ ἔξις διστίχου, ὅπερ λέγεται ὅτι αὐτὸς ἐποίησε μικρὸν πρὸ τοῦ θανάτου του :

Mantua me genuit; Calabri rapuere; tenet nunc
Parthenope: cecini pascua, rura, duces.

Δηλαδὴ ή Μάντουα μὲ ἔγεννησεν, οἱ Καλαβροὶ (τὸ Βρεντήσιον) μὲ ἀφήραπαν, νῦν μὲ κατέχει ή Παρθενόπη (ή Νεάπολις) : ἔψαλα βισκαῖς (βισνούλικὰ ποιήματα), ἀγροὺς (γεωργικά), ἡγεμόνας (ἡρωϊκὸν ἔπος).

Τὰ Βουκολικά. Μετὰ τὰ ποιημάτια ἔκεινα τὰ **Κατὰ Λεπτὸν καλούμενα**, τὸ πρῶτον λόγου ἀξιον ἔργον τοῦ Οὐεργιλίου εἶναι τὰ **Βουκολικά**, ποιηθέντα ἐντὸς τριῶν ἑτῶν (42 - 39 π. Χ.) καὶ εὐθὺς ὕστερον ἐκδοθέντα. Τῇ προτροπῇ τοῦ Ἀσινίου Π. ὁ Οὐεργίλιος συνέθεσε τὰ Βουκολικά, τὰ δύοια συνήθως *'Εκλογαί* (Eclogae) καλοῦνται, μιμηθεῖς τὸν βιουκολικὸν ποιητὴν Θεόκριτον, εἰς τὴν μελέτην τοῦ διποίου ηγχαριστεῖτο, ὅτε εἰς τὴν γενέτειράν του εὑρίσκετο, διότι διετέλει ὑπὸ τὴν ἐπήρειαν τῶν ἀμεσών καὶ ζωηρῶν ἐντυπώσεων τοῦ ἀγροτικοῦ καὶ ποιμενικοῦ βίου. Εἰς τὰ Βουκολικὰ δὲν παρατηρεῖ τις τὴν ἀπλότητα καὶ τὴν χάριν τοῦ Θεοκρίτου, ἀλλὰ τὸ τεχνικόν. Λόγοι ἀπρόσφρονοι εἰς τὰ πρόσωπα ἐμβάλλονται, διότι δὲν δίδεται προσοχὴ εἰς τὴν ψυχολογίαν, ἥ δὲ γλῶσσα πλησιάζει πολὺ τὴν γλῶσσαν λυρικοῦ καὶ ἐπικοῦ ποιητοῦ, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸν Θεόκριτον, ὅστις μετεγειρίσθη τὴν γλῶσσαν τῶν ἀγροδιαίτων ἀνθρώπων.

Τὰ Γεωργικά. Μετὰ τὰ **Βουκολικὰ** ἐποίησε τὰ **Γεωργικὰ** τῇ προτροπῇ τοῦ Μαικήνου, θελήσαντος νὰ γεννήσῃ παρὰ τοῖς Ρωμαίοις τὴν ἀγάπην πρὸς τὰς ἀγροτικὰς ἔργασίας. Τὰ **Γεωργικά**, διὰ τὴν σύνθεσιν τῶν διποίων ἐδαπάνησεν 7 ἔτη (μέχρι τοῦ 30 π. Χ.), ἀποτελοῦνται ἀπὸ τέσσαρα βιβλία διαλαμβάνοντα περὶ γεωργίας, δενδροκομίας, κτηνοτροφίας καὶ μελισσοτροφίας, εἶναι δὲ ποίημα διδακτικόν. Εἰς τὴν σύνθεσιν τοῦ ποιήματος εἶχε πρὸς διφθαλιμῶν τὸν *'Ησίοδον* (*'Εργα* καὶ *'Ημέραι*). Ἀλλὰ τὴν ὑλὴν, τὴν δύσιαν αἰντὸς ὁ ἀγροτικὸς βίος παρέσχεν εἰς τὸν ποιητήν, ἐδανείσθη οὗτος καὶ ἐξ ἄλλων *'Ελλήνων* καὶ *Λατίνων* συγγραφέων, *'Αριστοτέλους*, Θεοφράστου, Λουκοντίου, Κάτωνος, Οὐνάρρωνος. Τὰ δανεισθέντα δὲ οὕτω σαφῶς συνέταξε καὶ τόσον συνετῶς πρὸς τὸν βίον τῶν Ρωμαίων προσήρμισε, μὲ τόσας ποιητικὰς ἴδεας ἐλάμπουντε καὶ μὲ τόσην κομψότητα λόγου ἐκόσμησεν, ὅστε κατώρθωσε νὰ ἀποφύγῃ τὴν ψυχοράτητα καὶ ξηρότητα τὴν σύμφυτον εἰς τὰ διδακτικὰ ποιήματα.

Ἡ Αίνειάς. Ἀπὸ τοῦ 29 π. Χ. ἀσχολεῖται περὶ τὴν συγγραφὴν σπουδαιοτέρου καὶ ἀξιολογωτέρου, ἀμα δὲ καὶ δυσχερεστέρου ἔργου, τῆς **Αίνειάδος**, καλλίστου ἐμνικοῦ ἔπους. Οἱ Ρωμαῖοι δὲν εἶχον κύκλον τινὰ δημοτικῶν συλλογῶν δυνάμενον νὰ ὑποβοηθήσῃ τὴν ἐπικήν διάνοιαν, ἐπειδὴ δὲ ἦσαν τυπικὰ καὶ θετικὰ πνεύματα δὲν ἐγνώριζον

τὴν διασκέδασιν ἀπὸ διήγησιν ἀναμεμειγμένην μὲ μύθους καὶ ἴστορικὰς παραδόσεις. Ἐξ ἄλλου ἡ γλῶσσά των, λίαν κατάλληλος διὰ τὴν εὐνγλωττίαν καὶ τὰς τοῦ δημιούρου βίου πράξεις, ἥκιστα πρόσφορος ἦτο εἰς τὴν ἐλευθέρων κίνησιν, ἢν ἀπαιτεῖ ἡ ἐπική διήγησις. Οἱ Ρωμαῖοι ἥχισαν νὰ ἀγαποῦν τὴν ἐπικήν ποίησιν τότε, ὅτε εἰς τὴν Ρώμην, κοντὰ εἰς τὰ ἄλλα ἐκ τῆς Ἑλλαδὸς λάφυρα, ἐκόμισαν καὶ τὰ μνημεῖα τῆς Ἑλληνικῆς φιλολογίας. Ἀλλ’ ἀπὸ τοὺς πρώτους ἐπικοὺς ποιητάς των ἄλλοι μὲν μεταφράζουν ἡ μιμοῦνται τοὺς Ἑλληνας, ἄλλοι δὲ εἶναι χρονογράφοι ἀπλοῖ καὶ ἀτεγνοὶ παρουσιάζοντες ἔργα θελγήτρου καὶ χάριτος ἄμιοι· εἰς τὸν Οὐρεγγίλιον ἐπεφύλασσεν ἡ μοῖρα νὰ λάβῃ τὴν δάφνην τῆς ἐπικῆς ποιήσεως, ἀφ’ οὗ κατώρθωσεν οὗτος νὰ συνενῶσῃ τὴν ἐποποίηαν τὴν μυθολογικὴν μὲ τὴν ἴστορικὴν καὶ νὰ ποιῆῃ ἐπος ἐθνικόν. Ἡ Αἰνειάς, εἰς 12 βιβλία διηγημένη, εἶναι τὸ μόνον ποίημα, μὲ τὸ δυοῖν τόσον πολὺ ἐφημύσθη ὁ ποιητής· ὅντως ἡ ὑπόθεσίς του, ἡ ἐγκατάστασις τοῦ Αἰνείου εἰς τὴν Ἰταλίαν μετὰ πολλὰς πλάνας, εἶναι καλλίστη. Ἐξέλεξε δὲ τοιαύτην ὑπόθεσιν ὁ ποιητής ὅχι μόνον διὰ τὴν ἀρχαίαν φήμην τοῦ ἥρωος, ἀλλὰ καὶ διότι ἥπλιτις ὅτι θὰ συμβάλῃ πολὺ εἰς δόξαν καὶ κρατάωσιν τῆς τότε ἀναφανείσης μοναρχίας τοῦ Αὐγούστου· ἔκειλε νὰ δοξασθῇ τοιουτορόπως ἡ γενεὰ τῶν Ἰουλίων γνωμένου πολλοῦ λόγου περὶ τοῦ Ἰουλίου, τοῦ υἱοῦ τοῦ Αἰνείου. Ἔπειτα εἰς τὴν Αἰνειάδα ὑμνεῖται τὸ μεγαλεῖον τοῦ Ρωμαϊκοῦ λαοῦ ὑπὸ τὸ πρόσωπον τοῦ Αἰνείου, ὅστις συνδέει τὴν ἀνδρείαν καὶ τὴν εύσεβειαν, τὰς δύο ταύτας μεγίστας ἀρετὰς τοῦ Ρωμαϊκοῦ Ἐθνους. Αιὰ τὴν σύνθεσιν τῆς Αἰνειάδος κατηγάλωσε τὰ τελευταῖα ἔτη τοῦ βίου του, ἐμμῆθη δὲ τὸν Ὁμηρον, οὗτινος τὴν μὲν Ὁδύσσειαν ἥκιολούθησε ποιῶν τὰ ἔξ πρᾶτα βιβλία, τὴν δὲ Ἰλιάδα ποιῶν τὰ ἔξ τελευταῖα, συνάπτων οὕτω δύο κάλλη εἰς ἓν ποίημα. Παρ’ Ὁμήρῳ εὑρίσκομεν μόνον τὴν γνωστὴν περὶ Αἰνείου προφητείαν τοῦ Ποσειδῶνος (Y, 306 κ. ἐ.).

ἥδη γάρ Πριάμου γενεὴν ἥχθηρε Κρονίων·
νῦν δὲ δὴ Αἰνείαο δίη Τρώεσιν ἀνάξει
καὶ παῖδων παῖδεσ, τοί κεν μετόπισθε γένωνται.

Οὐδαμοῦ δὲ τοῦ Ὁμήρου εὑρίσκομεν νῦν ἔστω τῆς τοῦ Αἰνείου σχέσεως πρὸς τὴν Ἰταλίαν. Ὁ Σικελιάτης ποιητὴς Στησίχορος (622-533 π.Χ.) ποιῶν τὸν Αἰνείαν φιλάνωντα, ὃς φαίνεται, μέχρι τῆς Κύμης τῆς Ἰταλίας εἶναι ὁ πρῶτος, ὅστις μνημονεύει πλοῦν τὸν Αἰνείου ἔξω

τῆς Τρωικῆς χώρας. Ἀπὸ τοὺς περὶ τὸν Ζον π. Χ. αἰῶνα ἀκμάσαντας ἴστοριογράφους Καλλίαν καὶ Τίμαιον συνάπτεται ὁ Αἰνείας πρὸς τὸ Λάτιον. Ἀπὸ τὰ μέσα δὲ τοῦ ζευκτοῦ π. Χ. αἰῶνος εἰσεχώρησεν ὁ περὶ τοῦ Αἰνείου μῆδος εἰς τὴν Ρώμην ἥτο δ' ἀρκετὰ γνωστὸς ἐπὶ τοῦ πρότου Καρχηδονικοῦ πολέμου, διότι ὁ ποιητὴς Ναΐβιος εἰς τὴν εἰσαγωγὴν τοῦ ἔπους του Bellum Poenicum διηγεῖται τὴν φυγὴν τοῦ Αἰνείου μετὰ τοῦ πατρός του, τὰς ἐν τῷ πόντῳ πλάνας, τὴν ἐν Καρχηδόνι ὑποδοχὴν καὶ τὴν εἰς Λάτιον ἄφιξιν. Ἡ Ρώμη κατόπιν μακρῶν καὶ αἰματηρῶν ἀγώνων εἰνδίσκετο εἰς τὸ ἀνώτατον σημεῖον τῆς δόξης καὶ τοῦ μεγαλείου ἀρχουσα τοῦ κόσμου πλέον, οἷς δὲ Ρωμαῖοι ἐπίστευον ὅτι τοῦτο ὠφείλετο εἰς ἀριστού τινα δύναμιν, εἰς θείαν μοῖραν προστατεύουσαν αὐτοὺς (Fortuna urbis). Τῆς καθολικῆς ταύτης πίστεως ἥκιν καὶ ἔριμηνεία γίνεται ὁ Οὐεργύλιος ἐν τῇ Αἰνειάδι, ἢ διοία εἶναι διαιπεποτισμένη μὲ τὴν πίστιν αὐτήν. Κατὰ τὴν ἐπεξεργασίαν τοῦ περὶ τοῦ Αἰνείου μύθου ὁ ποιητὴς ἐν τῇ συναρμογῇ τοῦ ἴστορικοῦ καὶ μυθολογικοῦ στοιχείου θέλει νὰ δείξῃ, ὅτι, διποτὸς ἀφανισμὸς τῆς ἐν Ἀσίᾳ Τροίας, τοιυτορόπως καὶ ἡ ἀνάστασις αὐτῆς ἐν Ἰταλίᾳ, ἥτοι ἡ κτίσις τῆς Ρώμης, εἶναι ἔργον τῶν θεῶν. Ἡ θεία πρόνοια ἥμέλησεν οὕτως ὥστε ἡ πρώτη ἀρχὴ τῆς Ρώμης νὰ συνδεθῇ μὲ τὴν ἐν Ἰταλίᾳ ἀποίκησιν τῶν Τρώων, ἀφ' ὃν θὰ προέλθουν οἱ Ρωμαῖοι, οἵτινες πεπρωμένον εἶναι νὰ ἀρξουν τοῦ κόσμου. Ὁρανον τῆς θείας ταύτης προνοίας ἡ ἔμμαρμένης (fatum ή fata) εἶναι τοῦ ποιηματος δημοσίας, δημόσιας, δημόσιας. Ἀκολουθεῖ οὗτος τὴν ὁδόν, τὴν διοίαν τοῦ χαράσσει τὸ πρὸς τοὺς θεοὺς καὶ τὸ πρὸς τοὺς ἀνθρώπους καθῆκον. Καὶ δὲν ὑπάρχει δι' αὐτὸν κώλυμα τόσον ἰσχυρὸν ὥστε νὰ τὸν ἀποτρέψῃ ἀπὸ τὴν δόδον αὐτήν. Αἱ συμφοραὶ καὶ οἱ κίνδυνοι συντελοῦν εἰς τὸ νὰ κρατύνουν τὸν χαρακτῆρα του. Ἐνίστε φάνεται διστάζων καὶ ἀδυμῶν πρὸ τῶν κινδύνων καὶ τῶν συμφορῶν. Ἄλλ' ὁ δισταγμὸς καὶ ἡ ἀδυμία εἶναι πρόσκαιρος· ἡ διηνεκῆς ὑπακοή εἰς τὴν θείαν ἀποστολήν του, ἥτις καὶ πᾶσαν ἐνέργειάν του οινθίζει, κοιτεῖ ἐν τέλει πάσης λιποψυχίας. Πᾶσαι αἱ ἀρεταὶ τοῦ ἥρως συνοψίζονται εἰς τὴν εὐσέβειαν, τὴν λέξιν δὲ pietatem (=εὐσέβειαν) μεταχειρίζεται ὁ ποιητής, διτων τὰς ἀρετὰς τοῦ ἥρως συνοψίζει. Ὁ ποιητὴς εὐναίσθητος δὲν καὶ εὐγενῆς διαιπρέπει εἰς τὴν ἔκφρασιν τῆς φιλίας, τοῦ ἔρωτος, τῆς εὐγνωμοσύνης, τῆς υπακοῆς εὐσέβειάς καὶ εἰς τὸν χαρακτῆρα σμὸν τῶν γυναικῶν. Ὁ Οὐεργύλιος ἐδαπάνησεν ἐνδεκα ἔτη εἰς τὴν σύν-

θεσιν τῆς Αἰγαίου, ἡτις ἐκίνησε τὸν θαυμασμὸν τῶν συγχρόνων. Ὁ Προπέρτιος 2, 34, 61 λέγει Cedite, Romanī scriptores, cedite, Graii, nescio quid maius nascitur Iliade=ὑποχωρήσατε, Ρωμαῖοι συγγραφεῖς, ὑποχωρήσατε, Ἐλληνες, ἀγνοῶ τί μεγαλύτερον τῆς Ἰλιάδος γεννᾶται. Ἡ Αἰγαίας διὰ τὸν πρόσωρον θάνατον τοῦ ποιητοῦ ἔμεινεν ἀνεπέξεργαστος. Ἐχων αὐτὸς ὁ ποιητὴς συνείδησιν τῶν ἀτελειῶν τοῦ ἑργοῦ παρηγγειλεν εἰς τὸν Οὐάριον, δτε ἀπήχοσθε ἐξ Ἰταλίας, νὰ καύσῃ τὸ χειρόγραφον, ἐὰν ἐν τῷ μεταξὺ αὐτὸς ἥθελεν ἀποθάνει πρὸ τῆς τελείας ἐπεξεργασίας τοῦ ποιήματος. Εἰς Βρεντήσιον δέ, δτε ἔμειλλε νὰ ἀποθάνῃ, ἀπῆτησε νὰ τοῦ δοθῇ τὸ χειρόγραφον, δπως τὸ καύσῃ αὐτός. Ἡ ἀπαίτησίς του εὐτυχῶς δὲν ἔξεπληρώθη. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ποιητοῦ οἱ φύλοι του Οὐάριος καὶ Τούκας προέβησαν εἰς τὴν ἔκδοσιν τῆς Αἰγαίου, δπως ἀκριβῶς κατέλιπεν αὐτὴν ὁ ποιητὴς, ἐκτελοῦντες ἐντολὴν τοῦ Αὐγούστου. Οὕτω βλέπομεν εἰς τὴν Αἰγαίαδα ἀτελεῖς περὶ τοὺς 57 στίχους τούτους βεβαίως ἐσκόπευεν ὁ ποιητὴς νὰ συμπληρώσῃ, δτε θὰ ἐπεξεργάζετο τελικῶς τὸ ἑργον. Παρὰ ταῦτα ἡ Αἰγαίας παραμένει ἐν τῶν ἀριστων ἑργῶν τῆς Ρωμαϊκῆς καὶ τῆς παγκοσμίου Λογοτεχνίας.

ΣΥΝΤΟΜΟΣ ΠΕΡΙΛΗΨΙΣ ΤΟΥ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟΥ ΤΩΝ ΤΡΙΩΝ ΠΡΩΤΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ ΤΗΣ ΑΙΓΑΙΑΔΟΣ

Βιβλίον Ι.— Ὁ ποιητὴς τὴν ὑπόθεσιν τοῦ ἑποντος δι' ὅλιγων ἐν τῷ προσομίῳ εἰπὼν, ἀφ' οὗ ἐπικαλεῖται τὴν Μοῦσαν νὰ εἴπῃ τὰς αἰτίας, διὰ τὰς δύοις ὁ Αἰγαίας, ἀνὴρ εὐσεβής, ὑπέστη πολλὰς συμφορὰς καὶ περιπτετίας, μέλλων νὰ γίνη ἀρχηγὸς τοῦ γένους τῶν Λατίνων, ἔρχεται εἰς τὸ θέμα καὶ λέγει τὰ κατὰ τὴν ὁργὴν καὶ τὸ μῆσος τῆς θεᾶς "Ἡρας κατὰ τῶν Τούρων καὶ τὰ ἐπικολουθήματα τῆς δογῆς. Τὴν πόλιν Καρχηδόνα, ἀπέναντι τῆς Ἰταλίας καὶ τῶν στομίων τοῦ Τιβέρεως κειμένην, θέλει ἡ "Ἡρα νὰ καταστήσῃ κυρίαρχον τοῦ κόσμου. Βλέπει αὗτη στόλον ἐκ τῆς Σικελίας ἀποπλέοντα· εἶναι δ ἀστόλος τοῦ Αἰγαίου, δην ἦ μοιρα ἔχει δρίσει νὰ θεμελιώσῃ ἐν Ἰταλίᾳ κράτος μέλλον νὰ καταστρέψῃ τὴν ἔξαιρετικὰ εὐνοούμενην πόλιν τῆς Καρχηδόνα. Ἐπὶ τῇ θέᾳ τοῦ στόλου τούτου τὸ παλαιὸν τῆς "Ἡρας πάθος ἀναγεννᾶται καὶ σπεύδει πρὸς τὸν Αἴολον, δην πείθει μὲ παράκλησιν ἀξιωματικὴν καὶ μὲ σωγηνευτικὰς ὑποσχέσεις νὰ ἀπολύσῃ τοὺς ἀνέμους. Ἐγείρεται τότε σφροδῷ τοικυμά· τὰ πλοῖα τοῦ Αἰγαίου διασκορπίζονται, τινὰ δὲ φαί-

νονται καταποντισθέντα. 'Αλλ' δ Ποσειδῶν, ἄνευ τῆς διαταγῆς τοῦ δούλου ή τρικυμία ἔγινε, καταπαύει τὴν τρικυμίαν καὶ ἐπανάγει τὴν γαλήνην. Οἱ Τρῶες ἐκ τῆς τρικυμίας παρασυρθέντες εἰς ἄγνωστὸν τινα τῆς Διβύης ἀκτὴν προσορμίζονται ἐκεῖ εἰς ἀσφαλῆ δόμον. Ἡ Ἀφροδίτη πονοῦσα διὰ τὸν δεινοπαθοῦντας Τρῶας παραπονεῖται εἰς τὸν Δία διὰ τὸν ἄδικον αἴτιὸν καταπρεγμὸν τὸν Τρώων ἀλλ' δ Ζεὺς καθησυχάζει αὐτὴν ὑποσχόμενος λαμπρὸν τὸ μέλλον εἰς τὴν ὅμαδα τῶν καταδιωκομένων Τρώων, οἱ δοῦλοι θὰ γίνονται κράτους μέλλοντος νὰ ἄρῃ τῆς οἰκουμένης ἀπεριορίστως. Τὴν ἐπομένην δὲ ἀρχῆγός Αἰνείας συνοδευόμενος ἀπὸ τὸν Ἀχάτην ἔξερχεται εἰς ἔξερεύνησιν τοῦ τόπου. Κυνηγέτις ὡραιοτάτη, λυτὴν ἔχουσα τὴν κόμην καὶ τὸ τέξον ἐπὶ τοῦ ὕμιου φέρουσα, πληροφορεῖ τὸν Αἰνείαν ὅτι ενδίσκεται πολὺ πλησίον πόλεως προσφάτως θεμελιωθείσης ἀπὸ τὴν Φοίνισσαν Διδώ, ἵς τὴν ἴστορίαν ἐν βραχυτάφῳ ἀφηγεῖται. Ἐπίσης δὲ ἀγγέλλει εἰς τὸν Αἰνείαν, ὅτι οἱ ἑταῖροι του, οὓς θεωρεῖ ἀπόλεσθέντας, θὰ ἐπανέλθουν. Ἡ κυνηγέτις ἥτο δὲ μάτηο τοῦ Αἰνείαν, ἥ θεὰ Ἀφροδίτη, ἥν οὗτος ἀναγνωρίζει, ὅτε αἰνῆται ἀπομακρύνεται, ἀπὸ τὸ βάδισμα τῆς τὸ μεγαλοπρεπές, τὸ προδίδον θεόν. Αἰνείας καὶ Ἀχάτης εἰσέρχονται εἰς τὴν πόλιν, ὅπου ὅλοι ἐργάζονται ὡς εἰς κυψέλην μῆλισσαι. Εἰς τὸν ναὸν τῆς Ἡρᾶς εἰσελθόντες ἀποθανατάζουν τὰς ζωγραφίας, ἐπεισόδια καὶ σκηνὰς ἀπὸ τὸν Τρωικὸν πόλεμον εἰκονιζούσας. Ἀγαθαρροῦν, ὅτε δὲ βασίλισσα Διδώ μεγαλοπρεπῆς εἰσέρχεται εἰς τὸν ναὸν καὶ ἐπὶ θρόνου καθίσασα δικάζει. Οἱ ἑταῖροι, οὓς δὲ Αἰνείας ἐθεώρει ἀπόλεσθέντας, εἰσέρχονται κατ' ἔκείνην τὴν στιγμὴν εἰς τὸν ναὸν καὶ δὲ πρεσβύτερος αἴτιὸν Ἄιλιονες διαιπατύρεται εἰς τὴν βασίλισσαν διὰ τὴν σκληρὸν συμπεριφορὰν τῶν ὑπηκόων τῆς πόδος αὐτούς. Ἡ βασίλισσα δικαιολογεῖται διὰ τὴν τοιαύτην πρὸς τὸν δέοντας συμπεριφοράν, τὴν δούλιαν ὑπαγορεύουν μέτρα ἀσφαλείας τοῦ ἀρτισυστάτου κράτους της, καὶ τὸν δικαιολογεῖ λέγουσα, ὅτι εἶναι γνωστοὶ οἱ Τρῶες καὶ αἱ δυστυχίαι των. Εἴθε καὶ δὲ ἀρχῆγός των Αἰνείας, ἐπιλέγει, νὰ εἰσήρχετο εἰς τὴν πόλιν. Τὴν στιγμὴν αὐτὴν σχιζομένης τῆς νεφέλης, ἥτις περιεκάλυπτε τὸν Αἰνείαν, ἀποκαλύπτει καὶ καθιστᾷ γνωστὸν ἑαυτὸν δὲ ἥρως ὃς καὶ τὴν μέχρι τοῦτο τύχην του. Ἡ Διδώ, κατ' ἀρχὰς τιμαχθεῖσα ἐπὶ τῇ θέᾳ τοῦ ἥρωος, δεικνύει εἰς αὐτὸν συμπάθειαν μὲν θαυμασμὸν καὶ τὸν δόηγει μὲ τοὺς ἑταῖρους του εἰς τὰ ἀνάκτορά της, ὅπου πλούσιον καὶ μεγαλοπρεπὲς συμπόσιον γίνεται. Εἰς αὐτὸν παρίσταται καὶ δὲ Ἔρως ὃπο τὴν μορ-

φήγη τοῦ μικροῦ νήσου τοῦ Αἶνείου 'Ασκανίου, κοιμάσαις δῶρα εἰς τὴν βασίλισσαν. Ἡ Διδὼ λαμβάνει ἀπὸ τὰς χεῖρας τοῦ ψευδοῦς 'Ιούλου, ὅπως ὀνομάζεται δὲ 'Ασκάνιος, τὰ δῶρα, ἥτοι ἐσθῆτα τῆς Ἐλένης καὶ περιδέραιον μαργαριτῶν κόρον τινὸς τοῦ Πριάμου· περιπτυσσομένη δὲ τὸν πλαστὸν "Ιουλὸν ἀγνοεῖ ἡ δυστυχὴς βασίλισσα τίνα ἰσχυρὸν θεὸν εἰς τὰ στήθη της κρατεῖ. Τὸ συμπόσιον ἔξακολουθεῖ, τοῦ ἀοιδοῦ 'Ιώπα μὲ τὴν λύραν τον ἄδοντος. Ἡ Διδὼ δὲν ἀκούει τὸ ἄσμα, ἐρωτᾷ τὸν Αἶνείαν διὰ τὸν Πρίαμον, τὸν "Ἐκτορα, τὸν Ἀχιλλέα, τέλος δὲ τὸν παρακαλεῖ νὰ διηγηθῇ εἰς αὐτὴν ἐξ ἀρχῆς τὰς δυστυχίας τῆς Τροίας καὶ τὰς περιπλανήσεις του.

Βιβλίον II.—Ο Αἶνείας τὴν παράκλησιν τῆς Διδοῦς εἰσακούων ἀρχίζει νὰ διηγῆται τὰς πλάνας καὶ τὰς περιπτείας ἀπὸ τὴν ἡμέραν, καθ' ἣν οἱ "Ελληνες προσποιούμενοι ὅτι θὺ ἀποπλεύσουν ἀπὸ τὴν Τροίαν ἀφίγνουν εἰς τὴν Τρωικὴν ἀκτὴν τὸν δούρειον ἵππον. Τί ἐσήμαινεν οὗτος ὁ ἵππος; ἥτο ἀφιέρωμα; ἥτο δόλος; Οἱ φενὸς τοῦ 'Απόλλωνος Λαοκόων ἱκετεύει τοὺς Τρῶας νὰ μὴ εἰσαγάγουν εἰς τὴν πόλιν τὸ ὕποπτον τῶν ἐχθρῶν δῶρον ἀλλὰ τότε ποιμένες ὁδηγοῦν νεαρὸν "Ελληνα δέσμιον ἐνώπιον τοῦ Πριάμου. Εἶναι οὗτος δὲ Σίνων, ὅστις ἐπιμαρτυρούμενος πρὸς πίστωσιν τῆς ἀληθείας τῶν πλαστῶν του λόγων τὰ ἀστρα καὶ τοὺς θεούς, δι' ἐαυτὸν μὲν λέγει, ὅτι προωθισμένος εἰς θυσίαν κατώρθωσε νὰ σωθῇ φεύγων τὴν προτεραιάν τῆς θυσίας, περὶ τοῦ ἵππου δέ, ὅτι οἱ "Ελληνες τὸν κατεσκεύασαν, διὰ νὰ τὸν ἀφιερώσουν εἰς τὴν 'Αθηνᾶν καὶ ἐπανορθώσουν τὴν γενομένην κλοπὴν τοῦ Παλλαδίου ἀλλ' ἐπίζουν ὅτι τὸ μέγεθος τοῦ ἵππου θὺ ἐμποδίσῃ τὴν εἰς τὴν πόλιν εἰσαγωγὴν του, διότι γνωρίζουν, ὅτι, ἐὰν δὲν ὁ ἵππος εἰσέλθῃ, ἡ Τροία θὺ φέρῃ τὸν πόλεμον ἓντα τὰ τείχη τοῦ Πλωπος ἐν 'Ελλάδι. Πιστεύσαντες οἱ Τρῶες τοὺς πλαστοὺς τοῦ δολίου Σίνωνος λόγων, ἀμα δὲ ἴδοντες τὸ πάθημα τοῦ Λαοκόοντος καὶ τῶν δύο νήῶν του, οὓς ἔπνιξαν οἱ ἐκ Τενέδου ἐλθόντες διὰ θαλάσσης δύο πελώριοι δράκοντες, καταρρίπτουν μέρος τῶν τειχῶν καὶ εἰσάγουν εἰς τὴν πόλιν τὸν ἵππον ὑπὸ τὰ ἔσματα νέων καὶ νεανίδων. Ο σόλος ἐπιστρέφει ἐκ Τενέδου τὴν νύκτα καὶ ἐκ τοῦ ἵππου ἐξάγονται οἱ ἐχθροί. Τὸν Αἶνείαν, ἀφ' οὗ εἴδε καθ' ὕπνον τὸν "Ἐκτορα, κραυγαὶ ἀπελπισίας ἀκουσθεῖσαι ἀφυπνίζουν. Η πόλις Τροία κατελήφθη. Εἰς αὐτὸν πλέον εἶναι ἐναποτελεμένη ἡ μοῖρα τοῦ δυστυχοῦς λαοῦ τὸν παρακολουθοῦμεν διὰ μέσου

σκηνῶν σφαγῆς. Τὸ ἀνάκτορον τοῦ Πριάμου, τοῦ δποίου τὰς θύρας δ. πέλεκυς ἔθραυσεν, οἱ πεντήκοντα νυμφικοὶ θάλαμοι του, δ βωμός, δ σκιαζόμενος ἀπὸ ἀρχαίαν δάφνην, δπον εἶχον καταφύγει ἡ Ἐκάβη καὶ αἱ θυγατέρες της, ὡς περιστεραὶ ἐν τῷ θυέλλῃ, μᾶς παρουσιάζονται ἐν τῷ μέσῳ δίνης καπνοῦ καὶ χειμάρρου φλογῶν. Ο Πρίαμος φονεύεται καὶ ἀποκεφαλίζεται παρὰ τὸν βωμὸν ὑπὸ τοῦ Πύρος· ἡ μάντις Κασσάνδρα ἀπάγεται εἰς αἰγαλωσίαν. 'Αλλ' ἡ Ἀφροδίτη ἀποτρέπει αὐτὸν δεικνύουσα τοὺς θεοὺς λυσσῶντας διὰ τὸν ὄλεθρον τῆς Τροίας· δ Ποσειδῶν μὲ τὴν τρίαιναν κατασκάπτει τὰ τείχη. Ἡ "Ἡρα ξυφήρης εἰς τὰς Σκαιὰς Πύλας βιάζει τοὺς Ἑλληνας νὰ σπεύσουν· ἡ Παλλὰς ἐπὶ τῆς κορυφῆς τῆς ἀκροπόλεως μὲ τὸ Γοργόνειον ἀπειλεῖ αὐτὸς τέλος δ Ζεὺς ἔξαπτει τὴν λύσσαν τῶν ἔχθρων. Δὲν μένει εἰς τὸν Αἴνειαν ἄλλο τι νὰ πράξῃ παρὰ νὰ φύγῃ κατὰ τὴν συμβούλην τοῦ "Εκτορος. 'Αλλ' δ πατήρ του 'Αγχίσης ἐπιμένει εἰς τὴν ἀπόφασίν του νὰ μὴ ἐπιζήσῃ μετὰ τὴν καταστροφὴν τῆς πατοίδος του. Μάταια εἶναι αἱ ἱκεσίαι τοῦ Αἴνειού καὶ τῆς συζύγου του Κρέούσης οἱ στεναγμοί. Ο 'Αγχίσης εἶναι ἀνένδοτος· ὑποχωρεῖ μόνον ἐπὶ τῇ θέᾳ γλώσσης πυρὸς ἐκπιδώσης ἀπὸ τὴν κεφαλὴν τοῦ μικροῦ 'Ιουλοῦ, καὶ δὲ χρόνον κεραυνὸς ἐκφίγνυται ἀριστερόθεν καὶ ἀστήρ διάπτων διέρχεται ἐπεράνω τῆς στέγης τῆς οἰκίας του ἀπλῶς ψαύων αὐτήν. 'Αναψωφεῖ τότε δ Αἴνειας φέρων ἐπὶ τῶν ὅμιων του τὸν γέροντα πατέρα του καὶ ἀπὸ τὴν χεῖρα κρατῶν τὸν μικρὸν νήσον 'Ιουλον. Ἡ Κρέουσα ἀκολουθεῖ μακρόθεν· ἄλλα γίνεται ἀφαντος. Μάτην δ Αἴνειας τὴν ἀναζητεῖ. Τὸ φάσμα τῆς ἐπιφανίεται εἰς αὐτὸν καὶ λέγει ὅτι ἡ μεγάλη μήτηρ τῶν θεῶν Κυβέλη κατέταξεν αὐτὴν μετεξὺ τῶν ἀκολούθων τῆς Νυμφῶν· προλέγει δὲ εἰς τὸν Αἴνειαν τὴν ἀφίξειν του εἰς τὴν Ἐσπερίαν, εἰς τὰς δύθιτάς τοῦ Τιβέρεως, καὶ τὸν γάμον του μὲ θυγατέρα βασιλέως. Ο Αἴνειας ἐπιστρέφεις εἰς τοὺς συντρόφους του ἔρχεται μὲ αὐτὸν εἰς τὰ δόρη.

Βιβλίον III.—Ο Αἴνειας, στόλον κατασκευάσας, μὲ δάκρυα ἀποπλέει ἀπὸ τὴν πατοίδα του καὶ προσορμίζεται μὲ τοὺς ἑταίρους του εἰς τὴν Θράκην. Κτίζει ἐκεῖ πόλιν διώνυμον αὐτῷ· ἄλλα θάμνοι, τῶν δποίων αἱ ἀποσπασθεῖσαι φίλαι· ἀποστάζονται μέλαινα αἷμα, ἀποκαλύπτονται εἰς αὐτὸν δὲ νήσος τοῦ Πριάμου ἐφονεύθη ἐκεῖ ὑπὸ τοῦ βασιλέως τοῦ τόπου. 'Επιβιβάζονται πάλιν εἰς τὰ πλοῖα ἀφίνοντες τὴν Θράκην. Εἰς τὴν Δῆλον δ 'Απόλλων λέγει νὰ μεταβοῖν εἰς τὴν ζώσαν, ἥτις ὑπῆρ-

ζεν ἡ κοιτὶς τοῦ γένους των. Τοιαύτην κοιτίδα θεωροῦν, ἔρμηνεύοντος τοῦ Ἀγγίσου, τὴν Κοίτην, εἰς ἣν μεταβαῖνουν καὶ κτίζουν πόλιν ἀλλὰ λοιμὸς φοβερὸς ἐνσκήψας, ἀναγκάζει αὐτοὺς νὰ ἐγκαταλίπουν τὴν Κοίτην. Ἀπὸ τὴν Κοίτην πλέοντες ποδὸς βιορῶν φθάνουν εἰς τὰς ἀκτὰς τῶν Στροφάδων, τὰς ὁποίας κατοικοῦν ἡ Κελαινὼ καὶ αἱ ἄλλαι Ἡ Αρπιαι, τέρατα δυσώδη καὶ φρικαλέα, ἔχονται πρόσωπα μὲν παρθένων, σώματα δὲ πτηνῶν, κεῖσας δὲ γαιριάς. Φεύγουν αἱ Ἡ Αρπιαι, χωρὶς νὰ πληγωθοῦν ἀπὸ τὰ βέλη τῶν ἑταίρων τοῦ Αἰνείου, τῶν ὁποίων αὗται ἥρπαζον ὅσην τροφὴν ἥδύναντο καὶ ἐμόλυνον τὴν λοιπήν. Τούτων ἡ Κελαινὼ προκέγει ὅτι θὰ πλεύσουν εἰς τὴν Ἰταλίαν, ἀλλὰ δὲν θὰ κτίσουν τὴν πόλιν, ποὺν πεῦνα δεινὴ ἀναγκάσῃ αὐτοὺς νὰ φάγουν καὶ αὗτὰς τὰς τραπέζας. Ἀποπλεύσαντες ἀπὸ τὰς Στροφάδας παραπλέοντας τὴν Ζάκυνθον, τὴν Ἰθάκην καὶ προχωροῦντες προσορμίζονται εἰς τὸ Ἀκτιον, ὅπου τελοῦν ἀγῶνας. Ἐκεῖθεν ἀραντες φθάνουν εἰς Βουθρωτὸν τῆς Ἡπείρου, ἔνθα δὲ οἱ Αἰνείας εὑρίσκει τὴν Ἀνδρομάχην θύμουσαν παρὰ τὸ κενοτάφιον τοῦ Ἔκτορος καὶ συνομιλεῖ μετ' αὐτῆς. Ὁ Ἐλενος, δεύτερος σύζυγος τῆς Ἀνδρομάχης, βασιλεὺς συγχρόνως καὶ μάντις, μαρκὸς προρρήσεις κάμνει εἰς τὸν Αἰνείαν, χωρὶς νὰ δύναται νὰ ἀποκαλύψῃ ὅλον τὸ μέλλον. «Θὰ καταπλεύσῃ δὲ Αἰνείας, λέγει, εἰς τὴν Ἰταλίαν μετὰ συμφορὰς καὶ περιπλανήσεις εἰς τὸ Αὐσόνιον πέλλαγος καὶ χρονοτριβάς εἰς τὴν νῆσον τῆς Κίρωνος, ἀλλ᾽ ἐπὶ τέλους ὑπὸ τὸν κορμὸν πρίνον πλησίον ἀποκρύψου φεύγει μὲν λευκὴν μὲ τριάκοντα νεογνὰ θὰ ἀνεύρῃ καὶ ἔκει θὰ εἶναι τῆς ἀναπαύσεως του διόποιος». Ἄφ' οὖδὲ καὶ ἄλλας ἔδωκεν δὲ οἱ Ἐλενος συστάσεις καὶ συμβουλὰς καὶ πολύτιμα δῶρα καὶ κωπηλάτας, οἱ περὶ τὸν Αἰνείαν λαβόντες τὰ δῶρα τῆς Ἀνδρομάχης πρὸς τὸν Ἀσκάνιον ἀποπλέονταν. Παραπλεύσαντες τὸν Τάραντα καὶ τὸ Ἀκρωτήριον Λακίνιον φέρονται πρὸς τὴν Σικελικὴν ἀκτὴν πλησίον τῆς Αἴτνης καὶ περισυλλέγουν ἀξιοθόρηντον σύντροφον τοῦ Ὁδυσσέως ἐγκαταλειφθέντα παρὰ τοὺς Κύκλωφι. Παραπλέοντες εἶτα τὸ Πάχυνον ἀκρωτήριον βλέπουν μακρόθεν τὴν Καμάριναν, τὴν Γέλαν, τὸν Ἀκρόγαντα, κάμπιτουν τὴν ἄκραν τοῦ Λικυδίου καὶ φθάνουν εἰς τὸν λιμένα τοῦ Δρεπάνου, ὅπου συμβαίνει τοῦ Ἀγγίσου δὲ θάνατος. Ἐδῶ τελειώνει ἡ τοῦ Αἰνείου πρὸς τὴν Διδὸ διήγησις.

ΜΕΡΟΣ Α'
ΚΕΙΜΕΝΟΝ

BIBALION I

Στίχ. 1 — 11. Ὑπόθεσις τοῦ ἔπους καὶ ἐπίκλησις τῆς Μούσης.

V
Arma virumque cano, Troiae qui primus ab oris ~~οὐρανοῦ~~
Italiam fato profugus Laviniaque venit
litora, multum ille et terris iactatus et alto
vi superum, saevae memorem Junonis ob iram,
multa quoque et bello passus, dum conderet urbem
inferretque deos Latio, genus unde Latinum
Albanique patres atque altae moenia Romae. V
Musa, mihi causas memora, quo numine laeso
quidve dolens regina deum tot volvere casus
insignem pietate virum, tot adire labores
impulerit. tantaene animis caelestibus irae? n. 10

Στίχ. 81 — 123. Καταιγίς.

Haec ubi dicta, cavum conversa cuspide montem
impulit in latus: ac venti velut agmine facto,
qua data porta, ruunt et terras turbine perlant.
incubuere mari totumque a sedibus imis
una Eurusque Notusque ruunt creberque procellis 85
Africus et vastos volvunt ad litora fluctus. ~~κύπελλον~~
insequitur clamorque virum stridorque rudentum.
eripiunt subito nubes caelumque diemque
Teucrorum ex oculis: ponto nox incubat atra.

- 90 intonuere poli et crebris micat ignibus aether
praeſentemque viris intentant omnia mortem.
Extemplo Aeneae solvuntur frigore membra;
ingemit et duplicitis tendens ad sidera palmas
talia voce refert: « o terque quaterque beati,
95 quis ante ora patrum Troiae sub moenibus altis
contigit oppetere! O Danaum fortissime gentis
Tydide! ^limene Iliacis occubere campis
non potuisse tuaque animam hanc effundere dextra,
saevus ubi Aeacidae telo iacet Hector, ubi ingens
100 Sarpedon, ubi tot Simois correpta sub undis
scuta virum galeasque et fortia corpora volvit! »
Talia iactanti stridens Aquilone procella
velum aduersa ferit fluctusque ad sidera tollit.
franguntur remi; tum prora avertit et undis
105 dat latus; insequitur cumulo praeruptus, aquae mons. +.
+ hi summo in fluctu pendent, his unda dehiscens
terram inter fluctus aperit, furiit aestus harenis.
tris Notus abreptas in saxa latentia torquet —
saxa vocant Itali, mediis quae in fluctibus, aras,
110 dorsum immane mari sunimo — tris Eurus ab alto
in brevia et syrtis urget — miserabile visu —
inliditque vadis atque aggere cingit harenae.
unam, quae Lycios fidumque vehebat Orontem,
ipsius ante oculos ingens a vertice pontus
115 in puppim ferit: excutitur pronusque magister
volvitur in caput; ast illam ter fluctus ibidem
torquet agens circum et rapidus vorat aequore vortex. +
apparent rari nantes in gurgite vasto,
arma virum tabulaeque et Troia gaza per undas.
120 iam validam Ilionei navem, iam fortis Achatae,
et qua vectus Abas, et qua grandaevus Aletes,
vicit hiems; laxis laterum compagibus omnes
accipiunt inimicum imbreui rimisque fatiscant.

Στίχ. 198 — 210. Παρηγορητικὸς λόγος τοῦ Αἰνείου πρὸς τοὺς ἐταίρους.

«O socii — neque enim ignari sumus ante malorum —
o passi graviora, dabit deus his quoque finem.
vos et Scyllaeam rabiem penitusque sonantis 200
accestis scopulos, vos et Cyclopia saxa
experti: revocate animos maestumque timorenī
mittite; forsitan et haec olim meminisse iuvabit.
per varios casus, per tot discrimina rerum
tendimus in Latium, sedes ubi fata quietas 205
ostendunt: illuc fas regna resurgere Troiae.
durate et vosmet rebus servate secundis».
Talia voce refert curisque ingentibus aeger
spem voltu simulat, premit altum corde dolorem.
illi se praedae accingunt dapibusque futuris: 210

Στίχ. 254—299. Υπόσχεσις τοῦ Διὸς εἰς τὴν Ἀφροδίτην παρα-
πονουμένην πρὸς αὐτὸν ὑπὲρ τῶν δεινοπαθούντων Τρώων.

Olli subridens hominum sator atque deorum
voltu, quo caelum tempestatesque serenat, 255
oscula libavit natae, dehinc talia fatur:
«parce metu, Cytherea: manent immota tuorum
fata tibi; cernes urbem et promissa Lavini
moenia sublimemque feres ad sidera caeli
magnanimum Aenean; neque me sententia vertit. 260
hic tibi — fabor enim, quando haec te cura remordet,
longius et volvens fatorum arcana movebo —
bellum ingens geret Italia populosque ferocis
contundet moresque viris et moenia ponet,
tertia dum Latio regnante viderit aestas 265
ternaque transierint Rutulis hiberna subactis.
at puer Ascanius, cui nunc cognomen Iulo
additur — Ilus erat, dum res stetit Ilia regno —
triginta magnos volvendis mensibus orbis

- 270 imperio explebit regnumque ab sede Lavini
transferet et Longam multa vi muniet Albam.
hic iam ter centum totos regnabitur annos
gente sub Hectorea, donec regina sacerdos
Marte gravis geminam partu dabit Ilia prolem.
- 275 inde lupae fulvo nutricis tegmine laetus
Romulus excipiet gentem et Mavortia condet
moenia Romanosque suo de nomine dicet.
his ego nec metas rerum nec tempora pono;
imperium sine fine dedi, quin aspera Juno,
- 280 quae mare nunc terrasque metu caelumque fatigat,
consilia in melius referet mecumque fovebit
Romanos rerum dominos gentemque togatam.
sic placitum. Veniet lustris labentibus aetas,
cum domus Assaraci Phthiam clarasque Mycenas
- 285 servitio premet ac victis dominabitur Argis.
nasceretur pulchra Troianus origine Caesar,
imperium Oceano, famam qui terminet astris,
Iulius, a magno demissum nomen Iulo.
hunc tu olim caelo spoliis Orientis onustum
- 290 accipies secura; vocabitur hic quoque votis
aspera tum positis mitescere saecula bellis;
cana Fides et Vesta, Remo cum fratre Quirinus
iura dabunt; dirae ferro et compagibus artis
claudentur Belli portae; Furor impius intus
- 295 saeva sedens super arma et centum vincetus aenis
post tergum nodis fremet horridus ore cruento».

Στίχ. 441 — 493. 'Ο ἐν Καρχηδόνι ναὸς τῆς "Ἡρας καὶ αἱ ἐν
αὐτῷ ζωγραφίαι. Περιγραφὴ εἰκόνων ἐπὶ τῶν τοίχων
τοῦ ναοῦ ἑζωγραφημένων καὶ δεικνυούσων
όκτὼ σκηνὰς ἐκ τοῦ Τρωικοῦ πολέμου.

Lucus in urbe fuit media, laetissimus umbrae,
quo primum iactati undis et turbine Poeni
effodere loco signum, quod regia Iuno

monstrarat, caput acris equi; sic nam fore bello
egregiam et facilem victu per saecula gentem. 445
hic templum Iunoni ingens Sidonia Dido
condebat, donis opulentum et numine divae,
aënea cui gradibus surgebant limina nexaeque
aere trabes, foribus cardo stridebat aénis.
hoc primum in luco nova res oblata timorem
leniit, hic primum Aeneas sperare salutem 450
ausus et afflictis melius confidere rebus.
namque sub ingenti lustrat dum singula templo
reginam opperiens, dum, quae fortuna sit urbi,
artificiumque manus inter se operumque laborem 455
miratur, videt Iliacas ex ordine pugnas
bellaque iam fama totum volgata per orbem,
Atridas Priamumque et saevum ambobus Achillen.
constitit et lacrimans, «quis iam locus», inquit, «Achate,
quae regio in terris nostri non plena laboris? 460
en Priamus. sunt hic etiam sua praemia laudi;
sunt lacrimae rerum, et mentem mortalia tangunt.
solve metus; feret haec aliquam tibi fama salutem».
sic ait atque animum pictura pascit inani
multa gemens largoque umectat flumine voltum. 465
Namque videbat, uti bellantes Pergama circum
hic fugerent Grai, premeret Troiana iuventus,
hic Phryges, instaret curru cristatus Achilles.
nec procul hinc Rhesi niveis tentoria velis
agnoscit lacrimans, primo quae prodita somno 470
Tydides multa vastabat caede cruentus,
ardentisque avertit equos in castra, priusquam
pabula gustassent Troiae Xanthumque bibissent.
parte alia fugiens amissis Troilus armis
infelix puer atque impar congressus Achilli
fertur equis curruque haeret resupinus inani, 475
lora tenens tamen; huic cervixque comaeque trahuntur
per terram, et versa pulvis inscribitur hasta.
interea ad templum non aequae Palladis ibant

- 480 crinibus Iliades passis peplumque ferebant
suppliciter tristes et tunsae pectora palmis :
diva solo fixos oculos aversa tenebat.
ter circum Iliacos raptaverat Hectora muros
exanimumque auro corpus vendebat Achilles.
- 485 tum vero ingentem gemitum dat pectore ab imo,
ut spolia. ut currus, utque ipsum corpus amici
tendentemque manus Priamum conspexit inermis.
se quoque principibus permixtum agnovit Achivis
eoasque acies et nigri Memnonis arma.
- 490 ducit Amazonidum lunatis agmina peltis
Pentesilea furens mediisque in milibus ardet,
aurea subnectens exsertae cingula mammae,
bellatrix, audetque viris concurrere virgo.

Στίχ. 561—578. Πῶς δικαιολογεῖται ἡ Διδὼ διὰ τὴν πρὸς τοὺς
Τρῶας ἔχθρικὴν στάσιν τῶν ὑπηκόων τῆς καὶ πῶς
δεξιοῦται τοὺς Τρῶας.

- Tum breviter Dido voltum demissa profatur :
«solvite corde metum, Teucri, secludite curas.
res dura et regni novitas me talia cogunt
moliri et late finis custode tueri.
- 565 quis genus Aeneadum, quis Troiae nesciat urbem
virtutesque virosque aut tanti incendia belli ?
non obtusa adeo gestamus pectora Poeni,
nec tam aversus equos Tyria Sol iungit ab urbe.
seu vos Hesperiam magnam Saturniaque arva
- 570 sive Erycis finis regemque optatis Acesten,
auxilio tutos dimittam opibusque iuvabo.
voltis et his mecum pariter considere regnis :
urbem quam statuo, vestra est ; subducite navis ;
Tros Tyriusque mihi nullo discrimine agetur.
- 575 atque utinam rex ipse noto compulsus eodem
adforet Aeneas ! equidem per litora certos
dimittam et Libyae lustrare extrema iubebo,
si quibus electus silvis aut urbibus errat».

BIBLION II
ΙΑΙΟΥ ΠΕΡΣΙΣ

Στίχ. 13—20. Ὁ Δούρειος ἵππος.

Fracti bello fatisque repulsi
ductores Danaum, tot iam labentibus annis,
instar montis equum divina Palladis arte
aedificant sectaque intexunt abiete costas; 15
votum pro reditu simulant; ea fama vagatur.
huc delecta virum sortiti corpora furtim
includunt caeco lateri penitusque cavernas
ingentis uterumque armato milite complent. 20

Στίχ. 40—56. Ἡ δυσπιστία καὶ αἱ εἰκασίαι τοῦ Λαοκόδοντος
περὶ τοῦ ἀναθήματος.

Primus ibi ante omnis, magna comitante caterva, 40
Laocoön ardens summa decurrit ab arce
et procul: «οἱ miseri, quae tanta insania, cives?
creditis avectos hostis aut ulla putatis
dona carere dolis Danaum? sic notus Ulixes?
aut hoc inclusi ligno occultantur Achivi, 45
aut haec in nostros fabricata est machina muros
inspectura domos venturaque desuper urbi;
aut aliquis latet error; equo ne credite, Teucri.
quidquid id est, timeo Danaos et dona ferentes». 50
sic fatus validis ingentem viribus hastam
in latus inque feri curvam compagibus alvum
contorsit. stetit illa tremens uteroque recusso
insonuere eavae gemitumque dedere cavernae.
et, si fata deum, si mens non laeva fuisset,

55 impulerat ferro Argolicas foedare latebras.
Troiaque nunc staret, Priamique arx alta maneres».

Στίχ. 199 — 233. Ἡ περιπέτεια τοῦ Λαοκόντος καὶ τῶν
δύο γίνεται τοῦ.

Hic aliud maius miseris multoque tremendum
200 obicitur magis atque improvida pectora turbat.
Laocoön, ductus Neptuno sorte sacerdos,
sollemnis taurum ingentem mactabat ad aras.
ecce autem gemini a Tenedo tranquilla per alta
— horresco referens — immensis orbibus angues
205 incumbunt pelago pariterque ad litora tendunt;
pectoris quorum inter fluctus arrecta iubaeque
sanguineae superant undas, pars cetera pontum
pone legit sinuatque immensa volumine terga.
fit sonitus spumante salo: iamque arva tenebant
210 ardantisque oculos suffecti sanguine et igni
sibila lambebant linguis vibrantibus ora.
diffugimus visu exsangues, illi agmine certo
Laocoonta petunt, et primum parva duorum
corpora natorum serpens amplexus uterque
215 implicat et miseros morsu depascitur artus;
post ipsum auxilio subeuntem ac tela ferentem
corripiunt spirisque ligant ingentibus; et iam
bis medium amplexi, bis collo squamea circum
terga dati superant capite et cervicibus altis.
220 ille simul manibus tendit divellere nodos
perfusus sanie vittas atroque veneno,
clamores simul horrendos ad sidera tollit,
qualis mugitus, fugit cum saucius aram
taurus et incertam excussit cervice securim.
225 at gemini lapsu delubra ad summa dracones
diffugiunt saevaque petunt Tritonidis arcem
sub pedibusque deae clipeique sub orbe teguntur,
tum vero tremefacta novus per pectora cunctis

insinuat pavor, et scelus expendisse merentem
 Laocoonta ferunt, sacrum qui cuspide robur
 laeserit et tergo sceleratam intorserit hastam.
 ducendum ad sedes simulacrum orandaque divae
 numina conclamat.

230

Στίχ. 268 — 297. Τί συμβουλεύει τὸν Αίνείαν νὰ πράξῃ ἡ σκιὰ
 τοῦ "Εκτορος καθ' ὑπνους ἐμφανισθεῖσα εἰς αὐτόν.

Tempus erat, quo prima quies mortalibus aegris
 incipit et dono divum gratissima serpit.
 in somnis ecce ante oculos maestissimus Hector
 visus adesse mihi largosque effundere fletus,
 raptatus bigis ut quondam, aterque cruento
 pulvere perque pedes traiectus lora tumentis.
 hei mihi, qualis erat, quantum mutatus ab illo
 Hectore, qui redit exuvias indutus Achilli
 vel Danaum Phrygios iaculatus pupibus ignis
 squalentem barbam et concretos sanguine crinis
 vulneraque illa gerens, quae circum plurima muros
 accepit patrios! ultro flens ipse videbar
 compellare virum et maestas expromere voces :
 «ο lux Dardaniae, spes o fidissima Teucrum,
 quae tantae tenuere morae? quibus, Hector, ab oris
 exspectate venis? ut te post multa tuorum
 funera, post varios hominumque urbisque labores
 defessi aspicimus! quae causa indigna serenos
 foedavit voltus? aut cur haec volnera cerno?»
 ille nihil, nec me quaerentem vana moratur,
 sed graviter genitus imo de pectore dicens
 «heu fuge, nate dea, teque his», ait, «eripe flammis,
 hostis habet muros, ruit alto a culmine Troia.
 sat partiae Priamoque datum; si Pergama dextra
 defendi possent, etiam hac defensa fuissent.
 sacra suosque tibi commendat Troia penates:
 hos cape fatorum comites, his moenia quaere,

270

275

280

285

290

- 295 magna pererrato statues quae denique ponto».
sic ait et manibus vittas Vestamque potentem
aeternumque adytis effert penetralibus ignem.

Στίχ. 402 — 428. Ἡ περὶ τὴν Κασσάνδραν ἀπαγομένην εἰς
αἰχμαλωσίαν μάχη. Ο θάνατος τοῦ Κοροίθου.

- Heu nihil invitis fas quemquam fidere divis !
ecce trahebatur passis Priameïa virgo
crinibus a templo Cassandra adytisque Minervae,
405 ad caelum tendens ardentia lumina frustra,
lumina, nam teneras arcebant vincula palmas.
non tulit hanc speciem furiata mente Coroebus
et sese medium iniecit periturus in agmen.
consequimur cuncti et densis incurrimus armis.
410 hic primum ex alto delubri culmine telis
nostrorum obruimur, oriturque miserrima caedes
armorum facie et Graiarum errore iubarum.
tum Danai gemitu atque ereptae virginis ira
undique collecti invadunt, acerrimus Ajax
415 et gemini Atridae Dolopumque exercitus omnis ;
adversi rupto ceu quondam turbine venti
confidunt, Zephyrusque Notusque et laetus eois
Eurus equis ; stridunt silvae, saevitque tridenti
spumeus atque imo Nereus ciet aequora fundo.
420 illi etiam, si quos obscura nocte per umbram
fundimus insidiis totaque agitavimus urbe,
apparent : primi clipeos mentitaque tela
agnoscunt atque ora sono discordia signant,
ilicet obruimur numero ; primusque Coroebus
425 Penelei dextra divae armipotentis ad aram
procumbit ; cadit et Rhipeus, iustissimus unus
qui fuit in Teucris et servantissimus aequi ;
dis aliter visum.

Στίχ. 506 — 558. Σφαγὴ τοῦ Πριάμου.

Forsitan et Priami fuerint quae fata, requiras.
 urbis uti captae casum convolsaque vides
 limina tectorum et medium in penetralibus hostem,
 arma diu senior, desueta trementibus aeyo
 circumdat nequicquam umeris, et inutile ferrum 510
 cingitur ac densos fertur moriturus in hostis.
 aedibus in mediis nudoque sub aetheris axe
 ingens ara fuit iuxtaque veterima laurus,
 incumbens arae atque umbra complexa penates.
 hic Hecuba et natae nequicquam altaria circum, 515
 praecipites atra ceu tempestate columbae,
 condensae et diyom amplexae simulacra sedebant.
 ipsum autem sumptis Priamum iuvenalibus armis
 ut vidit, «quae mens tam dira, miserrime coniunx,
 impulit his cingi telis! aut quo ruis?» inquit. 520
 non tali auxiliâ nec defensoribus istis
 tempus eget; non, si ipse meus nunc adforet Hector.
 huc tandem concede: haec ara tuebitur omnis,
 aut moriere simul». sic ore effata recepit
 ad sese et sacra longaevum in sede locavit. 525
 Ecce autem elapsus Pyrrhi de caede Polites,
 unus natorum Priami, per tela, per hostis
 porticibus longis fugit et vacua atria lustrat
 saucius. illum ardens infesto volnere Pyrrhus
 insequitur, iam iamque manu tenet et premit hasta. 530
 ut tandem ante oculos evasit et ora parentum,
 concidit ac multo vitam cum sanguine fudit.
 hic Priamus, quamquam in media iam morte tenetur,
 non tamen abstinuit nec voci iraeque pepercit:
 «at tibi pro scelere», exclamat, «pro talibus ausis 535
 di, si qua est caelo pietas, quae talia curet,
 persolvant grates dignas et praemia reddant
 debita, qui nati coram me cernere letum
 fecisti et patrios foedasti funere voltus.

- 540 at non ille, satum quo te mentiris, Achilles
talis in hoste fuit Priamo; sed iura fidemque
supplicis erubuit corpusque exsangue sepulcro
reddidit Hectoreum meque in mea regna remisit». ·
sic fatus senior telumque imbelli sine ictu
545 coniecit, rauco quod protinus aere repulsum
ex summo clipei nequ quam umbone pependit.
cui Pyrrhus: «referes ergo haec et nuntius ibis
Pelidae genitori; illi mea tristia facta
degeneremque Neoptolemum narrare memento.
550 nunc morere». hoc dicens altaria ad ipsa trementem
traxit et in multo lapsantem sanguine nati
implicuitque comam laeva dextraque coruscum
extulit ac lateri capulo tenus abdidit ensem.
haec finis Priami, fatorum hic exitus illum
555 sorte tulit, Troiam incensam et prolapsa videntem
Pergama, tot quondam populis terrisque superbum
regnatorem Asiae. iacet ingens litore truncus,
avolsumque umeris caput et sine nomine corpus.

**Στίχ. 705 — 751. Ο Αἰνείας φεύγει μὲ τοὺς οἰκείους του. Τὴν
σύζυγόν του Κρέονταν, ἡ ὅποία καθ' ὄδὸν γίνεται
ἄφαντος, μάτην ἀναζητεῖ.**

- 705 Dixerat ille, et iam per moenia clarior ignis
auditur, propiusque aestus incendia volvunt.
«ergo age, care pater, cervici imponere nostrae;
ipse subibo umeris, nec me labor iste gravabit.
quo res cumque cadent, unum et commune periculum.
710 una salus ambobus erit, mihi parvus Iulus
sit comes, et longe servet vestigia coniunx.
vos, famuli, quae dicam animis advertite vestris.
est urbe egressis tumulus templumque vetustum
desertae Cereris iuxtaque antiqua cypressus
715 religione patrum multos servata per annos:
hanc ex diverso sedem veniemus in unam

tu, genitor, cape sacra manu patriosque penates;
me, bello e tanto digressum et caede recenti,
attractare nefas, donec me flumine vivo
abluerο.

720

haec fatus latos umeros subiectaque colla
veste super fulvique insternor pelle leonis
succedoque oneri; dextrae se parvus Iulus
implicuit sequiturque patrem non passibus aequis;
pone subit coniunx.

725

Ferimur per opaca locorum;
et me, quem dudum non ulla injecta movebant
tela neque adverso glomerati ex agmine Grai,
nunc omnes terrent aurae, sonus excitat omnis.
suspensum et pariter comitique onerique timentem.

730

«Iamque propinquabam portis omnemque videbar
evasisse viam, subito cum creber ad aures
visus adesse pedum sonitus, genitorque per umbram
prospiciens: «nate», exclamat, «fuge, nate, propinquant.
ardentis clipeos atque aera micantia cerno.

hic mihi nescio quod trepido male numen amicum
confusam eripuit mentem. namque avia cursu
dum sequor et nota excedo regione viarum,
heu! misero coniunx fatone erecta Creusa
substitut, erravitne via seu lapsa resedit?

735

incertum; nec post oculis est reddita nostris...
Quem non incusavi amens hominumque deorumque,
aut quid in eversa vidi crudelius urbe?

740

Ascanium Anchisenque patrem Teucrosque penates
commendo sociis et curva valle recondo;
ipse urbem repeto et cingor fulgentibus armis.
stat casus renovare omnis omnemque reverti
per Troiam et rursus caput obiectare periclis.

745

750

Στίχ. 752—770. Ο Αἰνείας ἐπιστρέφει ἐν καιρῷ νυκτὸς εἰς τὸν
οἴκον του καὶ εἰς τὰ ἀνάκτορα τοῦ Πριάμου.

Principio muros obscuraque limina portae

qua gressum extuleram, repeto et vestigia retro
observata sequor per noctem et lumine lustro;
755 horror ubique animo, simul ipsa silentia terrent.
inde domum, si forte pedem, si forte tulisset,
me refiero; intruerant Danai et tectum omne tenebant
illicet ignis edax summa ad fastigia vento
volvitur, exsuperant flammarae, fuit aestus ad auras
760 procedo et Priami sedes arcemque reviso.
et iam porticibus vacuis Junonis asylo
custodes lecti Phoenix et dirus Ulixes
praedam adservabant. hue undique Troia gaza
incensis erupta adytis, mensaeque deorum
765 crateresque auro solidi, captivaque vestis
congeritur. pueri et pavidae longo ordine matres
stant circum.
Ausus quin etiam voces iactare per umbram
implevi clamore vias, maestusque Creusam
770 neququam ingeminans iterumque iterumque vocavi.

**Στίχ. 771—794. Τί λέγει ἡ σκιὰ τῆς Κρεούσης εἰς τὸν Αἰνείαν
έμφανιζομένη.**

Quaerenti et tectis urbis sine fine furenti
infelix simulacrum atque ipsius umbra Creusae
visa mili ante oculos et nota maior imago.
obstipui steteruntque comae et vox faucibus haesit.
775 tum sic adfari et curas his demere dictis;
«quid tantum insano iuvat indulgere dolori,
o dulcis coniunx? non haec sine numine dívom
eveniunt; nec te comitem hinc portare Creusam
fas aut ille sinit superi regnator Olympi.

780 longa tibi exsilia et vastum maris aequor arandum
et terram Hesperiam venies, ubi Lydius arva
inter opima virum leni fluit agmine Thybris;
illic res laetae legnumque et regia coniunx
parta tibi; lacrimas dilectae pelle Creusae.

non ego Myrmidonum sedes Dolopumve superbas
aspiciam aut Grais servitum matribus ibo
Dardanis et Divae Veneris nurus;
sed me magna deum genetrix his detinet oris.
jamque vale et nati serva communis amorem».
haec ubi dicta dedit, lacrimantem et multa volentem 785
dicere deseruit tenuisque recessit in auras;
ter conatus ibi collo dare bracchia circum;
ter frustra comprehensa manus effugit imago,
par levibus ventis volucrique simillima somno.

Στίχ. 795 — 804. Ο Αἰνείας ἐξέρχεται εἰς τὰ ὄοη μὲ τὸ
συναθροισθὲν πλῆθος.

Sic deum socios consumpta nocte reviso. 795
Atque hic ingentem comitum adfluxisse novorum
invenio admirans numerum, matresque virosque,
collectam exsilio pubem, miserabile vulgus,
undique convenere animis opibusque parati,
in quascumque velim pelago deducere terras.
iamque iugis summae surgebat Lucifer Idae 800
ducebatque diem, Danaique obsessa tenebant
limina portarum, nec spes opis ulla dabatur.
cessi et sublato montes genitore petivi.

BIBLION III

Στίχ. 39 — 68. Ἀπὸ ἀπαίσια σημεῖα τοῦ νεκροῦ τοῦ Πολυδώρου ἀναγκάζεται ὁ Αἰνείας νὰ ἐγκαταλίπῃ τὴν Θράκην, εἰς ἥν
εἶχε προσορμισθῆ, ἀποπλεύσας μετὰ τῶν περὶ αὐτὸν
έξ Αὐτάνδρου.

40 Eloquar an sileam? — gemitus lacrimabilis imo
auditur tumulo et vox reddit a fertur ad auris:
«quid miserum, Aenea, laceras? iam parce sepulto,
parce pias scelerare manus. non me tibi Troia
externum tulit aut cruar hic de stipite manat.
heu! fuge crudelis terras, fuge litus avarum.

45 nam Polydorus ego. hic confixum ferrea texit
telorum seges et iaculis increvit acutis».
Tum vero ancipiū mentem formidine pressus
obstipui steteruntque comae et vox faucibus haesit.
hunc Polydorū auri quondam cum pondere magno

50 infelix Priamus furtim mandarat alendum
Threicio regi, cum iam diffideret arnis
Dardaniae cingique urbem obsidione videret,
ille, ut opes fractae Teucrum et fortuna recessit,
res Agamemnonias victoriaque arma secutus

55 fas omne abrumpit; Polydorū obtruncat et auro
vi potitur. quid non mortalia pectora cogis,
auri sacra fames! Postquam pavor ossa reliquit,
delectos populi ad proceres primumque parentem
monstra deum refero et, quae sit sententia, posco.

60 omnibus idem animus, scelerata excedere terra,
linqui pollutum hospitium et dare classibus austros.
ergo instauramus Polydoro funus, et ingens
aggeritur tumulo tellus; stant Manibus arae
caeruleis maestae vittis atraque cupresso

et circum Iliades crinem de more solutae ;
inferimus tepido spumantia cymbia lacte
sanguinis et sacri pateras animamque sepulcro
condimus et magna supremum voce ciemus.

65

Στίχ. 84 — 98. **Ο Αινείας, ἀφ' οὗ εἰς Δῆλον κατέπλευσεν,
ἔρωτῷ τὸν Ἀπόλλωνα. Χρησμὸς τοῦ Ἀπόλλωνος.**

Templa dei saxo venerabar structa vetusto :
«da propriam, Thymbraee, domum ; da moenia fessis 85
et genus et mansuram urbem ; serva altera Troiae
Pergama, reliquias Danaumi atque immitis Achilli.
quem sequimur ? quove ire iubes ? ubi ponere sedes ?
da, pater, augurium atque animis illabere nostris». 90
vix ea fatus eram : tremere omnia visa repente
liminaque laurusque dei, totusque moveri
mons circum et mugire adytis cortina reclusis.
submissi petimus terram, et vox fertur ad auris
Dardanidae duri, quae vos a stirpe parentum
prima tulit tellus, eadem vos ubere laeto 95
accipiet reduces. antiquam exquirite matrem.
hic domus Aeneae cunctis dominabitur oris
et nati natorum et qui nascentur ab illis».

95

Στίχ. 161 — 167. **Τί λέγουσιν οἱ ἐφέστιοι καθ' ὑπνους ἐμφανι-
σθέντες τῷ Αἰνείᾳ σχετικῶς πρὸς τὴν εἰς αὐτὸν προώ-
ρισμένην ἔδραν.**

«Mutandae sedes. non haec tibi litora suasit
Delius aut Cretae iussit considere Apollo.
est locus, Hesperiam Grai cognomine dicunt,
terra antiqua, potens armis atque ubere glaebae :
Oenotri coluere viri ; nunc fama minores 165
Italiam dixisse ducis de nomine gentem (;)
hae nobis propriae sedes, hinc Dardanus ortus.» ...

Στήγ. 306-342. Διάλογος Ἀνδρομάχης, θυούσης παρὰ τὸ κενοτάφιον τοῦ "Εκτορος ἐν Βουνθρωτῷ τῆς Ἡπείρου, καὶ Αίνείου.

- Ut me conspexit venientem et Troia circum
arma amens vidit, magnis exterrita monstris
deriguit visu in medio, calor ossa reliquit;
labitur, et longo vix tandem tempore fatur:
310 «verane te facies, verus mihi nuntius adfers,
nate dea? vivisne? aut, si lux alma recessit,
Hector ubi est?». dixit lacrimasque effudit et omnem
implevit clamore locum. vix pauca furenti
subicio et raris turbatus vocibus hisco:
315 «vivo equidem vitamque extrema per omnia duco (;)
ne dubita, nam vera vides.
heu! quis te casus deiectam coniuge tanto
excipit? aut quae digna satis fortuna revisit
Hectoris Andromache? Pyrrhin conubia servas?»
320 deiecit voltum et demissa voce locuta est:
«o felix una ante alias Priameia virgo.
hostilem ad tumulum Troiae sub moenibus altis
iussa mori quae sortitus non pertulit ullos
nec victoris eri tetigit captiva cubile!...
337 sed tibi qui cursum venti, quae fata dedere?
aut quisnam ignarum nostris deus appulit oris?
quid puer Ascanius? superatne et vescitur aura?
ecqua tamen puero est amissae cura parentis?
ecquid in antiquam virtutem animosque virilis
et pater Aeneas et avunculus excitat Hector?»

Στήγ. 441—460. Ο "Ελενος, σύζυγος τῆς Ἀνδρομάχης, συμβουλεύει τὸν Αίνειαν, ἀφ' οὗ πλεύσῃ εἰς Κύμην τῆς Ἰταλίας,
νὰ ἐπερωτήσῃ τὴν μάντιν Σίβυλλαν.

Huc ubi delatus Cymaeam accesseris urbem,
divinosque lacus et Averna sonantia silvis,
insanam vatem aspicies, quae rupe sub ima

fata canit foliisque notas et nomina mandat.
 quaecumque in foliis descripsit carmina virgo,
 digerit in numerum atque antro seclusa relinquit.
 illa manent immota locis neque ab ordine cedunt;
 verum eadem, verso tenuis cum cardine ventus
 impulit et teneras turbavit ianua frondes,
 numquam deinde cavo volitantia prendere saxo
 nec revocare situs aut iungere carmina curat.
 inconsulti abeunt sedemque odere Sibyllae.
 hic tibi ne qua morae fuerint dispendia tanti,
 quamvis, increpitent socii et vi cursus in altum
 vela vocet possisque sinus implere secundos,
 quin adeas vatem precibusque oracula poscas;
 ipsa canat vocemque volens atque ora resolvat.
 illa tibi Italiae populos venturaque bella
 et, quo quemque modo fugiasque ferasque laborem,
 expedit cursusque dabit venerata secundos.

445

455

460

Στίχ. 707 — 718. Θάνατος τοῦ Ἀγχίσου. Τέλος τῆς διηγήσεως
 τοῦ Αἰνείου.

Hinc Drepani me portus et illaetabilis ora
 excipit. hic, pelagi tot tempestatibus actus,
 heu genitorem, omnis curae casusque levamen,
 amitto Anchisen; hic me, pater optime, fessum
 deseris, heu tantis neququam erepte periclis!
 nec vates Helenus, cum multa horrenda moneret,
 hos mihi praedixit luctus, non dira Celaeno.
 hic labor extremus, longarum haec meta viarum,
 hinc me digressum vestris deus appulit oris.
 Sic pater Aeneas intentis omnibus unus
 fata renarrabat divom cursusque docebat.
 conticuit tandem factoque hic fine quievit.

710

715

ΜΕΡΟΣ Β'

ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΑΙ ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

ΒΙΒΛΙΟΝ Ι

Στίχ. 1 — 11

1. *arma virumque*. Τὰ δύο ταῦτα ὀνόματα ἐμφαντικῶς θέτει εἰς τὴν ἀρχὴν δὲ ποιητὴς θέλων νὰ παραστήσῃ συντόμως τὸ κύριον τοῦ ἔπους περιεχόμενον = πολέμους καὶ τὸν ἄνδρα. *cāno* = ἄδω, ἥτοι τὸ ποίημά μου εἶναι πολεμικὸν καὶ δῆλο διδακτικὸν (ὅπως τὰ Γεωγραφικά). *arma* = *bella* προβ. 'Ιλ. Α, 1 Μῆνιν ἀειδε θεὰ Πηλημάδεω Ἀχιλῆος. Ἡ επίκλησις τῆς Μούσης γίνεται εἰς τὸν στίχον 8. *qui primus . . .* ή σύνταξις: *qui primus Troiae ab oris profūgus vēnit Italiam*. Τὸ *Troiae ab oris* συναπτέον τῷ *profūgus*. Τὸ *primus* = ἀρχηγέτης, δὲ πρώτος, ὅπως τὸ *princeps*. Τὸ *unde* = *ex qua re* = γενάρχης τῶν Λατίνων, ἰδουτὴς τοῦ Λατινικοῦ γένους. Ὁ χαρακτηρισμὸς οὗτος ἔξαιρει τὸν ἥρωα τοῦ ἔπους.

2. *Italiam* = *in Italiam*, ἡ ἀπόδοθετος αἰτιατ. ἀντὶ τῆς αἰτιατ. μετὰ τῆς προθέσεως *in*, διὰ νὰ δηλωθῇ ἡ εἰς τόπον κίνησις ἐπὶ ὀνόματος χώρας· εἶναι ἐν χρήσει παρὰ τοῖς ποιηταῖς· διμοίως κατωτέρῳ *litōra* = *ad litōra*. Τὸ ι τῆς πρώτης συλλαβῆς μακρὸν χάριν τοῦ μέτρου, ὅπως καὶ εἰς τὴν λέξιν *Itālus*. *fato*, ἀραιο. τοῦ *fatū*. *Fatū* (ἢ *fata*) = τὸ πεπομένον, ἡ είμαρμένη. *fato profūgus* = ὑπὸ τῆς είμαρμένης φυγάς. Εἰς τὸ *profūgus* περιέχεται ἡ αἰτία, δι' ἣν δὲ *Aīneías* ἀφήσας τὴν Τροίαν ἦλθεν εἰς τὴν Ἰταλίαν. *Laviniāque*: μερικώτερος διορισμὸς τοῦ *Italiām*, δὲ que εἶναι ἔξηγητικὸς «καὶ δὴ εἰς τὰς ἀκτὰς τοῦ Λαουνίου». Τὸ *Λαουνίου* ἐκτίσθη ὑστερον ὑπὸ τοῦ *Aīneίου* ἐντεῦθεν δὲ ιστορικὸς ἀναζητούσιμος. *Lavinia*, ἀναγνωστέον τοισυλλάβως κατὰ συνίησην χάριν τοῦ μέτρου. Τὸ ι θὰ προφερθῇ ὡς γ.

3. *multum . . . iactātus . . . multa . . . passus*, αἱ μετοχαὶ *iactātus* (οιπασθεὶς) καὶ *passus* (παθὼν) ἀναφέρονται εἰς τὸ ὑποκ. τοῦ *venit*, τὸ *ille*, ὅπερ παρενερέθη, ὡς παρ' Ὁμήρῳ τὸ *ὄγε*, διὰ νὰ κα-

ταστῇ δὲ λόγος ἐμφαντικώτερος. Προβλ. 'Ομηρ. α, 4 ἀνδραὶ μοι ἔννεπε . . . διὸ μάλα πολλὰ πλάγχθη . . . πολλὰ δ' ὅγ' ἐν πόντῳ πάθεν ἄλλαγε. Τὸ ille ἐνέχει ἀντιθετικὴν ἔννοιαν = παρ' ὅλον ὅτι ἐρωτικάσθη, ἔφθασε. Τὸ iactāri, ὅπερ λέγεται, ὅπως τὰ τῆς Ἑλληνικῆς σαλεύεσθαι καὶ ὁιπτάζεσθαι, περὶ τῶν φερομένων ὑπὸ τῶν κυμάτων τῆς θαλάσσης καὶ ὑπὸ τῶν ἀνέμων τῇδε κακεῖσε, ἐνταῦθα κείται καὶ ἐπὶ τῶν κατὰ Ἑηρὰν περιπλανήσεων. passus = παθών, μετοχὴ τοῦ patior, passus sum, pati = πάσχω. alto = mari, ἐν τῇ θαλάσσῃ, ἐν τῷ πόντῳ.

4. vi sup̄erūm, θεῶν ίότητι, 'Ομηρ. q, 119. sup̄erūm = superōrum' ἐπιφέρεται ἀκριβεστέρᾳ τῆς φράσεως ἐρμηνεία διὰ τῶν saevae Junōnis ob iram. 'Η Ἡρα, ὡργισμένη αὐτὴ οὖσα, θὺ παροργίσῃ τὸν Αἴολον καὶ ἄλλους θεούς. saevae mem̄ořem. Σημείωσον τὴν θέσιν τῶν δύο τούτων ἐπιθέτων ἐν ἀντιστοιχίᾳ πρὸς τὰ ἐπιφερόμενα οὐσιαστικὰ Junōnis ob iram = διὰ τὴν μνήμονα ὀργὴν τῆς ἀπηνοῦς Ἡρας. Αἰσχ. Ἀγαμ. 141 «μηνάμων μῆνις», ὑπαλλαγὴ.

5. multā quoque et = πολλὰ δ' ἔτι (ῶσαντως) καί. Τὸ quoque et = (quoque etiam) ἔξαίρει τοῦ δευτέρου μέλους τὴν σπουδαιότητα. dum cond̄eret = ἦως ἂν κτίσῃ. Οἱ σύνδεσμοι dum, donec καὶ quo ad φέρονται πρὸς δριστ. μέν, ἐὰν τὸ πρᾶγμα παρίσταται βέβαιον, πρὸς ὑποτ. δὲ ἂν παρίσταται ὡς ἀμφίβολον ἢ ἂν ὑποδηλοῦται ἄμα καὶ σκοπὸς ἢ αἰτία ἐν τῇ ὑποτακτικῇ περιέχεται καὶ ἡ βούλησις καὶ ἐπιθυμία τοῦ πράττοντος. Χρόνοι τοῦ condo : condo, cond̄idi, cond̄itum, cond̄ere δηλ. τὴν πόλιν τοῦ Λαούνιον. inferretque = καὶ εἰσαγάγῃ.

6. deos εἶναι οἱ Penātes, ἥτοι οἱ Ἐφέστιοι ἢ Μύχιοι θεοὶ τῆς Τροίας, οὓς ἀλλαχοῦ δὲ ποιητὴς καλεῖ Phrygīos Penātes. Τούτους ἔσωσε καὶ παρέλαβεν δὲ Αἰνείας μεθ' ἐπαντοῦ. Latio, δοτ. ἀντὶ τοῦ in Latium. οὐχὶ σπανίως παρὰ ποιηταῖς ὅρματα κίνησίν τινα δηλοῦντα συνάπτονται πρὸς δοτικήν. 'Η δοτικὴ ὑπάρχει, διότι ἡ φράσις ἐνέχει ἥθικὴν σημασίαν. unde = a quo, δηλ. ἀφ' οὗ Αἰνείου ἄλλοι ἀναφέρουν τὸ unde εἰς τὸ Latio = ἔξ οὗ δηλ. Λατίου.

7. Albānique patres = καὶ οἱ Ἀλβανοὶ πατέρες (πρόγονοι) οὕτω ποιητικῶς παρίσταται ἢ Ἀλβα Λόγγα, κτισθεῖσα ὑπὸ τοῦ Ἀσκανίου, νίοιν τοῦ Αἰνείου. altae moenia Rōmae = τῆς ὑψηλῆς Ρώμης τὰ τείχη ποιητικὴ περιγραφὴ τῆς Ρώμης, ἥτις λέγεται καὶ alta, διότι ἦτο ἐπὶ λόφων ἐκτισμένη.

8. Musă. 'Ο Ὅμηρος καὶ καθόλου οἱ ἐπικοὶ ποιηταὶ ἐπικαλοῦν-

ται τὴν Μοῦσαν ἐν ἀρχῇ τοῦ ἔπους βλ. "Ομ. τῶν ἀμόθεν· ἀλλ' δὲ Οὐεργιλίος ἐπικαλεῖται ταύτην ἐξ οὗ μέρους μέλλει νὰ ἐκμέση σπουδαιότατα καὶ πλείστου λόγου ἀξια πράγματα. *causas* = τὰς αἰτίας δηλ. τῶν ἔπομένων: tot volvēre casus, tot adīre labōres ὑποδηλουμένας διὰ τῶν quo numīne laeso quidve dōlens. quo numīne laeso = quam ob laesione nūminis. Τὸ nūmen ἔχει ἐνταῦθα τὴν ἀρχικὴν σημασίαν τῆς θελήσεως, δηλ. κεῖται ἀντὶ τοῦ voluntāte = quaā (Juno-nis) voluntate (ab Aenea) offensā, neglecta = tίνος θελήσεως (τῆς "Ἡρας) ὑβρισθείσης, ἀμεληθείσης ἄλλοι ἐκδέχονται τὴν λέξιν nūmen ἐν τῇ σημασίᾳ τῆς θεότητος = quo deo offensō. Πάντως δέον νὰ ἐννοηθῇ ἡ "Ἡρα καὶ οὐχὶ ἄλλῃ θεότης γενικῶς. Οἱ Αἰνείας ἥναντιώθη εἰς τὴν θέλησιν τῆς "Ἡρας, χωρὶς νὰ τὸ θέλῃ καὶ νὰ τὸ γνωρίζῃ, ἰδούσας τὸ Ρωμαϊκὸν γένος, τὸ δποῖσν ἔμελλε νὰ ἔξιλοθρεύσῃ τὴν Καρ-
χηδόνα.

9. quidve dolens = ἢ τί (ἰδίᾳ) λυπουμένη, ἀγθομένη εἶκεν ἡ "Ἡρα προσωπικὴν ἀφροδιτὴν νὰ μισῇ τοὺς Τρῶας, διότι δὲν ἔλαβε τὸ κατέλιπτεῖν παρὰ τοῦ Τρωδὸς Πάριδος, τοῦ κρίναντος τὰς τρεῖς Θεάς, "Ἡραν, Ἀφροδίτην, Ἀθηνᾶν, καὶ διὰ τὰς τιμὰς τοῦ ἀρπαγέντος Γανυ-
μῆδους, ὡς ἀναπτύσσεται ἐν τοῖς στίχοις (23 - 28). volvēre casus = νὰ ὑποστῇ δεινά τὸ volvere, δπερ εἶναι ἵδιον οῆμα διὰ τοὺς περιτελ-
λομένους ἐνιαυτοὺς (volventibus annis), ἕδῶ μεταφέρεται εἰς τὰ διη-
νεκῆ δεινά, τὰ δποῖα οἷονεὶ κυκλικῶς καὶ περιοδικῶς ἐξ ὑπαισιβῆς
ἐπανέρχονται. Οἱ ρηόνοι: volvo, volvi, volūtum, volvēre. adēo la-
bōres = ἀναλαμβάνω πόνους, κόπους, ἀγῶνας.

10 - 11. insīgnem pietāte virum = ἐπιφανῆ ἐπὶ εὐσεβίᾳ, εὐσε-
βέστατον ἀνδρα, δηλ. τὸν Αἰνείαν. Κυρίᾳ ἀρετῇ τοῦ ἥρωος εἶναι ἡ
pietas, ἡ πρὸς τὸν θεόν καὶ τὸν γονεῖς εὐσέβεια. impulērit, παρα. οὐ-
πτο. τοῦ impello (in - pello), impūli, impulsum, impellere = ἔξω-
θῶ, ἔξαναγκάζω. Η ρηόνοις τοῦ οῆματος τούτου μετ' ἀπαρεμφ. (vol-
vēre — adīre) ἀντὶ τῆς παρὰ τοῖς πεξοῖς ὑποτακτ. μετὰ τοῦ ut (ut vol-
vēret — adīret) εἶναι ποιητική. apīmis, ἀφαιρ. in ανīmis, πρβλ. τὸ
διητῷ. φρεσσί, θυμῷ. caelestībus, δοτική, caelestes - ium, οἱ οὐρανοῖς
θεοί irae, πληθυντικὸς ἀντὶ τοῦ ἐνικοῦ, τοῦ δύναμιος δηλοῦντος συγ-
κίνησιν τῆς ψυχῆς. tantaene irae? Ερωτᾷ οὕτως ὁ ποιητὴς μὲ
ἀπορίαν, διότι εἶχε πρὸ δφθαλιμῶν τὴν ὑψηλοτέραν περὶ θεοῦ ἐννοιαν,
ἥτις ἐκράτει τότε παρὰ τοῖς εὐπαιδεύτοις Ρωμαίοις.

Στίχ. 81 — 123

81. Haec ubi dicta, δηλ. sunt, εὐθὺς ὡς ταῦτα ἐλέχθησαν (δηλ. ὑπὸ τοῦ Αἰόλου = εὐθὺς ὡς εἶπε ταῦτα (δι' Αἴολος)). Οἱ Αἴολοι εἰς τὰς παραστήσεις καὶ τὰς ὑποσχέσεις τῆς Ἡρας ἀπήντησεν ὅτι εἶναι πρό-
θυμοις, καὶ ἐκ λόγων εὐγνωμοσύνης πρὸς τὴν Ἡραν, νὰ ἐκτελέσῃ πᾶν
ὅτι ἡ Ἡρα προστάσει. cavum . . . montem = τὸ κοῦλον ὅρος τὸ
ἐπικείμενον ἐπὶ τοῦ ἄντρου, ὃπου ἦσαν οἱ ἄνεμοι ἐγκεκλεισμένοι, ἐν
τῇ νήσῳ Αἰολίᾳ, τῇ κατοικίᾳ τοῦ Αἰόλου. Ὁμηρ. Ὀδυσ. α, 1 Αἰολίῃ
δ' εἰς νῆσον ἀφικόμει', ἔνθα δ' ἔναιεν Αἴολος Ἰπποτάδης. conversa
cuspide = ἀναστραφέντος τοῦ δόρατος, ἀναστρέφας (δι' Αἴολος) τὸ δόρυ,
ῶστε νὰ λάβῃ ἐκ καθέτου θέσιν δριζοντίαν. Ἐντεῦθεν ἀρχεται ἡ περι-
γραφή τῆς θυέλλης, ἡς περιγραφῆς πρόπει νὰ σημειώσῃ τις τὸν πρα-
γματολογικὸν χαρακτῆρα, δεδομένου ὅτι πρόκειται περὶ θυέλλης ἐκ τοῦ
εἰδούς τῶν κυκλωνικῶν. Πηγὴ ἐμπνεύσεως δι' Ὁμηρος· Ὁμ. Ὀδ. ε, 291.

82. montem impulit = ἐπληξε τὸ ὅρος. Τὸ impello, περὶ μείζο-
νος δυνάμεως. in latus, εἰς τὸ πλευρόν, ἐπὶ τὰ πλάγια ἐκ τοῦ πλήγμα-
τος παρέλινεν εἰς τὰ πλάγια τὸ ἐπικείμενον ὅρος, ὕστε νὰ ἀνοιχθῇ
χάσμα (= porta στίχ. 83), ἐξ οὗ οἱ ἄνεμοι ἔξοδῳσιν, ac=ac statim=
καὶ εὐθὺς, διὰ τοῦ ac σημαίνεται ἀμεσος χρονικὴ ἀκολουθία. velut
agmine facto = οἰονεὶ ἀγήματος γενομένων, οἰονεὶ στρατὸν εἰς πο-
ρείαν συντεταγμένον ἀποτελέσαντες (οἱ ἄνεμοι).

83. qua data porta τὸ πλῆρες τῆς φράσεως ἔχει ὥδε: qua
(parte) data (est) porta. Porta = πύλη ἡ λέξις, κυριολεκτουμένη ἐπὶ
στρατόπεδων καὶ φρουρίων, εὐστόχως ὑπὸ τοῦ ποιητοῦ ἐδῶ ἐχρησιμο-
ποιήθη, ἀφ' οὗ προηγούμενος εἶχε λεχθῆ περὶ τῶν ἀνέμων, ὅτι οὗτοι
ἀπετέλεσαν οἰονεὶ στρατὸν εἰς πορείαν συντεταγμένον. riunt· ruo, rui,
rūtum, riure = δριμῶ, ἔξοδῳ. turbo - iinis, ἀρ. γ' = δίνη. perflo,
α' συζ. διμαλ. = διαφυσῶ, διαπνέω.

84. incubuere mari = ἐνέσκηφαν, ἐπέπεσον εἰς τὴν θάλασσαν. in-
cumbo, cubui, cubitum, -ere Ὁμ. ε, 293 σὺν δ' εὐρός τε νότος τ' ἔ-
πεσε ζέφυρος τε δυσαής καὶ βιορέης μέγα κῦμα κυλίνδων. Οἱ παρακεί-
μενος (incubuere) ἐμφανίζει αἰφνιδίαν καὶ ταχεῖαν κίνησιν. Τούτῳ
ἐπονται οἱ ἐνεστ. riunt, volvunt. Totum (mare) a sedibus imis =
ὅλην (τὴν θάλασσαν) ἐκ τοῦ πυθμένος.

8. una = δὑ. σύν. riunt ἐνεργ. = erūunt = ἀναταράσσοντ, ἀνα-

κυκῶσι. creber procellis = procellosus = ὁ θυελλώδης. Ὁμηρος. ζέφυρος δυσαής ἀπὸ τοὺς τέσσαρας ἀνέμους, οὓς μνημονεύει ὁ Ὁμηρος, λείπει ὁ Βορρᾶς, ὅστις μνημονεύεται κατωτέρῳ (στίχ. 102).

87. virum = virorum. stridor - ὄρις, ἀρσ. γ' = τρισμός. ru-dens - entis, ἀρσ. γ' = ὁ κάλως. Ἐν ὅλῳ τῷ στίχῳ ὑπάρχει παρόντης διὰ τοῦ φθόνου τ.

88 - 89. erip̄unt... ex oculis. Μετάφρασις τῶν Ὁμηρος. ε, 293 σὺν δὲ νεφέεσσι κάλυψε (ὅ Ποσειδῶν) γαῖαν δύμοῦ καὶ πόντον. δρόφει δ' οὐρανόθεν νῦν. ponto δοτ. = ἐν τῷ πόντῳ. nox atra = νῦν ζοφώδης. incūbo, α' συζ. δμαλ. = ἔξαπλονται.

90. poli = caelum, τὸ μέρος ἀντὶ τοῦ ὅλου. crebris micat ignibus aether = λάμπει ἐκ τῶν συγνῶν ἀστραπῶν ὁ αἰθήρ. crebri ignes = συγνῶν ἀστραπαί. mico, - ς, - ἄτε = πάλλομαι, στίλβω, λάμπω, ἀστραπτω.

91. praesentem, κατηγορ. εἰς τὸ ἐν τέλει τοῦ στίχου mortem = ἀφευκτὸν, ἀσφαλῆ τὸν θάνατον. Ὅρα δῆτι τὸ ἐπίθετον εἶναι ἐν ἀρχῇ καὶ τὸ οὖσ. ἐν τῷ τέλει τοῦ στίχου σπανιώτερον γίνεται τὸ ἐναντίον. intentant = minantur = ἀπειλοῦν πρὸς τὴν ὅλην φράσιν παράβαλε τὰ παρ' Ὁμήρος ε, 303, νῦν μοι σῶς αἰτίας ὅλεθρος.

92. exemplo = statim = πάραντα. Aeneae solvuntur membra προβλ. Ὁμ. ε, 295 καὶ τότ' Ὁδυσσῆος λῦτο γούνατα. frigus - ὄρις, οὐδ. γ' = διγος, κρύος: φόβος δὲ ἐμποιεῖ τὸ διγος. frigore = ὑπὸ τοῦ κρυεροῦ φόβου.

93. dupl̄cis=ambas, duplex, ποιητ. palmas = supīnas manus = παλάμας. Συνήθιζον οἱ εὐγόμενοι νὰ ἀνατείνουν πρὸς τὸν οὐρανὸν τὰς χεῖρας ὑπτίας. tendo = τείνω, ingēmit... voce refert. Ὁμηρος ε, 228 διχήσας δ' ἀρα εἴπε πρὸς ὃν μεγαλήτορα θυμόν.

94. o terque quaterque beati, προβλ. Ὁμηρος. Ὁδ. ε, 306 Τοισ μάκαρες καὶ τετράκις Δαναοί, οἵ τότ' ὅλοντο Τροίη ἐν εὐρείῃ· ἥ φοράσις δηλοῖ τὸν ὕψιστον τῆς εὐτυχίας βαθμόν.

95. quis, τύπος ἀρχαϊκὸς ἀντὶ τοῦ quibus = οἵς.

96. oppetere mortem (δημηρ. πότιμον ἐπισπεῖν) καὶ ἀπλῶς oppre-tēre (ἐν πολέμῳ) = προθύμως ἀποθνήσκειν. contigit = συνέβη· ἐπὶ καλοῦ, δηλ., εἶχον τὴν εὐτυχίαν.

97. Tydīde, κλητ. τοῦ Tydīdes, ὁ Τυδείδης, ὃν ὁ ποιητὴς καλεῖ Δαναῦμ fortissimum gentis, καθ' ἡ καὶ ὁ Ὁμηρος λέγει· ὃν δὴ ἐγὼ

κάρτιστον Ἀχαιῶν φημὶ γενέσθαι. Πολὺ φυσικὸν νὰ ἐνθυμηθῇ δὲ Αἰνεῖας τὸν Τυδείδην, ὑπὸ τοῦ ὁποίου θὰ ἔφορεύετο, ἢν δὲν ἥγετο βοηθὸς εἰς αὐτὸν ἡ Ἀφροδίτη (‘Ομ. Ε, 228 κ. ἔ.). μενε... πον ρο-
τuissē, αἰτ. μετ' ἀπαρεμφάτου καθ' ἔαυτὴν τιθεμένη, ἵτοι μὴ ἔξαρ-
τωμένη ἀπό τινος φήματος, εὔρηται πολλάκις ἐπὶ θαυμασιοῦ, ἐκπλή-
ξεως, ἀγανακτήσεως ἡ τινος τοιούτου ψυχικοῦ πάθους. ‘Ως ἐπὶ τὸ πολὺ^ν
δὲ μετὰ τοῦ ἔρωτημ. μορίου πε (ἔρωτηματικῶς καὶ ἀποηματικῶς),
ποβλ. ἐμὲ παθεῖν τάδε. Iliacis campis, ἀφαιρ. τοπικὴ = ἐν τοῖς Ἰλια-
κοῖς πεδίοις. occumbere=πίπτειν.

98. anīmam effundere=ἐκπνέειν effundo - ῆdi - ῆsum, - ῆre =
ἐκχέειν. tuā dextrā, ἀφαιρ. τοῦ ὁργάνου=τῇ σῇ δεξιᾷ, διότι τὸ αι-
mam effundere κεῖται ἀντὶ τοῦ ρεγίτε (ἀπόλλυνσθαι).

99. saevus = αἰνός, ἀπηγής, οὐχὶ πρὸς ψύχον. ubi = δπου. Aeac-
cidae = τοῦ Αἰακίδου, δηλ. τοῦ Ἀχιλλέως, ὃς ἐγγόνου τοῦ Αἰακοῦ.
Ἀνάφεσε εἰς τὸ telo=ὑπὸ τοῦ βέλους. telum = πᾶν εἶδος ἐπιθετικοῦ
ὅπλου. iacet = κεῖται. Τὸ iacere, ὅπως τὸ ἐλληνικὸν κεῖσθαι, εἶναι
φῆμα ἴδιον περὶ τῶν νεκρῶν καὶ φονευθέντων. ‘Ο δ’ ἐνεστὼς κεῖται
περὶ παρφημένου βεβαίως πράγματος, τοῦ ὁποίου ὅμως ἔτι καὶ νῦν
ἡ μνήμη μὲ ζωηρότητα μένει.

100. Sarpedon, Σαρπηδών, δ τῶν Λυκίων ἄγος καὶ τῶν Τρώων
ἐπίκουρος, ἔφορεύθη ὑπὸ τοῦ Πατρόκλου καὶ κατὰ διαταγὴν τοῦ Διὸς
μιετηνέχθη παρὰ τοῦ Ἀπόλλωνος διὰ τοῦ Ὑπνου καὶ τοῦ Θανάτου
εἰς Λυκίαν (‘Ομ. Π, 480 κ. ἔ.). Simōis, δ Σιμόεις ποταμός, ὃ εἰς τὸν
Σκάμιανδρον χυνόμενος, ἐκ τῆς Ἰδης πηγάζων, διὰ τοῦ Τρωικοῦ πεδίου
διερχόμενος. corpore... volvit ποβλ. ‘Ομ. μ, 22. Σιμόεις ὅμι τολ-
λὰ βοάγρια (scuta virum) καὶ τρυφάλεια (galreas) κάππεσον ἐν κο-
νίησι (=volvit) καὶ ἡμιθέων γένος ἀνδρῶν (fortia corpore virum).

102. iactanti=clamanti, vociferanti ἡ καὶ ἀπλῶς dicenti. Ση-
μείωσαι τὴν συντακτικὴν θέσιν τῆς δοτικῆς περιγραφούσης τὴν τοῦ
ὑποκειμένου κατάστασιν, καθ' ἣν στιγμὴν συμβαίνει ἡ ἐνέργ. κυρ. φή-
ματος. Εἰς τὴν Ἑλλ. γεν. ἀπόλυτος. Τὸ iactare πάντοτε σημαίνει κί-
νησίν τινα τῆς ψυχῆς ὁ Αἰνεῖας εἶναι προφανῶς συγκεκυημένος.
Aquilōne, ἀφαιρ. τῆς αἰτίας διοριστικὴ τοῦ stridens = συρίττουσα
(θύελλα), διότι ἔξηγέρθη ὑπὸ τοῦ Βορρᾶ.

103. adversa, κατηγορ. = ἐναντία, δηλ. prora irrueens = ἀπὸ
τῆς πρώρας ἐμπίπτουσα, ἐπισκήπτουσα. velum = τὸ ίστιον, τῆς νεώς

δηλ. τοῦ Αἰνείου. ferit = πλήττει· τὸ οῆμα ferio - ferīre ἐν τῷ ferit ἔνυπτάρχει ἡ ἔννοια τοῦ lacērat = διαρρηγγένει διὰ τὴν δρμήν τοῦ ἀνέμου. Πρὸς τὴν φράσιν προβλ. Ὁμ. Ο, 626, ἀνέμοιο δὲ δεινὸς ἀγήτης ἴστιώ ἐμβρόχειται. fluctus ad sidera tollit = τὰ κύματα εἰς τὰ ἀστρα αἴρει. Προβλ. Ὁμ. ε, 313 ὃς ἄρα μὲν εἰπόντ' ἔλασε μέγα κύμα κατ' ἄκοντα.

104. avertit, ἐν ἀμεταβάτῳ σημασίᾳ ληπτέον = se avertit ἡ aver-
tītūr = ἀποστρέφεται. undis dat latus, ἐννοητά ἡ γεν. navis = prora
latus navis fluctib⁹bus oppōnit = ἡ πρώρα τὴν πλευρὰν τῆς νεῶς εἰς
τὰ κύματα ἐκθέτει.

105. insequītur cumūlo . . . mons. cumūlo, ἀφαιρ. τοῦ τρόπου
προσδιορίζουσα τὸ insequītūr: cumūlo = cumulātim, mole sua =
σωρηδόν, τῷ ὑπερομεγέθει αὐτοῦ ὅγκῳ ἐπέρχεται. praerūptus aquae
mons = ἀπότομον ὕδατος ὅρος. Διὰ τῆς ἐν τῷ τέλει τοῦ στίχου μονο-
συλλάβουν λέξεως mons γραφικῶς παρίσταται τὸ ἀπότομον τοῦ ὑψηλοῦ
κύματος.

106 - 107. hi . . . his, πρόκειται περὶ τῶν ναυτῶν τῆς νεῶς τοῦ
Αἰνείου. hi = οἱ ἐν τῇ πούλινῃ, his = τοῖς ἐν τῇ πρώρᾳ.. pendeo, pe-
pendi, - ēre = κρέμαμαι, αἰωροῦμαι. dehīsco, - hivī, - ēre = χαίνω, γά-
σκω. terram = τὸν πυθμένα ὁ πυθμὴν δηλοῦται καὶ διὰ τῆς ἐπιφε-
ρούμενης ὁργαν. ἀφαιρετικῆς harenīs, ἥτις διορίζει τὸ furit: furit ae-
stus harenis. τὸ furēre συνήμως οῆμα περὶ τῆς μαινομένης θαλάσσης
ἡ λέξις aestus οὐχὶ σπανίως λέγεται περὶ τῆς σφραδοτέρας τῶν κυμά-
των κινήσεως. Ωραία ἡ εἰκὼν, πρὸς ἣν παραβλητέα ἡ παρὰ Σοφ.
Ἄντιγ. 585 πόντιον οἰδίμα κυλίνδει βυσσόθεν κελαινὰν θῖνα (= ha-
renis).

108. tris, ἀρχαῖκὸς τύπος ἀντὶ τοῦ tres. Τὸν στόλον τοῦ Αἰνείου
ἀπετέλουν εἴκοσι νῆες. Notus, ποιητικῶς κείται ἀντὶ τοῦ ἀνέμου ἐν γέ-
νει, ὡς καὶ κατωτέρῳ τὸ Eurus. saxa latentia = σκόπελοι λανθάνον-
τες. torquéo, torsí, tortum, - ēre = στρέψω, σφρενδονῶ.

109. Ἡ πλοκὴ τοῦ λόγου: Itāli vocant aras saxa, quae sunt
in medīis fluctib⁹bus· αἱ arae εἶναι αἱ νησῖδες αἱ καλούμεναι Αἰγαῖο-
ροι, κείμεναι εἰς τὸ στόμιον τοῦ κόλπου τῆς Καρχηδόνος.

110. dorsum, ἐπεξηγεῖ τὸ aras, μεγάλη οάχις, μέρα τιμῆμα βρά-
χου. mari summo, ἀφαιρ. τοπ. = ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης.
111. brevīa, εἶναι ἐπίθετον κατὰ παράλειψιν τοῦ δνόμου. vada γε-

νόμενον οὐδιαστικὸν = τὰ βραχέα τῆς θαλάσσης, δηλ. τὰ ἀβαθῆ. Τούτῳ συνωνυμεῖ τὸ ἐπόμενον *syrtis*. *syrtis* = ἀκταὶ ἀμφώδεις καὶ τεναγώδεις. *urgēo* = ὠθῶ, ὀκέλλω, ἀρχ. γρ. *urgēo*, *ursi*, *urgēre*.

112. *vada* = τὰ τενάγη. *vadis* δοτ. *inlido* - *si*, *sum*, *ere* (in - laedo) = προσαράσσω. *aggēre* *cingit* *harēnae* = σωρῷ ψάμμου περιζωνύνει : *agger* ἀρσ. γ' = χῶμα, χῶμα καὶ ποιητικῶς σωρός. Τὴν ψάμμου ταύτην ἀνέσυρεν ἡ θάλασσα ἐκ τοῦ βυθοῦ (στίγ. 107).

113. *Lyc̄os*, οἱ Λύκιοι εἶχον ἔλθει εἰς ἐπικουρίαν τῶν Τρώων καὶ τοῦ ἱγεμόνος των Παιδάρου (ἢ Σαρπηδόνος) πεσόντος συνεξέπλευσαν μετὰ τοῦ Αἰνείου. *velio*, *vexī*, *vectum*, *vehēre* = ὀχέω, ὀχῶ, φέρω, κομίζω. *Oronten*, τὸ ὄνομα τοῦτο ἐπλάσθη ὑπὸ τοῦ Οὐεργιλίου.

114. *ipsius* = αὐτοῦ, δηλ. τοῦ Αἰνείου. *ingens* *pontus*, ἔχει λεγθῆ μετ' ἐμφάσεως = μέγα κῦμα τόσον ὡς νῦ ἦτο ὅλος ὁ πόντος, a vertice desūper, ab alto = κατ' ἀκροὺς.

115. *maḡister*, δηλ. *navis* = ὁ κυβερνήτης *pronus* - *a* - *um* = ποληῆς. *in caput*, ὁμηρ. ἐπὶ κάρ. = κατακέφαλα, προβλ. ('Ομ. μ. 41 : ὁ δ' ἄρ' ἀρνευτῆρι εἰοκὼς κάπαπεσ' ἀπ' ἵκιδεφιν).

116. *ast illam* = τὴν δέ, δηλ. τὴν ἄνευ κυβερνήτου ναῦν. *ast* = *at*, κανονικῶς παρὰ Οὐεργιλίῳ εὑρηται τὸ *ast* ποὺ λέξεως ἀρχομένης ἀπὸ φωνήντος. *ibidem* = αὐτόθι.

117. *agens circum* = *circumagens*, τιμῆσις καθ' ἔλλ. ξῆλον = περιάγον. *rap̄idus vorat* *aequōre vortex* = ὁρμητικὴ δίνη διὰ τοῦ πελάγονς καταπίνει τὴν ναῦν. Ποιητικῶς παριστᾶ τὴν δίνην νῦ καταπίνῃ διὰ τοῦ πελάγους τὴν ναῦν. Σημειώσον τὴν ἐν τῷ στίχῳ παροήχησιν διὰ τοῦ φθόγγου τ. *vortex* - *īcis*, ἀρσ. γ' = δίνη. *vorat* = *absorbet* = καταπίνει. Μὲ μοναδικὴν τῶν λέξεων ἐκλογὴν περιγράφει τὸ πρᾶγμα, διότι διὰ τοῦ ἥκου αὐτῶν γραφικότατα τοῦτο παρίσταται.

118. *rari*, κατηγ. (*dispersi* = διεσκορπισμένοι, τῇδε κακεῖσε). *in gurḡite vasto* = ἐν τῷ εὐρεῖ πελάγει. *gurges* - *ītis*, ἀρσ. γ' = δίνη, συστροφὴ ὕδατος, ὕδωρ. ('Ομ. μέγα λαῖτμα θαλάσσης). Τὸ *rari* καθιστᾶ τὴν εἰκόνα λίαν γραφικήν, ἐάν δὲ λίγους τῇδε κακεῖσε (ἐνθα καὶ ἔνθα) νηκομένους καὶ πολὺ ἀπ' ἀλλήλων ἀπέχοντας ἀντιθέτως ποδὸς τὸν εὐρὺν πόντον φαντασθῶμεν. Εἰς τὴν γραφικότητα συντείνει καὶ ὁ ἥρεμος σπονδειακὸς ωυθμὸς τοῦ στίχου. *πο*, *α'* συζ. διμαλ. = νήχομαι.

119. *armia*, κυρίως αἱ ἀσπίδες καὶ αἱ δερμάτιναι περικεφαλαῖαι. *tabūlae*, σανίδες τῆς νεώς προβλ. ('Ομ. μ. **πίνακες νεώς**). *Troia gaza* =

Τρωικὸς θησαυρός· ἡ λέξις gaza, περσική, γαζοφυλάκιον· ἔλλ. γάζα· τὸν τρόπον τῆς συλλογῆς τοῦ θησαυροῦ διηγεῖται ὁ Αἰνείας εἰς τὸ δεύτερον βιβλίον.

120. Iliōnēi, τετρασυλλάβως προενεκτέον κατὰ συνίζησιν. Ἰλιόνεις καὶ κατωτέρω Ἀβις εἶναι δύναματα ληφθέντα ἐκ τοῦ Ομήρου. Ἀχάτης δὲ καὶ Ἀλήτης εἶναι δύναματα πλασθέντα ὑπὸ τοῦ Οὐεργιλίου. Ἀχάτης κατὰ Σέρβιον ἐκ τοῦ ἀχάτου ὑπῆρχεν δύνομα ποταμοῦ ἐν Σικελίᾳ· Ἀλήτης ὑπάρχει ἐν μυθολογίᾳ.

122. hiems = tempestas = ὁ χειμών, ἡ ταιχυμία. vicit = κατέβαλε. laxis compagībus = laxātis compagībus = χαλαρωθεισῶν τῶν ἀριογῶν. omnes, δηλ. naves.

123. imbreū = aquam maris, θαλάσσιον ὕδωρ. īmīcūm = exitiōsum = ὀλέθριον. rīmisque fatīscunt = καὶ καταπονοῦνται, καταβάλλονται τοῖς οργημασι. Τὸ fatīscere εἶναι ἔδιον οῆμα περὶ τῶν θησαυρεισῶν καὶ ἐκλιπουσῶν δυνάμεων, ὥστε ίσοδυναμεῖ τῷ solvi, dilābi (= λύεσθαι, διαπίπτειν, καταρρέειν). rīmisque fatīscunt = et solvuntur ut rīmas agant· rīmas agēre = πάσχειν φωγμάς, οίγνυσθαι. "Ορα τὸ πρωθύστερον σχῆμα, διότι πρῶτον διαλύνονται καὶ γίνονται φωγμαί, δι' ὧν εἰσῆλθε τὸ ὀλέθριον θαλάσσιον ὕδωρ.

ΣΤΙΧ. 198 — 210

198. ante, συνήθως ἐκλαμβάνεται τοῦτο ὡς ἐπιθετικὸς διορισμὸς τοῦ malōrum (= antiquorum malorum = τῶν πρὸν κακῶν), μᾶλλον πρέπει νὰ θεωρηθῇ ὡς ίσοδύναμον τῷ adhuc = μέχρι τοῦδε, πρβλ. Όμ. μ. 208 ὁ φύλοι (= o socii), οὐ γάρ πώ τι κακῶν ἀδάμημονές εἴμεν (neque enim ignari sumus ante malorum) τὸ enīm αἰτιολογεῖ διατί τοὺς ἀναμμηνήσκει τὰ πρότερα κακά.

199. graviōrā, εἶναι σοβαρώτερα συγχρινόμενα πρὸς τὴν τριχυμίαν, ἡ δοπία τοὺς εἰχει καταλάβει, πρβλ. Όμ. μ, τόδε 209 οὐ μὲν δὴ τόδε μεῖζον ἐπὶ κακού· παρατίθενται δὲ τὰ graviora ἐφεξῆς vos et ... vos et ... Μοναδικὴν ἔχει δύναμιν ἡ ἀντωνυμία εἰς τὸν λόγον εἶναι ὡς ἔλεγεν: vos enim iūdem estis, qui et ... rabīem Scyllaeam = ad rapidam Scyllaeam. Πρὸς τὸ rabiem Scyllaeam παράλληλον τὸ ἔλλην. βίη Ἡρακληή. Εἴσασται ἐκ τοῦ accessitis (= accessistis) ὅπως καὶ τὸ scopūlos. penītus sonantis = τοὺς εἰς τὰ βάθη των ἀντηχοῦντας. πρβλ.. Όμ. μ, 241 ἀμφὶ δὲ πέτρη δεινὸν βεβρύζει.

201. Cyclopia saxa εἶναι litus Cyclōpum saxōrum in Sicilia, ἡς τὰς ὅχθας καὶ τὰ ἄντρα, τῇ Αἴτνῃ γειτνιάζοντα, κατώκουν οἱ Κύκλωπες.

202. revocāte anīmos = ἀναλάβετε θάρρος· maestus timor = φόβος σκυθρωπός. experti, ἐνν. estis = ἔλαβετε πεῖραν. experīor, expertus sum, -īri = λαμβάνω πεῖραν.

203. mittīte = demittīte = ἀπόθετε, ἀποβάλλετε. forsati = ἵσως. Τὸ μόριον forsati, fors sit an, ἀντὶ τοῦ fortasse (= ἵσως) εἶναι ποιητικὸν καὶ συντάσσεται ἢ πρὸς ὑποτ. λόγῳ τοῦ an ἢ πρὸς δριστ. ὃς ἐνταῦθα, ὅτε εἶναι ἀπλοῦν ἐπίρρο. συνωνυμοῦν τῷ fortasse - olim, ἐνταῦθα κεῖται περὶ τοῦ μέλλοντος χρόνου· ἀλλαχοῦ κεῖται περὶ τοῦ παρελθόντος χρόνου. 'Ο στίχος ἐπιγραμματικός. Πρὸς τὴν δῆλην φράσιν παραβλήτεα τὰ παρ', 'Ομήρῳ μ, 212 καὶ που τῶνδε μνήσεσθαι δίω, καὶ τὸ παρ' Εὐριπίδῃ: ἀλλ' ἡδύ τοι σωθέντα πόνων μεμνῆσθαι.

204. per tot discrimīnā rerum = διὰ τοσούτων κινδύνων. discrimīna rerum = οἱ κρίσιμοι τῶν πραγμάτων καιροί, κρίσιμοι καιροί.

205. fata = fati decreta oracūlis et augurīis nobis significāta = αἱ ἀποφάσεις τῆς μοίρας αἱ δηλωθεῖσαι ἡμῖν χοησμοῖς καὶ οἰωνοῖς. quietae sedes = ἥσυχος διαμονή. ostendunt, κεῖται ἀντὶ τοῦ promittunt = ὑπισχνοῦνται.

207. durāte, ἀμεταβάτως· κεῖται = καρτερεῖτε, προβλ. 'Ομ. Β, 299 τὴντε, φίλοι. res secūndae = ἡ εὐτυχία.

208. curis ingentībus aeger = καίπερ βαρύθυμος ὥν ἀπὸ τὰς ἔπειροσκιὰς φροντίδας. Τὸ aeger ἐδῶ ἀντὶ τοῦ tristis, maestus, curis vexatus et agitatus = ἀπὸ φροντίδας ἐνοχήλουμενος.

209. spem voltu simūlat = ἔλπίδα τῷ προσώπῳ προσποιεῖται. premit = occultat = κρύπτει. altum dolōrem corde = βαθέως ἐν τῷ καρδίᾳ λύπην.

210. se praedae accīngunt = ἀναζωνύνονται πρὸς τὴν λείαν, δηλ. ἐτοιμάζονται εἰς παρασκευὴν τῶν φρονεθεισῶν ἔλαφων. praedae, δοτ. τοῦ σκοποῦ. darp̄ibusque futūris, δοτ. τοῦ σκοποῦ = πρὸς τὴν μέλλουσαν εὐωχίαν. Ἡ δὴ φράσις ἀναλύεται ὅδε: accīngunt se ut ex praeda (cervis caesis) dapes futūras parent, daps, dapis = ἡ δαίς, θοίνη, εὐωχία. Λέγεται δὲ πληθ. dapes ἀντὶ τοῦ daps.

ΣΤΙΧ. 254—296

254. olli, ἀρχαία δοτ. ἀντὶ τοῦ illi δηλ. τῇ Ἀφροδίτῃ. subridens = μειδιῶν πρβλ. Όμ. Θ, 38 τὴν δ' ἐπιμειδήσας προσέφη νεφεληγεότα Ζεύς.

255. voltu . . . serēnat. Συνήθης παρὰ ποιηταῖς ἡ εἰκὼν αὗτη τῶν θεῶν ἐνέχουσα δχι δλίγην ποιητικὴν γραφικότητα. caelum tempestatesque serenat = τὸν οὐρανὸν αἴθριον καθιστᾶ, τὰς τρικυμίας (κατιστέλλει).

256. libavit = ἐπέφωνε oscūlum, ὑποκορ. τοῦ os = στόμα, σημαίνει τὸ πρὸς φίλημα ἐσχηματισμένον στομάτιον. oscūla libavit = τῷ ἑαυτοῦ στόματι ἐπέφωνε τὸ στομάτιον, natae = τῆς κόρης, ἦτοι ἐφύλησεν αὐτήν. Τὸ natae μετ' ἐμφάσεως κείται προηγουμένου τοῦ olli. dehinc, προενεκτέον δισυλλάβως = εῖτα.

257. parce metu — noli metuere = μὴ φοβοῦ. metu, δοτ. ἀντὶ τοῦ metui. Cytherēa, δμ. Κυθέρεια, ἐπίθετον τῆς Ἀφροδίτης ἀπὸ τὴν νῆσον τῶν Κυθήρων, ὅπου ἐλατρεύετο κατὰ τοὺς ἀρχαιοτάτους χρόνους, καὶ πλησίον τῆς δποίας κατὰ μεταγενεστέραν παράδοσιν ἀνεδύθη ἀπὸ τὰ κύματα. manent immōta tuorum fata tibi, ταῦτα λέγει ὁ Ζεύς, διότι ἡ Ἀφροδίτη παραπονούμένη εἶχεν εἴπει : quae te sententia vertit? immōtus, -a, -um = ἀμετακίνητος, ἀμετάβλητος. fata tuorum = ἡ μοῖρα τῶν σῶν, δηλ. ἡ περὶ τοῦ Αἴνείου θεία βουλή. tibi, δοτ. χαριστική.

258-259. urbem et moenia = urbis moenia Lavinī, γεν. ἔξ δονομαστ. Lavinium, sublīmen feres ad sidēra caeli = μετάρσιον θὰ φέρῃς εἰς τοὺς θεούς. Ταῦτα ἀναφέρονται εἰς δ, τι εἶχεν εἴπει ἡ Ἀφροδίτη, ὅτε παρεπονεῖτο πρὸς τὸν Δία. caeli quibus adnūis arcem = οἵ την Ἀκρόπολιν τοῦ οὐρανοῦ ὑπισχγεῖσαι. Magnanīmus = μεγάθυμος, μεγαλήτωρ (στίχ. 250).

261. hic, δηλ. ὁ Αἴνειας. tibi, δοτ. ἥθική. quando = quoniam = ἐπειδή. remordet ἀντὶ τοῦ itērum, itērumque mordet, non cessat mordēre, εἰναι ἵσχυρότερον τοῦ mordet = ἀνιᾶ σε.

262. longius et volvens. Tὸ longiūs συναπτέον τῷ volvens, ὁ ἵσον τῷ e volvens = καὶ μακρότερον ἀνελίττων ἡ μεταφορὰ ἐκ τοῦ βιβλίου (volūmen), ὅπερ ἀνεγινώσκετο ἀνελιττόμενον. movebo = θὰ κινήσω, θὰ ἀποκαλύψω.

263. Italia = in Italia. populos ferōces = populos bellicōsos, δηλ. τοὺς Ροτούλους καὶ τοὺς Τυρρηνούς. contūndet = superabit, vīncet = θὰ καταβάλῃ· οἱ χρόνοι contundo, -tūdi, -tūsum, -ēre = συντρίβω.

264. mores . . . ponet = θὰ εἰσαγάγῃ τάξιν καὶ εὐνομίαν. moenia ponet = moenia condet = θὰ κτίσῃ τείχη.

265-266. aetas, κυρίως τὸ θέρος ἔδω τὸ μέρος ἀντὶ τοῦ ὅλου, κατὰ συνεκδοχὴν ὃς καὶ κατωτέρω. terna hiberna (castra) = tres hiemes, ἥτοι τρία ἔτη. dum = ἐως οὗ, vidērit, μέλλων δεύτερος = θὰ ἔχῃ ὅδε. Rutūlis subactis, δοτ. τῆς ἀναφορᾶς = ex quo Rutūli subacti erunt = ἀφ' οὗ χρόνου ὑποταχθῶσιν οἱ Ροτούλοι· ἡ δοτ. τῆς ἀναφορᾶς συναπτέα τῷ transiērint (= θὰ ἔχουν παρέλθει), ἡ δοτ. τῆς ἀναφορᾶς κατὰ τὸ ἔλλην. ὑδίωμα, προβλ. Θουκυδ. «ἡμέραι . . . ἦσαν τῇ Μυτιλήνῃ ἑαλοκυία ἐπτὰ» καὶ Δημοσθ. κατὰ Μειδίου 24 «μαρτυροῦμεν ἡδὴ τῇ κοίσιει ἐκείνῃ διαγεγονότα ἔτη δκτώ». Οἱ Ροτούλοι, λαὸς τοῦ Λατίου, ἀντεπεξῆλθον κατὰ τῶν Τορών τῇ προτροπῇ τοῦ βασιλέως των Τούρων, οὗτος δ' ὁ ἀγώνις εἶναι τὸ θέμα τῶν τελευταίων βιβλίων τῆς Αἰνειάδος.

267. at, ἀντίθεσις πρὸς τὸ ἐν στίχ. 261 hic at, σύνδ. ἀτάρ, ἀλλά, δέ. puer Ascaniūs, ὁ μικρὸς τοῦ Αἰνείου υἱὸς ὁ γεννηθεὶς ἀπὸ τὴν Κρέουσαν. nunc = νῦν, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὴν προτέραν προσηγορίαν Ilus (στίχ. 268). Iulo, κατηγορούμενον κατὰ δοτ. καθ' ἔλξιν πρὸς τὸ εὑ. Ὁ πρῶτος εἰσηγητής τῆς γνώμης τῆς ἀπὸ τοῦ Ἰούλου καταγωγῆς τῆς Ιουλίας γενεᾶς ἦτο ὁ Ἰούλιος Καῖσαρ.

268. Ilus, οὗτος ἐκαλεῖτο καὶ εἰς ἀπὸ τοὺς υἱοὺς τοῦ Τορώς. res Ilia = τὰ τῆς Ἰλίου, τὸ κράτος τῆς Τροίας. stetit, δηλ. incolūmis regno, ἀφαιρ., μεταφορικῶς = εἰς τὸ ὑψος τῆς δυνάμεως του.

269. magno orbis, οὕτω καλοῦνται οἱ κύκλοι τοῦ ἐνιαυτοῦ κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τοὺς μικροτέρους κύκλους τῶν μηνῶν, οἵτινες ἀπαρτίζουν τὸν ἐνιαυτόν. volventis = volventibus = περιοδικῶς ἐπανερχομένων. volvo, εἰς μέσην σημασίαν : περιστρεφομένων διὰ τῆς περιοδικῆς ἐπανόδου. mensibus = τῶν μηνῶν.

271. transfēret = θὰ μεταφέρῃ δηλ. εἰς τὴν Ἀλβαν ὁ Ἀσκάνιος. Τὸ τριακοστὸν ἔτος ὁ Ἀσκάνιος τὴν Albam Longam θὰ κτίσῃ καὶ ἐκ τοῦ Λαουνίνου θὰ μεταφέρῃ τὴν ἔδραν εἰς ταύτην. Longam . . . Albam, ἡ συνήθης ἐκφορὰ εἶναι Alba Longa, ἀλλὰ προηγεῖται τὸ

ἐπίθετον συμφώνως πρὸς τὴν ἀρχαῖην τῶν λέξεων ἀκολουθίαν (δι-
bona dea, patrīa potēstas, sacra via). multa vi = ἴσχυρῶς. mu-
niet = θὰ δύνωση, ἥτοι δύνωτάην θὰ κτίσῃ.

272. hic, ἐπίορ. = ἐνταῦθα, δηλ. ἐν τῇ Ἀλβᾳ. iam = εὐθὺς
ἔπειτα. regnabitur, ἀποσώπως κεῖται = βασικεία ἔσται.

273. gente sud Hectorēa, ἀπὸς ἀντὶ τοῦ gente sud Troiana,
ἀπὸ τοῦ Ἐκτορος, μεγίστου ἥρως τῶν Τρώων. ter centum = τρια-
κόσια· δι Αἰνείας θὰ βασιλεύσῃ τρία ἔτη, δι Ἀσκάνιος τριάκοντα, τρια-
κόσια δὲ οἱ Ἀλβανοὶ βασιλεῖς. Σημείωσον τὸν ἀριθμητικὸν συνδυα-
σμοὺς τοῦ τρία ὡς ἵερον ἀριθμοῦ.

273 - 274. regīna, θυγάτηρ τοῦ βασιλέως. Ilia = Troiana εἶναι
ἡ Ρέα Σιλβία. Τὸ ὄνομα τοῦτο φαίνεται μετάφρασις τοῦ Ἑλλήν. Ρέα
'Ιδαία ('Ιδη = δάσος, silva)· οὕτως ὀνομάζεται ἡ θεὰ Κυβέλη. sae-
dos = virgo Vestalis ἐστιάς. gravis = gravida = ἐγκύμων, κυνοφο-
ροῦσα πρόκειται ἐνταῦθα περὶ τῆς θυγατρὸς τοῦ Νουμίτωρος Ρέας
Σιλβίας, ἥτις ἡναγκάσθη νὰ γίνη Ἐστιάς ὑπὸ τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ Νου-
μίτωρος Ἀμούλιου, ἀρπάσαντος τὸν θρόνον ἀπὸ τὸν ἀδελφόν του.

274. gemīnam . . . prolem = θὰ γεννήσῃ δίδυμα, ἥτοι τὸν Ρω-
μύλον καὶ τὸν Ρῶμον.

275. Lupaes nutrīcis = τῆς τροφοῦ Λυκαίνης. Τὸν Ρωμύλον
ἐθήλασε Λύκαινα, ἀπὸ τῆς ὁποίας ἀποθανούσης οὗτος ἀφήρετε τὸ
δέρμα καὶ ἐνεδύθη εἰς ἀνάμνησιν καὶ εὐγνωμοσύνην. tegmīne = τῷ
καλύμματι, τῷ δέρματι. fulvo = τῷ ξανθῷ. pelle = regmīne (pelle)
laetus = ἐπὶ τῷ δέρματι περιγαρῆς, ἐνδεδυμένος, φρονῶν μὲ χαρὰν τὸ
δέρμα.

276. excip̄et gentem, δηλ. Αενēae = θὰ διαδεχθῇ (δι Ρωμύ-
λος) τὸ γένος τοῦ Αἰνείου καὶ θὰ συνεχίσῃ αὐτὸ ἀπὸ τῆς Ἀλβας ἐν
τῇ Ρώμῃ. Τῆς Ἀλβας κληρονόμος ὑπῆρξεν ἡ Ρώμη. Mavortīa =
ἀρήια, ἀπὸ τοῦ Mavors, ὅστις εἶναι ἀρχαιότερος τύπος Mars ('Αρης),
οὗ νιὸς ἦτο δι Ρωμύλος.

277. Romanos dicet, ἐξήγησις ἐτυμολογική. suo de nomīne =
ἀπὸ τοῦ ὀνόματός του.

278. his, δηλ. Romanis, rerum, ληπτίον ἀπὸ κοινοῦ καὶ εἰς τὸ
metas (= termīnos) καὶ εἰς τὸ temp̄ora sine fine = in finītum,
τοπικῶς καὶ χρονικῶς.

279. imperīum sine fine dedi = τὸ κράτος αἰώνιον ἔδωκα.

Τοῦτο δίδει ὁ Ζεὺς κατὰ τὰ ὑπὸ τῶν Μοιρῶν ὡρισμένα καὶ οὐχὶ περισσότερα. quin ἐκ τοῦ quine (= πῶς οὐ;) = ἀλλὰ μήν καὶ διὰ τοῦ quin εἰσάγεται τι σημαντικώτερον εἶναι δὲ τοῦτο ὁ ἔξευμενισμὸς τῆς ὠργισμένης (aspera) Ἡρας.

280. fatigat = vexat = requiescere non sinit = δὲν ἀφήνει νὰ ἡσυχάσουν, διαρκῶς ταράσσει. metu = ἐκ φόβου, φοβουμένη δηλ. μὴ ἔλθῃ ὁ Αἰνείας εἰς τὴν Ἰταλίαν καὶ ἴδρυσῃ κράτος μέλλον νὰ καταστρέψῃ τὴν Καρολιδόνα. consilia in melius refēret = θὰ μεταβάλῃ γνώμην ἐπὶ τὰ βελτίω. fovēbit = θὰ περιθάλψῃ, δηλ. θὰ εὐνοήσῃ τοὺς Ρωμαίους τόσον, ὥστε νὰ καταστήσῃ αὐτοὺς rerum (= orbis terrarum) domīnos = τοῦ κόσμου δεσπότας. gentemque togatam, διὰ τοῦ que ἐπιφέρεται ἀκριβέστερος προσδιοισμὸς τοῦ Romanos. gentem togatam = τὸ τηβεννοφόρον ἔθνος. Ἡ toga (τήβεννος) ἦτο τὸ ἔθνικὸν ἔνδυμα τῶν Ρωμαίων, λευκὸν καὶ ποδῆρες.

283. Sic plac̄tum, δηλ. mihi est = sic decrevi = οὕτως ἀπεφάσισα. Συνίθης ἡ παράλειψις τοῦ esse εἰς τὰς τοιαύτις φράσεις. lustrum, οὐδ., καθαριμὸς πολιτῶν, ὁ κατὰ πενταετηρίδα, ὑπὸ τῶν τιμητῶν ἐπιτελούμενος μετὰ τὴν συντέλειαν τῶν τιμήσεων, ὁ πενταετηρικὸς καθαριμός, πενταετία, πενταετοῖς. lustris labentibus = περιτελλούμενον τῶν ἐνιαυτῶν, ἐν τῇ προόδῳ τῶν ἐτῶν.

284. domus Assaraci = ὁ οἶκος τοῦ Ἀσσαράκου, ὃς ἦν πάππος τοῦ Ἀγγίσου καὶ πρόπαππος τοῦ Αἰνείου. domus Assaraci = οἱ ἐκ τῶν Τρώων καταγόμενοι Ρωμαῖοι. Phthia = ἡ Φθία, ἡ πατρὶς - τοῦ Ἀχιλλέως. Mycenae = Μυκῆναι, πρωτεύουσα τοῦ κράτους τοῦ Ἀγαμένονος· διὰ τῆς Φθίας καὶ τῶν Μυκηνῶν δηλοῦνται δηλ. ἡ Ἑλλάς. Ἡ Ἑλλὰς ὑπετάγη εἰς τὴν Ρώμην τὸ 146 π. Χ.

285. Survitio premēt = ζηγῷ (δουλείας) θὰ πιέσῃ ἡ φράσις ἵσχυροτέρα τῆς φράσεως imperio premet· παραπλησία καὶ ἡ ἔννοια τοῦ dominab̄itur = θὰ δεσπόσῃ. Argis, ἀφαιρ. Argi -orum = Argos, οὐδ. τὸ Ἀργος. ἀφαιρ. εἰς τὸ dominab̄itur victis Argis, τοῦ ἥττηθέντος Ἀργους.

286. pulchra Troianus origīne Caesar. Σημείωσον τὴν ἀντιστοιχίαν τῶν ἐπιθέτων καὶ τῶν οὐσιαστικῶν pulchra origīne = clara, egregia origine. Τοὺς στίζους 286 - 296 ἐποίησεν ὁ Οὐεογύλιος πρὸς ἔξυμνησιν τοῦ Αὐγούστου. Οὗτος ἔφερε τὸ ὄνομα Iulius Caesar δικαιώματι τῆς υἱοθεσίας· ἐπειδὴ δὲ ἡ Ιουλία γενεὰ κατήγετο ἐκ τοῦ Ἰού-

ἢον ἐκλήθη Troianus. Τὸ πλῆρες ὄνομα τοῦ Αὐγούστου ἦτο C. Iulius Caesar Octavianus.

287. Imperium Oceāno, famam qui termīnet astris = ὅστις τὴν ἀρχήν του διὰ τοῦ Ὁκεανοῦ, τὴν φήμην του διὰ τῶν ἀστρων θὰ ὁρίσῃ· ὑπερβολή.

288. nomine, κατὰ παράθεσιν διορισμὸς εἰς τὸ Iulius. demissum = dedūctum = καταγόμενον, προερχόμενον.

289. caelo, ἀφαιρ. ἀντὶ in caelo, ὃ ὑπαινιγμὸς εἰς τὴν ἀποθέωσιν τοῦ Αὐγούστου. spolīis opūstum Orientis = μεστὸν λαφύρων ἀνατολικῶν. Νοεῖται ἡ ἐκστρατεία ἡ γενομένη τῷ 30 π.Χ. μετὰ τὴν ἐν Ἀκτίῳ μάχην ἐναντίον τῆς Συρίας καὶ τῆς Μικρᾶς Ασίας κατὰ τοῦ Πτολεμαίου καὶ Φαρανάκου, οἵτινες ἡνώθησαν μὲν τὸν Ἀντώνιον.

290. secūra = ἀφροντις, χωρὶς νὰ ἔχῃς ἐνοχλήσεις ἀπὸ τὴν Ἡραν. vocāb̄it̄ votis = θὰ καλῆται δι' εὐχῶν, θὰ λατρεύεται ὡς θεός, θὰ τυγχάνῃ θείων τιμῶν. Ποιητικῶς οὕτω παρίσταται ἡ ἀποθέωσις τοῦ Αὐγούστου· σημείωσον τὴν παρήχησιν· hic quoque = καὶ οὗτος ὁ Αὐγούστος, δύως δηλ. καὶ ὁ Αἰνείας.

291. tum. Μετάβασις εἰς τὴν ἔξυμνησιν τῶν ἀγαθῶν τῆς εἰρήνης. asp̄era saecūla mitēscēnt = οἱ ἄγροι αἰῶνες θὰ ἡμερωθῶν. Εἶναι ἡ Pax Romana. Προσωποποεῖ τὸν χρόνον ὁ ποιητὴς ἀποδίδων αὐτῷ ἴδιότητας προστηκόύσας τοῖς ἀνθρώποις. pos̄tis bellis = compo-
s̄tis bellis = finit̄is bellis = πανσαμένων τῶν πολέμων.

292. cana = ἡ ποιαί, ἡ παναρχαία (antiqua, prisca). Fides = ἡ Πίστις. Ἐδῶ προσωποποεῖται δύως κατωτέρω τὸ Bellum καὶ ὁ Futor. προσωποποίησις ἀφηρημένων ἐννοιῶν συχνὰ ἀπαντᾷ εἰς τὴν Ρωμ. μυθολογίαν. Τὸ cana ἀναφέρεται καὶ εἰς τὴν Vestam. Ἡ Ἑστία (Vesta) εἶναι θεότης ἀνήκουσα εἰς τὰς πολιούχους θεότητας τῆς Τροίας, μιτεφέρθη δὲ μὲ τοὺς Ἐφεστίους Θεοὺς ὑπὸ τοῦ Αἰνείου εἰς τὴν Ἰταλίαν. Remo cum fratre Quirīnus... Κυρōνος εἶναι ὁ Σαβινικὸς Ἀρης δ θεὸς τῆς σαβινικῆς φυλῆς τῆς ἰδρυθείσης ἐπὶ τοῦ Κυριναλίου. "Οταν δ' ἡ φυλὴ αὐτῇ συνεχωνεύθη μὲ τὴν φυλὴν τῶν Ραιμήτων, δ Κυρῖνος ἐτανίσθη πρὸς τὸν Ρωμύλον, διστὶς ἦτο ἐπώνυμος τῆς Ρώμης ἥρως. Οἱ ἀδελφοὶ Ρωμύλος καὶ Ρῶμος, ἀφ' οὐδὲν ἐφιλονίκησαν μέχρι θανάτου, συνεφιλιώθησαν· ἡ συμφιλίωσις δὲ προσημαίνει τὸ τέλος τῶν ἐμφυλίων πολέμων ὑφ' ὧν κατετρύχετο ἡ Ρώμη καὶ εἶναι σύμβολον ἡσυχίας καὶ εἰρήνης. iura dabunt = leges ferent = θὰ εἰσαγάγουν νό-

μους δ' ὅν τὰ δίκαια συνέχονται· διεύτερος Ρωμύλος ἦτο διεύτερος Καῖσαρ, δότις διὰ τῶν νόμων θὰ εἰσαγάγῃ κόσμου καὶ τάξιν εἰς τὸ κράτος τῶν Ρωμαίων.

294. Belli portae, ὁ πόλεμος προσωποποιεῖται· ὑπαινιγμὸς εἰς τὸν ναὸν τοῦ Ἰανοῦ, δότις ἐν εἰρήνῃ μόνον ἐκλείετο· κατὰ τὸ 29 ἐκλείσθη ὁ ναός. Παρόσταται ὁ πόλεμος ἐν εἰρήνῃ μὲν ὡς ἐν εἰροτῇ κατεχόμενος καὶ ἐπιβλεπόμενος, ἐν πολέμῳ δὲ ἀφιέμενος ἐλεύθερος κατὰ τῶν πολεμίων. ferro et compagibus artis, ἐν διὰ δυοῖν, ἀντὶ τοῦ ferrēis compagībus artis = σιδηραῖς, σφιγκταῖς (= artis) συναρμογαῖς. Furor impius = ἡ ἀσεβὴς μανία (τῶν ἐμφυλίων πολέμων). dirus, a, um = φρικτός. intus = ἐντὸς (τοῦ ναοῦ). centum vincetus aenīs nodis = ἐκατὸν δεδεμένη γαλκοῖς δεσμοῖς. vincetus, παθητ. μετοχὴ τοῦ vincō, vincxi, vincēre = δένω. post tergum = ὅπισθεν, aenīs, a, -um = γαλκοῦς, παρὰ τὸ aēs, aeris = γαλκός.

299. fremet horrīdus ore cruēto = θὰ βρυχᾶται φρικτὸς αἷματηρῷ τῷ στόματι. Σημείωσον τὴν διὰ τοῦ φθόγγου τὸ παρόγησιν. fre-
mo, -īi, -ītum, -ēre = βρέμω, φρυγάτουμαι βρυχῶμαι.

ΣΤΙΧ. 441 — 493

441. lucus, aēs. = ἄλσος. fuit, ἦς μεταφρασθῆ διὰ παρατατικοῦ. laetissimus umbrae, τὸ ἐπίθετον laetus πρὸς γενικὴν κατὰ τὰ ἀφθονίας σημαντικὰ = πλουσιώτατον εἰς σκιάν.

442 - 443. quo primum... signum, ἡ σειρὰ τῶν λέξεων : quo loco (= ἐν ᾧ τόπῳ, ἐνθα) Poeni iactati undis et turbīne effodēre primum signum. effodīo, -ōdi, -ōssum, -ēre = ἀνασκάπτω. signum = omen = σημεῖον, οἰωνός. monstrarāt = manstraverat, ὑπερσ. τοῦ monstro α' συζ. διμ. = δεικνύω. caput acris equi ἐπεξηγεῖ τὸ signum = δηλ. κεφαλὴν θυμιοειδοῦς ἵππου. Τὰ νομίσματα τῆς Καρχηδόνος ἔφερον κεφαλὴν ἵππου.

444. sic nam = nam sic. fore = futūram esse, οὐ ὑποκείμενον τὸ gentem, κατηγορούμενον δὲ τὸ egregīam bello et facīlem victu — victus -us (vivo) = τὰ πρὸς τὸν βίον, τὰ ἐπιτήδεια. facīlem victu = εὔκολον πρὸς τὸ ἔχειν τὰ πρὸς τὸν βίον, (προβλ. τὸ διμηρ. θεοὶ όεῖα ζώοντες).

446. Sidonία, ἡ Διδώ καλεῖται οὕτως ἐκ τῆς Σιδῶνος, πρωτεύουσσης τῆς Φοινίκης.

447. condebat, ὅτε εἰσήρχετο ὁ Αἰνείας δὲν εἶχε συντελεσθῆ ἡ κτίσις τοῦ ναοῦ. donis et numine, αἱ ἀφαιρετικαὶ ἔξαρσῶνται ἐκ τοῦ opulentum (=χραταιόν): τὰ προσφερόμενα πλούσια δῶρα (donis) ἥσαν ἀποτελέσματα τῆς δυνάμεως καὶ προστασίας (numīne) τῆς θεᾶς (divae). nūptiæ, -īnis, o.ν. (nuptio) = νεῦμα, βούλησις· κατ' ἔξοχὴν δὲ ἡ τοῦ θεοῦ βουλὴ, ἡ τοῦ θεοῦ δύναμις, ἡ θεία δύναμις καὶ ἔξουσία.

448-449. cui gradib⁹bus = cuius (=οὐ ναιοῦ). gradib⁹bus, ἀφαιρ. (=ἀπὸ τῶν βαθμῶν). aēnea surgebant limīna = χαλκοῦ ὑψοῦντο οὐδοί. neχaeque aere trabes, δηλ. surgebant = καὶ χαλκόδετοι παραστάδες· ἥσαν ἀπὸ χαλκόν ἀλλὰ μετεχειρίσθη τὸ οῆμα surgebant (ὑψοῦντο), τὸ διποῖον εἶναι εἰκονικώτερον ἀπὸ τὸ ἄχρονν erant (=ἥσαν), ὅπως λέγει καὶ εὐθὺς κατωτέρῳ forībus cardo stridebat aēnis ἀντὶ τοῦ ἀπλοῦ καὶ ἀχρόνου fores erant aēnae. fores -ium πληθ. = θύρα. cardo -īnis, ἀρσ., στρόφιγξ, γίγγλυμος (τῆς θύρας). strīdo, -di, -ere — τροῖζω. Σημείωσον ὅτι καὶ οἱ δύο στίχοι ἀρχίζουν ἀπὸ τὰς λέξεις αἴ-νεα - aere, ὁ δεύτερος δὲ καὶ τελειώνει εἰς τὴν λέξιν aēnis. Παρατηρέα καὶ ἡ ποικιλία τῶν ἐπιθέτων, aēnea, aere neχae, aēnis.

450. nova res oblata = ἀπροσδόκητον πρᾶγμα ἐμφανισθέν. Τοῦτο δὲ ἐφεξῆς διασαφεῖται (453). tīmōtem, ὁ φόβος τοῦ Αἰνείου προήρχετο ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι οὗτος ἥγνοιε πῶς θὰ ὑπεδέχετο αὐτὸν ἡ Διδώ. lenīt, παρακ. τοῦ lenīo δ' συζ. ὅμ. = πραῦνο.

452. adflictis rebus, ἀφαιρ. ἀπόλυτος. in rebus adflictis = ἐν τῇ ἐσχάτῃ ἀπορίᾳ. meliūs confidēre = νὺν ἔχῃ περισσοτέραν πεποί-θησιν, περισσότερον θάρρος. sub...templo = in inferioribus parti- bus templi = ἀπὸ τὴν βάσιν τοῦ κορηπιδώματος, ὡς ἀπὸ τὴν ἀφετη- φίαν ἀπὸ τὴν δοπιάν ἐθεάτο ὁ Αἰνείας. singula = τὰ καθ' ἔκαστα (τοῦ ναοῦ). lustro a' συζ. ὅμ. = ἐξετάζω, παρατηρῶ.

454. regīnam opperīens = τὴν βασίλισσαν ἀναμένων. opperīor, - perītus καὶ - pertus sum, -īri = ἀναμένων. Ὁ ποιητὴς δὲν δια- σαφεῖ πόθεν εἶχε τὴν πληροφορίαν ὁ Αἰνείας ὅτι θὰ προσήρχετο εἰς τὸν ναὸν ἡ βασίλισσα, ἵνα βουλευθῆ ἐν αὐτῷ ὡς ἐν βουλευτηρίῳ, κατὰ τὰ παρὰ Ρωμαίοις κρατοῦντα, περὶ τῶν κοινῶν, καθ' ὃν χρόνον οὗ- τος ἥτο ἔκει. quae fortūna sit urbi, πλαγία ἐρώτησις ἔξαρτωμένη ἐκ

τοῦ ἐν στίχῳ 456 mirātur = (θαυμάζει), ἐξ οὗ κρέμανται καὶ αἱ αἰτια-
τικαὶ manus καὶ labōrem. Τὴν εὐδαιμονίαν τῆς πόλεως ὁ Αἰν. συν-
επέδαινεν ἀπὸ τὴν μεγαλοπρέπειαν τῆς κατασκευῆς.

455. artificum manus inter se, ὑπονοεῖται τὸ certantes = τῶν
τεχνιτῶν τὰς γείρας τὰς πρὸς ἄλλήλας ἀμιλλωμένας, δηλ. τὴν ἐργασίαν
τῶν τεχνιτῶν, οἱ δύοιοι ἡμιλλῶντο πρὸς ἄλλήλους. opērum labōrem
= opēra laboriōsa = ἔργα πολύμοχθα, πολύπονα, ἐργώδη. ex ordī-
ne, ὃς ἐπιθετικὸς διορισμὸς τοῦ pugnas κεῖται = τὰς κατὰ τάξιν ἐξω-
γραφημένας μάχας.

457. Famā, ἀφαιρ. ὁργανικὴ = τῇ φήμῃ.

458. ambōbus = εἰς ἀμφοτέρους δηλ. ἀφ' ἐνὸς μὲν εἰς τοὺς Ἀ-
τρείδας, ἐναντίον τῶν δύοιων ὠργίζετο ὁ Ἀχιλλεύς, διότι ὁ ἐτερος
τῶν Ἀτρειδῶν (Ἀγαμέμνων) ἥρπασε τὴν Βρισηίδα, ἀφ' ἐτέρου δὲ εἰς
τὸν Πρίαμον, πατέρα τοῦ Ἐκτορος τοῦ φονεύσαντος τὸν Πάτροκλον.

459. constītit = ἔστη.

460. plena nostri laboris = plena (fama) nostri laboris =
πλήρης τῆς φήμης περὶ τοῦ ἡμετέρου πόνου, labor = πόνος, τὰ δεινὰ
τοῦ πολέμου καὶ αἱ ταλαιπωρίαι.

461. en Priāmus = Ἰδοὺ ὁ Πρίαμος. Τὸ en κεῖται ἐνταῦθα μὲ
δονομαστικήν, ἀλλαχοῦ μὲ αἰτιατικήν. hic etiam = καὶ ἐνταῦθα. laudi
= virtūti = εἰς τὴν ἀρετήν. suā praemiā = τὰ ἑαυτῆς βραβεῖα, τὰ
ἀρμόζοντα εἰς αὐτὴν βραβεῖα.

462. sunt lacrīmae rerum, ὁ στίχος εἶναι παροιμιώδης. Τὸ re-
rum εἶναι γεν. ἀντικειμενικὴ εἰς τὸ lacrīmae, ἐξυπακούεται δὲ εἰς αὐτὸ-
τὸ ἐπίθετον humanarum, λαμβανόμενον ἐκ τοῦ κατωτέρῳ mortālīa =
ὑπάρχοντα δάκρυα διὰ τὰς δυστυχίας τῶν ἀνθρώπων, δηλ. ὑπάρχοντα
καὶ ἐδῶ ἀνθρώποι, ποὺ δακρύουν διὰ τὰς συμφορὰς τῶν ἄλλων. Συγ-
γενεύει κατ' ἔννοιαν ἡ ἐφεξῆς πρότασις et mentem mortalīa tan-
gunt = καὶ αἱ τύχαι τῶν θνητῶν (mortālīa) συγκινοῦν (= tangunt)
τὴν καρδίαν (= mentem).

463. solve metus, νόησον τὸ corde = ἀπόβαλε τοὺς φόβους (ἀπὸ
τὴν ψυχήν σου). haec fama = harum rerem fama = τῶν κατορθω-
μάτων μας ἡ φήμη. tibi δοτ. ἡθική ἀπευθύνεται πρὸς τὸν Ἀχάτην,
ὑπονοεῖ δ' ὅμως ἀσφαλῶς καὶ ἑαυτόν.

464. pictūrā ināni, ἀφαιρ. ὁργ. = τῇ κενῇ ζωγραφίᾳ. Ὁ δεξιὸς
ζωγράφος εἰκονίζων ἀπατᾷ, διότι ἐξεγείρει εἰς τοὺς ἀνθρώπους συναι-

σιθήματα καὶ πάθη τοιαῦτα, οἵα θὰ ἔξήγειρον αὐτὰ τὰ πρόγματα. αἴγι-
μιν pascit = τὴν ψυχὴν τέρπει. pasco, pavī, pastum. pascere =
βόσκω, νέμω, τέρπω.

466. multa gēmens = πολλὰ στενάζων. umēctat = irrigat = βρέ-
χει. largo flumīne = ἀφθόνῳ ροῆ (δακρύων) τρέψῃ. Ομ. I 570 δεύ-
οντο δὲ δάκρυσι κόλποι καὶ Θ 522 δάκρυ δ' ἔδενεν ὑπὸ βλε-
φάροισι παρειάς.

466 - 493. Εἰς τοὺς στίχους τούτους περιγράφει ὁ ποιητὴς εἶκό-
ναι, αἱ δόποιαι εἶναι ἔξωγρα φημέναι εἰς τοὺς τοίχους τοῦ ναοῦ καὶ
δεικνύουν δικτὸ σκηνὰς ἀπὸ τὸν Τοωικὸν πόλεμον εἰς τέσσαρα ἀντί-
στοιχα ζεύγη, τὰ δόποια δηλοῦνται διὰ τῶν ἐπιρρημάτων hac... hac
(στίχ. 467 - 468), hanc... parte... alia (469 - 474), ἥτοι νίκην Τοώων
ὑπὸ τὸν Ἐκτορα (1) καὶ τῶν Ἀχαιῶν ὑπὸ τὸν Ἀχιλλέα (1) τὸν φόνον
τοῦ Ρήσου ὑπὸ τοῦ Διομήδους (2) καὶ τὸν φόνον τοῦ Τοωίλου ὑπὸ^{τοῦ}
τοῦ Ἀχιλλέως (2), τὴν πούσοδον τῶν Τοωάδων εἰς τὸν ναὸν τῆς
Παλλάδος (3) καὶ τὴν πρόσοδον τοῦ Πριάμου πρὸς τὸν Ἀχιλλέα (3),
τὴν ἐπικουρίαν τῶν Αἰθιόπων ὑπὸ τὸν Μέμινονα (4) καὶ τὴν ἐπικου-
ρίαν τῶν Ἀμαζόνων ὑπὸ τὴν Πενθεσίλειαν (4).

466. Pergāma, οὕτως ἐκάλειτο ἡ ἀκρόπολις τῆς Τοοίας, ὅπου οἱ
ναοὶ καὶ τὰ ἀνάκτορα τοῦ βασιλέως, συγκὰ δὲ κεῖται ἡ λέξις καὶ ἀντὶ^{αὐτῆς} τῆς πόλεως.

467. ut Grai (Graeci) fugerent... premiēret, Troiāna iu-
ventus = πῶς ἔφευγον μὲν οἱ Ἑλλῆνες, ἐπίεές δ' αὐτοὺς ἡ Τοωικὴ
νεότης.

468. Phryges, ἐννόησον fugerent, ἔφευγον μὲν οἱ Φούγες (Τοῶες),
instāret currū crīstātus Achilleś = ἐπήρχετο δὲ ἐναντίον αὐτῶν τῷ
ἄρματι ὁ κορυθαίολος Ἀχιλλέυς.

469. Phēsi — Rhēsus = Ρῆσος, Θρᾶξ βασιλεὺς ἐλθὼν εἰς βοή-
θειαν τῶν Τοώων. Περὶ τοῦ θανάτου του καὶ τῆς ἀπαγωγῆς τῶν ἵπ-
πων του ὑπὸ τοῦ Διομήδους ἴδε Όμήρου Ἰλ. Κ. 434 κ. ἔ.

470. tentorīa nīvēs velis = σκηνὴ ἐκ λευκῆς ὁδόνης. Σκηναὶ
ἐκ λευκῆς ὁδόνης στρατιωτικαὶ ὑπῆρχον κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ ποιη-
τοῦ αἱ σκηναὶ κατὰ τοὺς ἡρωικοὺς χρόνους ἥσαν ἀπὸ πλέγματα σχοι-
νουν καὶ καλάμου. Ἀναχρονισμὸς τοῦ ποιητοῦ. primo somno prodīta
= κατὰ τὸν πρῶτον ὑπνον (ὅστις εἶναι καὶ βαθύτατος) προδοθεῖσαν,

Τὴν προδοσίαν ἐνήργησεν δὲ Δόλων, ὅστις, διὰ νὰ σωθῇ, διηγήθη πρὸς τὸν Διομήδη καὶ τὸν Ὀδυσσέα τὴν ἀφίξιν τοῦ Ρήσου.

471. multa caede = πολλῷ φόνῳ.

472. ardentis equos avertit in castra = τοὺς θυμοειδεῖς ἵππους ἥλασεν εἰς τὸ στρατόπεδον (τὸ ἑλληνικόν).

473. prius quam gustassent . . . bibissent = ἡ Τροία κατὰ τὴν μοῖραν θὰ ἐκνοιεύετο, ἐὰν οἱ ἵπποι τοῦ Ρήσου δὲν ἦθελον γευθῆ χλόην τῆς Τροίας καὶ δὲν ἦθελον πίει ὕδωρ τοῦ Ξάνθου. gusto = γεύομαι. pabulum -i = χόρτος, χλόη. bibo = πίνω. Xanthus = ὁ Ξάνθος· οὗτος ἐκαλεῖτο δὲ ποταμὸς ὑπὸ τῶν θεῶν, ἐν τῷ οἷς ἀνθρώποι τὸν ἐκάλουν Σκάμανδρον.

474. Troilus, ὁ Τροιλός· ἦτο υἱὸς τοῦ Πριάμου, ἔπεσε δὲ ἐν τῇ μάχῃ πρὸ τῶν ἀγώνων, οὓς διηγεῖται δὲ Ὁμηρος εἰς τὴν Ἰλιάδα. Ἐν συμπλοκῇ πρὸς τὸν Ἀχιλλέα ἔχασε τὴν ἀσπίδα (amissis armis) καὶ πληρωθεὶς ἔπεσεν ὑπιος εἰς τὰ δόπισσα ἀπὸ τοῦ ἀρματος, τὸ δόπιον οἵτως ἐκενώθη (currū haeret inani), ἔχων εἰς τὸν πόδας ἐμπεπλεγμένους εἰς τὰ ἥντα, τὰ δόπια ἐκράτει διὰ τῶν χειρῶν (lora tenens tamēn). ὁ τράχηλος καὶ ἡ κόμη του σύρονται εἰς τὴν γῆν, εἰς τὴν δόπιαν χαράσσει γραμμὴν ἡ αἰχμὴ τοῦ δόρατος ἀνεστραμμένου (versa).

475. congressus Achilli = συγκρουσθεὶς πρὸς τὸν Ἀχιλλέα. Ἡ δοτικὴ Achilli ἀντὶ τῆς cum μετ' ἀφαιρ. ποιητικῶς ἐτέθη· ἑλληνισμὸς κατὰ τὸ μάχεσθαι τινι. puer atque impar = παις καὶ ἀνισος (τῷ Ἀχιλλεῖ). τὸ δεύτερον εἶναι συνέπεια τοῦ πρώτου.

476. fertur equis = φέρεται ὑπὸ τῶν ἵππων, ὑπὸ τοῦ ἀρματος του.

477. tamen = ὅμως, ἀν καὶ ἦτο δηλ. νεκρός.

478. pulvis inscribitur = ἡ κόνις, ἡ γῆ χαράσσεται. versā hastā = τῷ δόρατι ἀνεστραμμένῳ.

479. non aequae = inīquae = δυσμενοῦς.

480. crinibus passis = μὲ τὰς κόμας λελυμένας. Προσέρχονται λυσίκομοι αἱ Ἰλιάδες εἰς ἔνδειξιν πένθους. pando, pandi, pansum καὶ passum, ἔρε = ἀναπετάννυμι, ἀνίημ, λύω. Peplumque ferēbant = καὶ ἐκόμιζον τὸν πέπλον. Ὁ πέπλος ἦτο παλαιότατον ἔνδυμα τῶν Ἑλληνίδων ἀπὸ εὐρὺ τετράγωνον τεμάχιον ὑφάσματος πεποιημένος· τούτον ἔφέρονται διὰ πορρῶν στερεώνουσαι τὸ ἄνω μέρος. Ὁ πέπλος σὺν τῷ χορόῳ περιέπεσεν εἰς ἀχρηστίαν ἀντικατασταθεὶς ὑπὸ ἄλλου ἐγδύ-

ματος, περιωρίσθη δὲ εἰς τὸ νὰ φανερώνῃ τὸ ἔνδυμα τῆς Ἀθηνᾶς καὶ μάλιστα τὸ κατὰ τὰ Παναθήναια μετὰ πομπῆς προσφερόμενον ὑπὸ τῶν γυναικῶν εἰς τὴν Παλλάδα Ἀθηνᾶν.

481. suppliciter = ἵκετικῶς· ἀνάφερε εἰς τὸ ferebant tunsae pectora palmis = κτυποῦσαι τὰ στήθη διὰ τῶν γειρῶν, κοπτόμεναι τὰ στήθη. Ἡ σύνταξις εἶναι ἐλληνίζουσα.

482. diva solo fixos . . . tenebat = ἡ θεὰ ἀποστρέφουσα τοὺς ὁφθαλμούς της ἐκράτει προσηλωμένους εἰς τὸ ἔδαφος, τ. ἔ. δὲν ἥκουε τὰς ἱκεσίας των. solo δοτ.

483 - 484. Οἱ στίχοι περιλαμβάνουν τὰ γεγονότα τὰ προηγούμενα τῆς περιγραφομένης σκηνῆς, ὡς τοῦτο γίνεται φανερὸν ἀπὸ τὸν ὑπερος. raptavērat (εἴχεν ἐλκύσει). 'Ο Ομηρος ἐν' Il. 24 λέγει ὅτι τὸ πτῶμα τοῦ "Ἐκτορος εἴλκετο ὑπὸ τοῦ Ἀχιλλέως τοῖς καθ' ἐκάστην πωίαν πέροιξ τοῦ τάφου τοῦ Πατρόκλου. 'Ο Οὐεργίλιος, ὅστις ἀκολουθεῖ διασκευὴν τοῦ μύθου παρ' Εὑροπ. καὶ Ἐννίω, λέγει ὅτι ὁ Πρίαμος ἐρχεται ἱκέτης, ἵνα ἔξαγοράσῃ τὸ πτῶμα τοῦ νεόν (exaníptum corpus aucto vendebat Achilles = τὸ πτῶμα χρυσῷ ἐπώλει ὁ Ἀχιλλεύς).

485. dat, δηλ. ὁ Αἰνείας. dat gemītum ingentem = μέγα στενάζει.

486. spolia = τὰ σκῦλα.

487. manus inērmis = τὰς χειρας ἀόπλους, διότι ὁ Πρίαμος εἶχεν ἔλθει ἱκέτης.

488. Se quoque principibus permīxtum agnōvit Achivis = ἔσαυτὸν δὲ ἐν τοῖς προμάχοις συμπλεκόμενον πρὸς τοὺς Ἀχαιοὺς ἀνεγνώρισεν (ὁ Αἰνείας).

489. Edas acies et nigri Memnonis armā = τὰ ἐξ Ἀνατολῆς τάγματα καὶ τοῦ μέλανος Μέμνονος τὰ ὄπλα. Εἰς βοήθειαν τῶν Τοών ἔφερον δὲ Μέμνων, ὁ νῦν τοῦ Τιθωνοῦ καὶ τῆς Ἡοῦς, ἀπὸ τὴν ἀνατολὴν τοὺς μαύρους Αἰθίοπας. Εἰς βοήθειαν τῶν Τοών ἥλθον καὶ αἱ Ἀμαζόνες ὑπὸ τὴν ἥγεσίαν τῆς Πενθεσίειας, θυγατρὸς τοῦ Ἀρεως. Αἱ Ἀμαζόνες κατόχουν ἐν Σκυθίᾳ παρὰ τὸν Θεομάδοντα ποταμόν, ἐπολέμουν ἔφιπποι φέρουσαι δόρυν, πέλεκυν, μικρὰν ἀσπίδα (πέλτην) ἡμισεληνοειδῆ (lunātis peltis) καὶ χρυσοῦν ἵωστῆρα, ὃν εἶχον δεδεμένον ὑπὸ τὸν γυμνὸν μαστόν, ἐκ τούτου δὲ τοῦ ἵωστῆρος ἔξηρτων τὸ τόξον, τὴν φαρέτραν καὶ τὴν σπάθην.

492. subnēctens = subnēxā habens (cingulā) = ἔχουσα ζω-

στῆρα δεδεμένον. exsertae mammiae, δοτ. ὁ. exserto = ἐξείρω, γυμώνω = ὑπὸ τὸν γυμνὸν μαστόν.

493. viris, δοτ. εἰς τὸ concurrexere = νὰ συμπλέκεται πρὸς ἄνδρας. virgin = παρθένος (οὗσα). ὁ "Ομηρος λέγει Ἀμαζόνες ἀντιάνειραι.

Στίχ. 561 — 578

561. voltum demissa· ἡ Διδὼ εἶχε τὸ πρόσωπον καταβεβλημένον ἐξ αἰσχύνης, δὲν ἔτοιμα δηλ. νὰ ἀτενίσῃ τοὺς Τρῶας, διότι εἶχεν ἀκούσει ἀπὸ τὸν Ἀχάτην πόσον σκαιῶς καὶ βαρβάρως προσηνέγκθησαν πρὸς τοὺς Τρῶας οἱ ὑπήκοοι τῆς. Ἡ σύνταξις ἐλληνίζουσα, τὸ ἥθιος τῆς Διδοῦς εὐγενές.

562. solvīte corde metum, ἀντὶ solvīte corda metu = ἀπαλλάξατε τὴν καρδίαν ἀπὸ τὸ φόβον = μὴ φοβεῖσθε.

563. res dura = rerum dura condicō, ἡ δεινὴ κατάστασις. regni novitas = τὸ νέον βασίλειον. Ἡ δεινὴ κατάστασις προήρχετο ἀφ' ἐνὸς μὲν ἀπὸ τὰς ἐπιβουλὰς τοῦ ἀδελφοῦ Πυγμαλίωνος, ἀφ' ἐτέοντος δὲ ἀπὸ τὴν γειτνίασιν τοῦ νέου βασιλείου πρὸς πολεμίους λαούς. Οὗτος ἡ κατάστασις δικαιολογεῖ τὴν σκαιὰν συμπεριφορὰν τῶν ὑπτόκων τῆς Διδοῦς πρὸς τοὺς Τρῶας, δι' ἣν δικαίως ἡ Διδὼ αἰσχύνεται καὶ ἐκ τῆς αἰσχύνης καταβάλλει τὸ πρόσωπον. talia moliri = τοιαῦτα νὰ μηχανᾶμαι (πρὸς ἀσφάλειάν μου).

564. custode, κεῖται περιληπτικῶς ἀντὶ custodibus.

565. Aeneādūm, τῶν περὶ τὸν Αἰνείαν, δηλ. τῶν Τρώων ἐλληνικὸς τύπος τῆς γεν. πληθυντικῆς Αἰνειαδῶν. nesciat, ὑποτ. τοῦ nescio = δύναται νὰ ἀγνοῇ.

566. virtutesque virosque = τὰ ἀνδραγαθήματα καὶ τοὺς ἄνδρας, ποὺ ἔκαναν αὐτά. Παρόγκησις διὰ τοῦ φθόγγου τ. obtuso τοῦ obtundo, -tūdi, -tūsum καὶ tunsum, -ere = τύπτω, ἀμβλύνω. homo obtūsus = ἀμβλύς, μωρός, ἥλιθιος ἀνθρώπως.

567-568. adēo . . . tam, κεῖνται ἀπολύτως, χωρὶς νὰ ἀκολουθῇ πρότασις συμπερασματικὴ διὰ τοῦ ut, ἵτις δικαίως δύναται νὰ ἐννοηθῇ ἀπὸ τὰ προηγούμενα (ut Troianōrum facta nesciāmus) nec tam aversus sol = nec tam in aversa caeli parte iungit, ζευγνύει, δηλ. ἔξευγμένους ἐλαύνει (iunctos dicit), δταν δηλ. κατὰ τὴν ἀνατολὴν βαίνῃ διὰ τοῦ οὐρανοῦ. Tyr̄ia ab urbe, ἀπὸ τῆς Καρηνό-

νος. Ἡ ἔννοια: Δὲν εἴμεθα τόσον ἀναίσθητοι εἰς τὰς συμφοράς σας οὖδε κεῖται ἡ χώρα μας τόσον μικρόν ἀπὸ τὴν πορείαν τοῦ ἡλίου, ἔξω ἀπὸ τὰς οἰκουμένας χώρας, ὥστε νὰ μὴ γνωρίζωμεν τὰ κατορθώματά σας.

569. Hesperīam, τὴν Ἰταλίαν, ἥτις εἰς τὸν αὐτὸν στίχον καλεῖται Saturnīa arva = Saturnīa tellus, ἀπὸ τὸν ἀρχαῖον ἐθνικὸν θεὸν τῶν Ἰταλῶν Saturnum, ὅστις ὑστερον ἐταυτίσθη πρὸς τὸν Ἑλλην. Κρόνον.

570. Erycis fines, ποιητικῶς οὕτως ὀνομάζει τὴν Σικελίαν ἀπὸ τὸ ὄρος Ἐρυκα, ἐφ' οὗ ὑπῆρχε ναὸς τῆς Ἀφροδίτης (Venus Erycina). optatis = ἐκλέγετε.

571. auxilīo, ἀφαιρετικὴ συναπτέα μετὰ τοῦ tutos op̄ibus, διὰ τῶν ἀναγκαίων χρηματικῶν μέσων. iuvabo, μέλλων τοῦ iuvο — βοηθῶ. ἢ πρότασις συνδέεται πρὸς τὸ dimittam, ἐν φῷ χρονικῶς προηγεῖται.

572. voltis et = ἐὰν δὲ πάλιν θέλετε. Ἡ ἐρωτηματικὴ πρότασις voltis . . . considere ἵσα δύναται πρὸς ὑποθετικὴν (si voltis κλπ.), ἢς ἀπόδοσις εἶναι τό: urbem . . . vestra est. mecum pariter = mecum, simul, mecum una = διμοῦ μετ' ἐμοῦ.

573. urbem quam statūo . . . est, ἀντίστροφος ἔξις. Πλήρης ἢ φράσις ἔχει ὅδε: urbem quam statūo, (haec) vestra est. statūo = ἰδρυώ. subdūc̄te navis = ἀνελκύσατε τὰ ναῦς.

574. Tros Tyr̄usque, περὶ ληπτικὰ = Τρῶες καὶ Τύριοι. nullo discrimine = ἀνευ οὐδεμιᾶς διακρίσεως. mihi agētur = a me regētur, tractāb̄tur, habēb̄tur = θὺ διευθύνεται ὑπ' ἐμοῦ.

575. Noto compūlus eodem. Τὸ νότο ποιητικῶς ἀντὶ τοῦ vento. eōdem, δηλ. quo vos compulsi estis. compūlsus = ὁσθεὶς = ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ ἀνέμου, ὑφ' οὗ σεῖς ἐσώθητε, ὁσθείς.

576. adforet = adēsset ἢ εὐχὴ δὲν εἶναι ἀνεκπλήρωτος ἐδῶ, ὡς φανερώνουν τὰ ἐπόμενα certos = ἀντιδρώπους πιστούς.

578. si errat = διὰ τὴν περίπτωσιν καθ' ἥν πλανᾶται. si quibus silvis quibus, ἀόριστος ἀντωνυμία = ἐὰν κάπου εἰς τὰ δάση. Τὸ ur̄bus καθόλου περὶ πόλεων κατωχημένων κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸ silvis.

BIBLION II

ΣΤΙΧ. 13 — 20

13. Fracti bello = defessi bello = καταπεπονημένοι ἐκ τοῦ πολέμου. fatis = calamitatibus = ὑπὸ τῶν συμφορῶν. repulsi = ἀποχρουσθέντες δηλ. ἀπὸ τοῦ νάυακπορθήσοντας τὴν Τροίαν. ductores Danaum (=Danaorum) = οἱ ἡγεμόνες τῶν Δαναῶν.

14. tot annis = τοσούτων ἔτῶν, ἦτοι δέκα. labentibus annis, ἀφαιρ. ἀπόλυτος, ἦτις δηλοὶ τὴν αἰτίαν καὶ κεῖται κατ' ἐνεστῶτα καὶ οὐχὶ παραχ. (lapsis), διότι εἰσέτι οἱ Δαναοὶ κατεπονοῦντο εἰς τὰς πρὸς ἄλλωσιν τῆς Τροίας ἀποπείρας, τέλος δ' ἀπελπίσαντες κατέφυγον εἰς δόλον.

15. instar montis = ad montis magnitudinem = εἰς τὸ μέγεθος ὅρους. divīna Pallādis arte = arte deae Palladis = μηχανᾶσι Παλλάδος (ώς λέγει ὁ Εὐπίτιδης ἐν Τρωάσιν), ἡ θεὰ τῆς σοφίας Παλλὰς ἔκαμε τὸ σχέδιον, κατεσκεύασε δ' ὁ Ἐπειός ('Ομ. α 493 ἵππον, τὸν Ἐπειὸς ἐποίησε σὺν Ἀθήνῃ).

16. aedificant = κατασκευάζουσι. Τοῦτο πλατύτερον ἔξηγεῖται διὰ τῶν sectaque intēxunt (= texunt abiēte costas). secta abiēte, ἀφαιρ. τῆς ὑλῆς = ἐκ κεκομμένης ἐλάτης, ἦτοι ἀπὸ ἐλατίνας σανίδας. Τὸ abiēte ἀναγνωστέον τοισυλλάβως. intēxunt costas = συναρμότουν τὰς πλευράς.

17. votum, παθητ. παραχ. ἀπαρεμφ.: ὑπονοητέον τὸ εὖμ esse; simūlant = προσποιοῦνται, ἦτοι λόγον ψευδῆ διαδίδουν διτι οὗτος (διῆππος) ἀφιερωθῇ τῇ Ἀθηνᾷ. pro redītu = ὑπὲρ (αἰσίας) ἐπανόδου. Τὸ οἷμα νονέο, νονι, votum, -ēre = εὔχομαι, ἀφιερώνω, ἀνατίθημι. fama = eius fama, eius voti fama = ἡ φήμη περὶ τούτου τοῦ ἀνθήματος. vagor = πλανῶμαι. huc = ἐνταῦθα: ἐπεξηγεῖται ἀκριβέστερον διὰ τοῦ ἐν στίχ. 19 caeco latéri = ἐν τῷ σκοτεινῷ πλευρῷ.

18. delēcta virum (= virorum) corpōra = delectos viros = ἐκ

λεκτοὺς ἄνδρας· sortiti = κληρώσαντες. furtim = λάθρα.

19. inclūdo = ἔγκλείω. penitus, διορίζει τὸ complētū complēo β' συζ. διμαλ. = πληρῶ. cavernas uterumque, ἐν διὰ δυοῖν. cavernas uteri = τὰ κοιλώματα τῆς κοιλίας (τοῦ ἵππου). uterūs -i, θηλ. = ἡ κοιλία.

20. armato milite, περιληπτικὸν ἀντὶ armatis militibus = ὁπλισμένων στρατιωτῶν.

ΣΤΙΧ. 40 — 56

40. ibi, χρον. = τότε, ὅτε δηλ. εὑρίσκοντο ἐν ἀπορίᾳ τί νὰ πούξουν. ante omnes, ἐπιτείνει τὸ primus = πάντων πρώτιστος. magna comitānte caterva = μεγάλου ἀκολουθοῦντος πλήθους. Πολλοὶ ἀκολουθοῦν τὸν Λαιοκόντα, ὅστις ἦτο ἐκ τῶν ἡγεμόνων τῶν Τρώων καὶ ἀδελφὸς τοῦ Ἀγγίσου. decurro, -cūcurrī καὶ currī, -cursum ἔre = κατατρέχω, καταβέω, καταφέρομαι.

41. ardens, δηλ. ira = καιούμενος δργῆ. summa ab arce = ἀπὸ τῆς κορυφῆς τῆς ἀκροπόλεως (περογάμου), ἀπὸ ἐκεῖ ἥδυνατο νὰ καταπεύσῃ τὴν παραλίαν καὶ τὴν θάλασσαν.

42. et procul, ἐννήσον τὸ dixit, ὅπερ παραλείπεται, ἵνα δειχθῇ τοῦ Λαιοκόντος ἡ σπουδῆ· παράλειψιν ἔχομεν καὶ εἰς τὴν ἐφεξῆς πρότασιν: quae insanīa (= ποία ἀφοσύνη), ὅπου ἐννοεῖται τὸ est. Αἱ παραλείψιες αὗται δές καὶ αἱ ἀλλεπάλληλοι ἐρωτήσεις ἓποδηλοῦν τὴν ταραχὴν τοῦ Λαιοκόντος.

43. auctos, παραχ. παθητ. ἀπαρειφ. κατὰ παράλειψιν τοῦ esse. auctos (esse), ἔξαρτᾶται ἐκ τοῦ credītis, ὅτι ἀπέπλευσαν οἱ ἔχθροι πιστεύετε; ἡ ἐρωτήσις ἴσοδυναμεῖ πρὸς ἔντονον ἀπαγόρευσιν: ne credīte = μὴ πιστεύετε. Τὸ ἀπαρέιφ. carēre (στίχ. 44) ἔξαρτᾶται ἐκ τοῦ putatis. carēo = στεροῦμαι. dolus -i = δόλος. sic notus Ulīxes? = οὗτος (= τόσον δλίγον) γνωστὸς (εἶναι) ὁ Ὁδυσσεύς;

45. hoc ligno = εἰς τοῦτο τὸ ξύλον, εἰς τοῦτον τὸν ξύλινον ἵππον. occūltor = κρύπτομαι.

46. haec machīna = αὕτη ἡ μηχανή· δι ποιητῆς ἔχει πρὸ διφθαλῶν τὴν γνωστὴν εἰς τοὺς Ρωμαίους πολιορκητικὴν μηχανήν, ἡτις ὑπερεῖχε τῶν τειχῶν τῆς πολιορκουμένης πόλεως, ἐξ ἣς ἥδυναντο οἱ ἔχθροι νὰ καταπεύσουν καὶ νὰ πηδοῦν κάτω εἰς τὰ τείχη καὶ ἀπ' ἐκεῖ

εἰς τὴν πόλιν. fabricāta est = κατεσκευάσθη. inspectūra = ventūra, μέλλ. μετοχ. = μέλλουσαν καὶ κατοπτεύσῃ καὶ μέλλουσαν καὶ ἐπέλθῃ. urbi, δοτ. in urbem = ἐναντίον τῆς πόλεως.

48. alīquis = alius quis = ἄλλος τις. error -ōris, δόλος, δς εἰς πλάνην καὶ ἀπάτην ἔγει.

49. et etiām = προσέτι καὶ dona δηλ. τοῖς θεοῖς. Οὗτος ὁ στίχος παροιμιώδης.

50. valīdis ingentem virībus hastam, σημείωσον τὴν θέσιν τῶν ἐπιθέτων ἀντιστοίχων πρὸς τὰ οὐσιαστικὰ valīdis - virībus (παρόγγησις) = magnis virībus. ingens hasta = ὑπερομέγεθες δόρυ. in latus, τοῦτο προσδιορίζεται ἀκριβέστερον διὰ τῶν in feri curvam compagībus alvum, ὃν ἡ σειρὰ ἔχει ὥδε: in alvum feri (= equi) curvam compagībus (= curva compāge lignorum contextam = εἰς τὴν κοιλίαν τοῦ ἵππου ἐκ τῆς κυρτῆς προσαρμογῆς τῶν ξύλων κατεσκευασθεῖσαν.

52. contorsit, τὸ οῆμα contorqueo -rsi -rtum -ere = συστρέψω, τινάσσω. stetit = ἔστη ἐμπαγέν. utero recūssō = τῆς κοιλίας ἀναστιθείσης. Τὸ οῆμα recutio, -ussi, -ussum, -ere. insōno, -ui, -are = ἐνηχῶ, ἀνηχῶ. insonuēre cavae = insonuēre quid cavitum = κοῦλον ἤχησαν. Τὸ cavae ληπτέον ὡς κατηγορούμενον τοῦ cavernae (= τὰ κοιλώματα).

54. Ἡ τοῦ λόγου πλοκὴ ἔχει ὥδε: si fata deum (= deorum) non laeva (= contraria) fuissent, si mens (δηλ. nostra) non laeva (= stulta = μωρὰ) fuisset. fata deum = ἡ βούλησις τῶν θεῶν, αἱ ἐκ τῶν θεῶν ἀνάγκαι, ὡς λέγει εἰς τὰς Φοινίσσας ὁ Εὐοιτίδης.

55. impulserat, δοιστ. ἀντὶ ὑποτακτ. impulisset, ἐπὶ ἀποδόσεως εἰς ὑπόθεσιν μὴ ἀληθῆ. foedāre = lacerāre διασπᾶν καὶ διαλύειν τι τεχνικῶς κατεσκευασμένον, ὅπως ἐδῶ τὸν ἀφιερωμένον ἵππον.

56. manēres (καὶ τοῦ Πριάμου (σύ), ἡ ὑψηλὴ ἀκρόπολις, θὰ ἔμενες) ἀποστρέφεται εἰς τὴν ἀκρόπολιν καὶ λέγει ταῦτα (σχῆμα ἀποστροφῆς). Σημείωσον τὴν ἀλλαγὴν τοῦ προσώπου ἀποτόμως γενομένην μετὰ τὸ προηγηθὲν Troiāque nunc stāret· ἡ τοιαύτη ἀλλαγὴ πολλὴν ἐνέχει περιπάθειαν.

Στίχ. 199—233

199. *Hic = tum alīud, κεῖται ἀντὶ οὐσιαστικοῦ = ἄλλο τι γεγονός. maius = μείζον. multo, συναπτέον τῷ magis tremendum = πολὺ περισσότερον φοβερόν.*

200. *obicitur, ἐνεστῶς τοῦ obicior (ob - jactor) = προβάλλει, ἐμφανίζεται. improvīda = nihil providentia, necopinantia = οὐδὲν προβλέποντα, μὴ προσδοκῶντα.*

201. *ductus sorte = λαχὼν κλήρῳ = κληρωθεὶς ἐκληρώθη ιερεὺς δ Λαοκόων, ἵνα τελέσῃ τὴν μυσίαν, τὴν δποίαν οἱ Τρῶες ἀπεφάσισαν νὰ προσφέρουν εἰς τὸν Ποσειδῶνα ἔξ εὐγνωμοσύνης διὰ τὴν ἀπὸ τῶν Ἀγαιῶν σωτηρίαν των. Neptūno, δοτ. Κατὰ τὴν παράδοσιν ὁ ιερεὺς τοῦ Ποσειδῶνος εἶχε καταπετρωθῆν ὑπὸ τοῦ λαοῦ ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τοῦ πολέμου, ὡς μὴ δυνηθεὶς νὰ ἀποτρέψῃ διὰ τῶν ἴκεσιῶν του τὴν ἀποβίβασιν τῶν Ἑλλήνων.*

202. *taurum macto = ταῦρον ιερεύω, σφάττω, θυσιάζω, sollēmnis ad aras = ἐπὶ τῶν νενομισμένων βωμῶν, δηλ. ἐφ' ὧν ἐτελοῦντο κατ' ἔτος αἱ νενομισμέναι θυσίαι.*

203 - 204. *gemīni . . . immensis orbībus angues = δύο ὅφεις μὲν ὑπερομεγέθεις ἐλιγμούς. per alta = διὰ τοῦ πελάγους. Tò alta ὡς οὐσιαστ. λαμβάνει καὶ ἐπιθετ. διοισμὸν τὸ tranquilla, tranquillus = ἥσυχος, γαλήνιος, ἡ γαλήνιος θάλασσα κάμνει τοὺς ὅφεις νὰ φαίνωνται. horresco, horrūi. -ere = φρίττω. refērens = ἀναφέρων, διηγούμενος.*

205. *incubunt = ἐπισκήπτουν. Tò οῷμα εἰκονίζει τὸ βάρος καὶ τὸν πελώριον ὅγκον τῶν ὕφεων. pariter = ἅμα, συγχρόνως, δι' ὥστης προσπαθείας οἱ δράκοντες οὕτοι ἀποτελοῦν ζεῦγος σπεύδοντες οὕτως ἡνωμένοι.*

206. *arrecta = ἡνωρθωμένα (τὰ στήθη). iubaē = οἱ λόφοι ἀπὸ πολλοὺς ἐπιστεύετο δτι φέρουν οἱ ὕφεις λόφοιν.*

207. *Tò ἐπίθετον sanguinēσα τὸ ἀναφερόμενον εἰς τὸ iubaē μεταφράζει τὸ παρ' Ὁμήρῳ. B, 308) δράκων ἐπὶ νῶτα δαφοινός. supērant undas = ὑπερέχουσι τῆς θαλάσσης. pars cetēra = τὸ ἔτερον μέρος τοῦ σώματος.*

208. *pone legit pontum = ὅπισθεν ἐπιψαύει τῆς θαλάσσης. si- nuatque = καὶ κολπώνει· κατὰ παράταξιν ἀντὶ μετοχῆς sinūans. im- mensa terga = τὰ ὑπερομεγέθη νῶτα. volumīne = δι' ἐλιγμῶν.*

209. fit sonitus spumante salo, σημείωσον τὴν παρήγησιν = γίνεται βοή, ἥχος, πάταγος, ἀπὸ τὸ ἀφρίζον σάλευμα (τῆς θαλάσσης). Ἡ προσέγγισις τῶν ὅφεων γίνεται αἰσθητῇ ἀπὸ τὸν ἀκουόμενον πάταγον. arva = litōra.

210. ardentesque oculos suffecti sanguine et igni = τοὺς λάμποντας ὄφθαλμοὺς ἔχοντες ὑφαίμους καὶ πυρώδεις. sufficīo = ὑποκάτω τίθημι τι. oculos suffecti. Ἡ σύνταξις αἰτιατ. (oculos) μετὰ οἵματος παθητ. μέσης διαθέσεως (suffecti) εἶναι ἐλληνίζουσα.

211. lambebant = ἔλειχον (οἱ ὅφεις). sibilla ora = τὰ συρίπτοντα στόματα. linguis vibrantibus = διὰ τῶν ταχέως παλλομένων γλωσσῶν. Σημείωσον τὴν ἡχητικὴν τοῦ στίχου.

212. diffugimus = φεύγομεν ἐδῶ καὶ ἐκεῖ, διασκορπιζόμεθα. exsāngues = ὠχροὶ ἐκ τοῦ φόβου. pallidi (= κίτρινοι, ὠχροί). semianimi (= ἡμιθανεῖς). Tὸ exsāngues τίθεται ἐπὶ τῶν μεγάλῳ φόβῳ κατεχομένων. visu = ἀφαιρ. τῆς αἰτίας, ἐκ τῆς θέας, ἐπὶ τῇ θέᾳ. agmīne certo = πορείᾳ σταθερῷ (τεινούσῃ εἰς βέβαιον σκοπόν).

214. serpens uterque amplexus = ἐκάτερος τῶν ὅφεων περιβαλὼν. natōrum corpōra = natos = τοὺς παῖδας, τοὺς νήπιους.

215. implicat = περιελίσσεται. Tὸ impicare εἶναι ἵδιον ἐπὶ τῶν ὅφεων. miseros artus = miserorum artus = τῶν δυστυχῶν τὰ μέλη. depascitetur = ἐπινέμεται, κατεσθίει, ἀντὶ τοῦ mordet (δάκνει). Tὸ depasci λέγεται ἐπὶ τοῦ καταβροχθίζοντος ἢ κατασπαράττοντος. Οἱ ποιηταὶ λέγουν καὶ morsu lacerare, consumere.

216. ipsum = αὐτὸν δὲ (τὸν πατέρα), ἐν ἀντιθέσει πρὸς τοὺς νήπιους. post = ἐπειτα. auxilio, δοτ. τοῦ σκοποῦ = πρὸς βοήθειαν. subbeuntem = ἐρχόμενον.

217. corrīpio = συναρπάζω. spira - ae = σπεῖρα. ligō = δένω, περιβάλλω.

218. medīum = medīum corpus bis collo squamēa terga : τὸ ἔξης τῶν λέξεων: bis circumdati collo squamēa terga = δἰς περιβαλόντες τῷ τραχήλῳ (τοῦ Λαοκόντος) τὰ φοιλιδωτὰ νῶτα. Ἐν τῷ circum terga dati ἔγινε τιμῆσις. Tὸ collo δοτ. εἰς τὸ circumdati.

219. supērant capīte, δηλ. suo, ὑπερέχουσι κατὰ τὴν ἔαυτῶν κεφαλήν· capīte· περιληπτικὸς ἐνικός· ὁ ἐνικός capite ἀντὶ capitibus δηλοῖ ὅτι αἱ κεφαλαὶ τῶν δύο ὅφεων οὕτω πλησίον ἀλλήλων ἤσαν, ὥστε νὰ φαίνωνται ὡς μία. Τοσοῦτον μεγάλοι ἤσαν οἱ ὅφεις ὥστε δἰς

περιέώσαντες τὴν δοσφὺν τοῦ ἀνδρὸς (*bis medium amplexi*), δὶς δὲ καὶ τὸν τράχηλον, ὑπερεῖχον ἔτι.

220 - 222. *simul . . . simul* = ἄμα μέν . . . ἄμα δέ. *divello* = διαρρηγγύω. *divello*, -elli, *ūlsum* -ere = διασχίζω, διαλύω, διασπῶ, διαρρηγγύω. *tendo* = προσπαθῶ· *tendo*, *tetendi*, *tensum* καὶ *tentum*, -ere = τείνω ἐντείνω, σπεύδω, προσπαθῶ. *nodos* = τὰ δεσμά, ἢ ἐν στίχ. 217 ὠνόμασε *spiras*. *perfūsus* = κατακεχυμένος, βεβαμένος. *vittas* = τὰ στέμματα = ἔχων βεβαμένα τὰ στέμματα. *sancie atroque venēno* = σιάλῳ καὶ μέλανι (=θανατηφόρῳ) ἵψ (τῶν ὅφεων). Ἰχῷ ἀπέρρεεν ἀπὸ τὰ δίγματα τῶν ὅφεων, ὥστε καὶ τὰ στέμματα τὰ ἰερατικὰ διεβρέχοντο.

223. *qualis mugītus*, ἐννόησον *tollit*, *taurus cum fugit*· πρὸς τὸ πρᾶγμα ἀραιόει καὶ δ σπονδειακὸς οὐθιὸς τοῦ στίχου· πρβλ. Ἰλ. Y 403 αὐτὰρ δ ὁ θυμὸν ἡρυγεν, ώς ὅτε ταῦρος ἡρυγεν. *saucius* = τετραυματισμένος.

224. et . . . excussit, παρατακτικὴ σύνταξις ἀντὶ τῆς καθ' ὑπόταξιν. *excussa incerta secūri* = ἐκτινάξας τὸν ἀστοχήσαντα πέλεκυν. Σημείωσον ὅτι αἱ κραυγαὶ τοῦ Λαοκ. δὲν παραβάλλονται πρὸς τοὺς μυκηθμοὺς οἰουδήποτε ταύρου, ἀλλὰ τοῦ πρωορισμένου πρὸς θυσίαν, διὰ τὸ μεγαλοπρεπέστερον. Κακὸς οἰωνὸς ἦτο ἂν τὸ θῦμα δέφευγεν ἐκ τοῦ βωμοῦ ἢ ἂν πληττόμενον ἐμικάτο. Οἱ μῆνοις τοῦ Λαοκόντος ἔγινε περίφημος ἀπὸ ὕραιον γλυπτικὸν σύμπλεγμα παριστῶν τὸν ἀγῶνα τῶν τριῶν θυμάτων πρὸς τοὺς ὅφεις, ἀνευρεθὲν τῷ 1506 ἐν Ρώμῃ καὶ κατατεθὲν ἐν τῷ Βατικανῷ. Ως ἴδεα καὶ ἐκτέλεσις εἶναι τοῦτο ἐκ τῶν ἀρίστων ἔργων τῆς ἀρχαίας τέχνης. Τὸ ἔργον ἀποδίδεται ὑπὸ τοῦ Πλινίου εἰς τοὺς ἐκ Ρόδου Ἀγήσανδρον, Πολύδωρον καὶ Ἀθηνόδωρον. Ζήτημα διμως εἶναι ἂν οἱ καλλιτέχναι οὗτοι ἔζησαν πρὸ ἢ μετὰ τὸν Οὐεργίλιον καὶ ἂν ἐπομένως εἶχον ὑπὸ ὅψει τὴν περιγραφὴν τῆς Αἰνειάδος. Ή διαφορὰ δὲ τῆς ποιητικῆς περιγραφῆς τοῦ θανάτου τοῦ Λ. καὶ τῶν τέκνων του καὶ τῆς καλλιτεχνικῆς αὐτῆς παραστάσεως εἰς τὸ σύμπλεγμα τοῦτο ἀποτελεῖ τὴν βάσιν τοῦ περιφήμου ἔργου τοῦ Γερμανοῦ ποιητοῦ, λογοτέχνου καὶ κριτικοῦ Λέσσην γκ ὑπὸ τὸν τίτλον «Λαοκόων ἢ περὶ τῶν δρίων τῶν εἰκαστικῶν τεχνῶν καὶ τῆς ποιησεως», ὅπερ μεταφρασθὲν εἰς τὴν Ἑλληνικὴν ὑπὸ Α. Προβελεγγίου ἔξεδόθη εἰς τὴν Βιβλιοθήκην Μαρασλῆ.

225. *at* = *autem* = δέ. *delūbra ad suumma* = πρὸς τὸν ναὸν

(τῆς Ἀθηνᾶς), ὅστις ἔκειτο ἐν τῇ ἀκροπόλει, ἐν πόλει ἄκρῃ, ὡς λέγει ὁ Ὄμηρος (αἱ δὲ ὅτε νηὸν ἵκανον Ἀθήνης ἐν πόλει ἄκρῃ, Ἰλ. Z 297). lapsus, ἀφαιρ. τοῦ lapsus=δλίσθησις lapsus diffugiunt=labuntur, serpunt, δηλοῦται τὸ εἶδος τῆς κινήσεως τὸ ἴδιαζον εἰς τοὺς ὅφεις.

226. Saevae = iratae. Tritōnis, Idis, ἡ Τριτωνίς, Τριτογένεια Ἀθηνᾶ.

227. deae, δηλ. τοῦ ἀγάλματος τῆς θεᾶς. Γνωστὸν εἶναι πῶς εἰκονίζετο ἡ Ἀθηνᾶ. teguntur, ὅγιμα μέσον αὐτοπαθὲς = tegunt se.

228. tremefacta pectora=τρέμοντα (ἔξ ιεροῦ φόβου) στήθη. Αρχικῶς ἦτο ἀπλοῦς φόβος· τώρα ἐπακολουθεῖ συναίσθημα ἰσχυρότερον, τὸ τοῦ ιεροῦ τρόμου (ponus pavor), ἀφ' οὗ οἱ Τρῶες κατενόησαν ὅτι οἱ δράκοντες ἔκεινοι εἶχον πεμφθῆ ὑπὸ τῆς ὠργισμένης Ἀθηνᾶς.

229. insinuat, ἀνεν τοῦ se = εἰσδύεται, ὑπεισέρχεται. cunctis, πτῶσις δοτική. expendīsse scelus = poenas sceleris persolvisse = ὅτι ἔδωκε δίκην ἀσεβείας. Scelus εἶναι ἡ πρὸς τὸν ἵππον, δῶρον τῆς Ἀθηνᾶς, ἀσέβεια τοῦ Λαοκόντος. merentem = ἀξιον ὅντα (τῆς ποινῆς), ἐπαξίως.

230 - 231. qui laeserit... intorserit. Αἱ ἀναφορικαὶ αὗται προτάσεις εἶναι αἰτιολογικαί : δος (διότι οὗτος) ἐλυμήνατο . . . καὶ ἐτίναξεν. sacram robur = equum sacram e robore factum, δηλ. τὸν Δούρειον ἵππον, ὅστις ὡς ἀφιερωμένος τῇ θεᾷ λέγεται sacer. suspide = τῇ αἰχμῇ tergo, δοτικῇ ἀντὶ τοῦ corpōri ἡ latēri = in corpus, in latus.

232. ducendum... oranda, ἐνν. esse, γερουνδῆβα ἐκ τοῦ conclamant ἐξαρτώμενα. Τὸ oranda = exoranda, placanda. ad sedes, δηλ. deae, ἥτοι templum. simulacrūm = τὸ εἴδωλον. conclāmant = omnes uno ore clamant = βοῶσιν, οἱ πολὺ διάφορα φρονοῦντες νῦν μιᾶ φωνῇ κραυγάζουν_ὅτι πρέπει νὰ ἐξιλεώσουν τὴν θεάν.

Στίχ. 268 — 297

268. prima quies = primus somnus = ὁ πρῶτος ὕπνος. mortali bus aegris = δειλοῖς βροτοῖς ("Ομηρος"), κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τοὺς μάκαρας θεούς.

269. incipit, τοῦ incipio = ἀρχίζει. dono, ἀφαιρ. δργ. divum=deorum. serpit = ἔρπει. Τὸ ὅγιμα serpo λέγεται ἐπὶ ἔρπετῶν καὶ ὕπνου λεληθότως εἰς τὰ μέλη κεχυμένου· serpo, -psi, -ptum, -ere = ἔρπω, ὀλισθαίνω, βραδέως κινοῦμαι.

270. ecce = ἵδού.

270 - 272. Η σειρὰ τοῦ λόγου ἔχει ὕδε : maestissimus Hector, raptatus bigis (διὰ τῆς ξυνωρίδος τοῦ Ἀχιλλέως) aterque cruento pulv̄ere perque pedes traiectus lora tumentes, ut quondam visus est adesse mihi largosque effundēre fletus. Εἰς τὴν πρότασιν ut quondam θὰ ἐννοηθῇ πάλιν : visus erat raptatus = ὃς ποτε τὸν εἶδον ἐξευσθέντα.

273. traiectus lora, ἡ σύνταξις Ἑλληνίζουσα ἀντὶ τοῦ traiectis per pedes tumentes loris ἡ habens per pedes tumentes lora trajecta. Ο ποιητὴς λέγων pedes tumentes (οἰδαλέους) ἔχει πρὸ ὄφθαλμῶν τὴν παράδοσιν, καθ' ἣν δὲ Ἀχιλ. εἴλκυσε τὸν Ἐκτορα ἔτι ζῶντα προσδέσας εἰς τὸ ἄρμα. Ἔὰν δὲ Ἐκτωρ ἦτο νεκρός, ὃς λέγει δὲ Ὁμηρος, δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ γίνουν οἱ πόδες του οἰδαλέοι.

274. hei mihi = ίώ μοι ἀναρράζει παραβάλλων τὴν παλαιὰν πόδες τὴν παροῦσαν κατάστασιν. quantum mutatus ab illo = quantum diversus ab illo, mutatione facta = πόσον διάφορος ἐκείνου, μεταβολῆς γενομένης.

275. qui = qualis = οἷος. redit, ἐνεστὼς τοῦ redēo· δὲ ἐνεστὼς εἶναι ἴστορικὸς εἰς πρότασιν ἀναφορός, ἵνα δηλωθῇ παρελθόν γεγονός, οὗ δὲ μνήμη διατηρεῖται ἀκόμη ζωηῷ εἰς τὴν ψυχήν. exuvīae -arum = τὰ σκῆλα. exuvīas indūtus Achilli = ἐνδεδυμένος τὰ ὅπλα τοῦ Ἀχιλλέως. Ταῦτα ἐσυλήθησαν ἀπὸ τὸν νεκρὸν τοῦ Πατρόκλου.

276. pupp̄ibus, dot. = in puppes. Τὸν παρὰ τὰς ναῦς ἀγῶνα τῶν Ἀχαιῶν περιγράφει δὲ Ὁμηρος ἐν ΙΙ. Ρ. ποβλ. καὶ Π 122 τοὺς δὲ ἐμβαλον ἀκάματον πυρὶ νηὶ θοῆ. Ἐκτωρ δὲ πρύμνης νεός ἥψατο ποντοπόδοιο, ὅτε νῆας ἐνέπλησε πυρὶ κηλέω.

277 - 279. squalentem barbam gerens, ἐπεξηγεῖ τὸ quantum mutatus. Σημείωσον τὴν ἐναλλαγὴν εἰκόνων δόξης καὶ ἀθλιότητος τοῦ Ἐκτορος. squalēo = αὐγμᾶ. barba · ae = γένειον, πώγων. squalens barba = ἀνχυτρόν γένειον. concretōs sanguīne crines = πηκτὴν αἵματι τὴν κόμην. vulnērā = τὰ τραύματα, ἢ ἔλαβεν δὲ Ἐκτωρ συρόμενος περὶ τὰ τείχη Ὁμ. X, 369 οὐδὲ ἄρα οἵ τις ἀνουστητί γε παρέστη καὶ 375 ὃς ἄρα τις εἰπειςκε καὶ οὐτήσασκε παραστάς. ultro, σύναφον πρὸς τὸ compellare, ἔδόκουν (vidēbar, δηλ. mihi), πρότερος προσαγορεύειν. ultro, ἐπίρρο = αὐτοθελεί, ἐκουσίως. flens ipse = κλαίων καὶ ἔγῳ αὐτός, ὅπως δηλ. δὲ Ἐκτωρ (271 effundēre fletus). exprōmo = ἔξαγω.

281. lux = salus, ώς δ "Ομηρος τὴν σωτηρίαν λέγει φόως. Teucrum = Teucrorum = Τρώων.

283. expectāte, κλήτική καθ' ἔλξιν πρὸς τὴν κλητικήν Hector ἀντὶ ὀνομαστ. expectātus.

285. ut = πῶς (μὲ τί συναίσθημα ἀνάμεικτον ἀπὸ χαρὰν καὶ λύπην). aspicīmus te = σὲ παρατηροῦμεν. defessi (cladibus) = ἀποκαμόντες ἀπὸ τὰς συμφοράς.

286. foedo = αἰσχύνω τι, λωβῶμαι τι. ille nihil, ἐνν. respondet. nec me... morātur = οὐδὲ κατέχει με ἐρωτῶντα μάταια (vana quaerentem), δηλ. δὲν δίδει προσοζὴν εἰς τὰς ματαίας ἐρωτήσεις μου.

289. fuge = φεῦγε. 'Ο Οὐεργίλιος παριστῶν τὸν Ἐκτορα προτέποντα τὸν Αἰνείαν νὰ φύγῃ ζητεῖ νὰ δικαιολογήσῃ τὴν φυγὴν τούτου. erīpe te = ἔξάρπασον σεαυτόν. his flammis λέγων δεικνύει μὲ τὸν δάκτυλον τὰς φλόγας.

290. ruit alto a culmine. δ "Ομηρος λέγει : ὥλετο πᾶσα κατ' ἄκρης Ἰλιός αἴπεινή.

291. Sat... datum, ἀρκετὰ ἐποάχθησαν, ἀρκετοὶ ἀγῶνες ἔγιναν ὑπὲρ τῆς πατρίδος καὶ τοῦ Πριάμου.

292. hac = τῇδε = τῇ ἐμῇ. etiam = βεβαίως.

293. sacra, ἐνν. τὸ sua ἀπὸ τὸ ἐπόμενον suos' sacra δὲ εἶναι τὰ ἐν στίγ. 296-297 ἀναφερούμενα. vittas (στέμματα). Vestam = τὴν Ἐστίαν, ignem (τὸ πῦρ). Penates εἶναι οἱ Penates publīci, οἱ Ἐφέσιοι θεοί, προστάται τῆς ὅλης πόλεως, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τοὺς Penates privātos (domesticos), τοὺς προστάτας παντὸς οἴκου. Ρωμαϊκὰ νομίσματα εἰκονίζουν Ἐστίαν, κρατοῦσαν τὸ Τρωικὸν Παλλάδιον.

294. comites fatorum = ἀκολούθους τῶν περιωμένων, τῶν περιπετειῶν καὶ περιπλανήσεων, ποὺ ὠρισεν εἰς σὲ ἢ εἰμαρμένη. quae (moenia) ponto pererrato.

295. Ἡ πλοκὴ τοῦ λόγου ἔχει ὅδε quae (moenia) ponto pererrato statūes magna. ponto pererrato = κατόπιν μακρῶν ἐν τῷ πόντῳ περιπλανήσεων. statūo = ἴδούω. magna = ἔνδοξα.

296. sic ait et... effert = ταῦτα λέγει καὶ ἔξαγει· ἢ σύνταξις κατὰ παράταξιν ἀντί : ταῦτα λέγων ἔξαγει.

297. effert, κατὰ βραχυλογίαν εἰρημένον ἀντὶ τοῦ : per somnum mihi, vidētur effere.

Ἡ λατρεία τῆς Ἐστίας ἀπήτει στέμματα (vittas) καὶ πῦρ αἰώ-

νιον (ignem aeternum). Τὸ ἀσβεστον πῦρ ἦν σύμβολον τῆς αἰώνιότητος τῆς πόλεως. adytis penetralibus = ἐκ τῶν ἐνδοιμήχων ἀδύτων. Τὸ penetralibus εἶναι ἔπιθετον. "Αδυτα ἐλέγετο τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ ναοῦ, ὅπου οὐδεὶς ἄλλος ἐδικαιοῦτο νὰ εἰσέλθῃ πλὴν τοῦ ἱερέως.

Στίχ. 402 — 428

402. heu ! nihil invītis fas quemquam fidere divis. invītis divis (= deis), δοτ. εἰς τὸ fidere = πιστεύειν. Τὸ invītis = inimicis fas, ἐνν. est = φεῦ ! οὐδεμίαν πρέπον εἶναι νὰ ἔχῃ τις πίστιν εἰς τοὺς δυσμενεῖς θεούς. Ταῦτα λέγονται ἐν σχέσει πρὸς τὸ προηγούμενως λεζήθεν ὅτι ἡ τύχη τὸ πρῶτον ἐφάνη εὑμενῆς εἰς τοὺς Τῷδας (adspīrat fortuna primo labōri).

403. ecce trahebatur. Ταῦτα φανερώνουν τὴν αἰτίαν τῆς προηγούμενης ἐπιφωνήσεως. passis crinibus = λυσίκομος. passis' παθητ. μετοχή. Τὸ οῷμα pando, οῦ οἱ χρόνοι : pando, pandi, pansum καὶ passum, -ere = ἀναπετάννυι· crinibus passis = μὲ ἀνεψιένην, λυτήν, διερριμμένην τὴν κόμην.

404. a templo adytisque = ab adytis templi Minervae = ἀπὸ τῶν ἀδύτων τοῦ ναοῦ τῆς Ἀθηνᾶς. Εἰς τοῦτον εἶχε καταφύγει ἡ Κασσάνδρα, ἡ κόρη τοῦ Πριάμου, ἥν Αἴας δ Ὁιλέως ἐν αὐτῷ τῷ ναῷ τῆς Ἀθηνᾶς, ἥς ἦτο ίέρεια, ἡτίμιασε, δι' ὃ καὶ ἐτιμωρήθη κατακεραυνωθεὶς ὑπὸ τῆς Ἀθηνᾶς ἐν τῷ πελάγει.

405. tendens lumiṇa = ὑψοῦσα τοὺς ὀφθαλμούς. ardentia λέγονται τὰ lumiṇa διὰ τὸ ἄλγος, τὴν αἰδῶ καὶ τὸν ἀπελπισμόν της, ἐπειδὴ οὐδεμιᾶς ἐτύγχανε βοηθείας, ὡς μαρτυρεῖ καὶ τὸ frustra (μάτην). Σημείωσον τὴν ἐπαναφορὰν τοῦ lumiṇa.

406. arcēbant = coercebant, continebant = συνεῖχον.

407. hanc speciem = τοῦτο τὸ θέαμα (τῆς μνηστῆς δηλ.. δεσμίας ἀπαγομένης ἀνὰ τὴν πόλιν). tulit = pertulit = ὑπέμεινεν. furiata mente = δ ἔχων μαινομένην (ἐκ τοῦ ἔρωτος) τὴν ψυχήν. Coroebus = Κόροιβος, υἱὸς τοῦ Μύγδονος, βασιλέως τῆς Φρυγίας, σταλεὶς ἀπὸ τὸν πατέρα του πρὸς βοήθειαν τῶν Τῷων.

408. periturus = ἀπολογύμενος, ἀποθανούμενος. Ἡ μετοχὴ ἥδυνατο νὰ συμφωνήσῃ κατὰ πτῶσιν καὶ μὲ τὸ ἀντικείμενον τοῦ οἵματος iniecit, τὸ sese.

409. *densis armis, dōt.* = in densa arma, δηλ.. hostium, (incurrimus).

410. *delūbri* = τοῦ ναοῦ (τῆς Ἀθηνᾶς).

411. *telis nostrorum obruīmūt* = κατακαλυπτόμεθα ὑπὸ τῶν βελῶν τῶν ἡμετέρων· τοῦτο ἥτο τραγικὸν ἐπακολούθημα τοῦ τεχνάσματος τοῦ Κοροίβου, ὅστις εἶχε συμβουλεύει τοῦς Τρῶας νὰ ἔνδυθοῦν ὅπλα Ἑλληνικά. Τὸ φωνῆν τῆς ληγούσης εἰς τὸ obruīmūt λαμβάνεται ώς μακρὸν εἰς τὴν τομήν. miserrīma caedes = οἰκτίστη σφαγὴ (διότι οἰκεῖοι ὑπὸ οἰκείων ἐφονεύοντο).

412. *facie...errōre, ἀφαιρετ.* τοῦ αἰτίου. Τὸ facie=specie, forma.

413. *tum* = εἴτα δέ, μετὰ τὸ ἐν στίχῳ 410 primum. gemītu atque erēptae virgīnis ira = cum gemērent atque ob ereptam virginem irascerentur.

414. undique' συναπτέον τῷ collecti καὶ οὐχὶ τῷ invādunt. collecti = ἀρχοισθέντες. Κατ' ἀρχὰς εἰχον διασκορπισθῆ ἀγὰ τὴν πόλιν, ἐπιπεσόντος κατ' αὐτῶν μὲ πυκνὰς μάζας στρατοῦ τοῦ Αἰγαίου.

415. Aiax = Αἴας δ Ὁιλέως.

416. *rupto turbine* = cum turbo se prorūpit = ὅταν θύελλα ἐρχαγῇ. Ή παραβολὴ ἐλήφθη ἐκ τῆς ΙΙ. Π, 765 ως δ' εὔρος τε Νότος τ' ἐριθαίνετον ἀλλήλοιν . . . , ως Τρῶες καὶ Ἀχαιοὶ ἐπ' ἀλλήλοισι θερόντες δήσουν. adversi = ἐναντίοι.

417. *laetus Eōis Eurūs equis* = ἀγαλλόμενος ἐπὶ τοῖς ἡψώις ἵπποις. Εδί λέγονται οἱ ἵπποι, διότι δὲ Εὐρός πνέει ἐξ ἀνατολῶν. equi εἶναι ἀντὶ τοῦ eurū, διότι κατὰ τοὺς ποιητὰς οἱ ἄνεμοι ὁχοῦνται ἐπὶ ξυνωρίδος, ως καὶ οἱ θεοί καὶ οἱ βασιλεῖς.

418. *strīdunt, ἀρχαϊκότερος τύπος ἀντὶ τοῦ strident.* Σημείωσον τὴν ἐν τῷ στίχῳ παρόγκησιν διὰ τοῦ φθόγγου s.

419. *Nerēus* = δὲ Νηρεύς. Οὗτος ἦτο υἱὸς τοῦ Πόντου καὶ τῆς Γῆς, ἐνδοξότατος μετὰ τὸν Ποσειδῶνα θαλάσσιος θεός· εἶχε καὶ μαντικὴν δύναμιν, προφητεύσας τὴν κατὰ τῆς Τροίας στρατείαν τῶν Ἑλλήνων καὶ τὰ δεινὰ τῶν Τρώων· ἡ τρίαινα σύμβολον τοῦ Ποσειδῶνος ἀποδίδεται ἐνταῦθα εἰς τὸν Νηρέα.

420. *si quos* = quoscumque ὅπως καὶ ἐν τῇ Ἑλληνικῇ τὸ εἴ τις τίθεται ἀντὶ τοῦ ὅστις. obscūra nocte per umbram = per umbram obscūrae noctis.

421. *fudīmus* = διεσκορπίσαμεν. insidīis = dolo.

422. appārent = ἐπιφαίνονται. prīmi, πρβλ. στίχ. 412. mentīta, ἀνήκει καὶ εἰς τὸ clipēos = ἀναγνωρίζουν (= agnoscunt) τὰς ἀπατηλὰς ἀστίδας καὶ τὰ ἀπατηλὰ ὅπλα, τ.ε. ὅτι οἱ φέροντες αὐτὰ δὲν ἔχουν Ἐλληνες.

423. atque ora . . . signant. Τὸ ora = linguam, τὸ δὲ signare ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὰ Ἑλληνικὰ σημειοῦσθαι καὶ τεκμαίρεσθαι. Ἡ ἔννοια: καὶ ἐκ τῆς προφορᾶς (sono) τεκμαίρονται τὸ διάφορον τῆς γλώσσης (ora discordia). Παρ' Ὁμήρῳ οὐδεμία διάκρισις γίνεται μεταξὺ Ἀχαιῶν καὶ Τρώων.

424. Ilūcet ἐκ τοῦ ire - licet' ire licet = ἀπιέναι ἔξεστι. Σημ. πρῶτον ἀπιθεὶ καὶ ἀπηγγέλλετο ὑπὸ τοῦ κῆρυκος κηρύττοντος τὴν διάλυσιν τοῦ δικαστηρίου· ὑπὸ τῶν ποιητῶν τοῦ χρυσοῦ αἰῶνος λέγεται ἐπὶ πράξεων, αἱ δόποια ταχέως πρόπει νὰ ἐκτελεσθοῦν καὶ ίσοδυναμεῖ μὲ τὸ πάραντα. numero = multitudine = ὑπὸ τοῦ πλήθους. obruimur = κατακλυζόμεθα. obrūo -ui, -ūtum, -ere = καταχώννυμι, κατακλύζω.

425. Peneléi, ἀναγνωστέον τρισυλλάβως. Ὁ ἔδω Πηνέλεως εἶναι διάφορος τοῦ ἐν Ἰλ. B, 494 Πηνέλεω, τοῦ ἱγμεόνος τῶν Βοιωτῶν. Ὁ ποιητὴς ἔλαβε τὸ ὄνομα, ἵνα δηλώσῃ ἔτερον πρόσωπον πλαστόν. divae ad aram, δηλ. ἐν τῷ προνάῷ τῆς θεᾶς Ἀθηνᾶς.

426. iustissimus unius. Τὸ unius ἐπιτείνει τὸ ὑπερθετικὸν = δικαιούτατος πάντων τῶν Τρώων.

427. servantissimus aequi = διαλιστα τὸ δίκαιον ἐμπεδῶν. Διὰ τὴν ἀρετὴν ταύτην δὲν ἐπρεπε νὰ φονευθῇ, ἀλλά . . .

428. Dis aliter visum = τοῖς θεοῖς ἀλλως ἔδοξε. Πρβλ. τὸ ἐν Ὀδυσ. a, 234 νῦν δ' ἐτέρως ἐβόλοντο θεοὶ πακὰ μητιόωντες.

Στίχ. 506 — 558

506. forsitan... requīras = ἵσως ἥθελες ἐρωτήσει. Τὸ forsitan = forssit an. forsitan = fortasse = ἵσως. Ἐκ τοῦ requīras ἔξαρτάται ἡ ἐρώτησις quae fuerint fata κλπ.

507. urbis casum = urbis interītum = τὸν ὄλεθρον τῆς πόλεως.

508. medīum, κατηγορούμενον· καὶ τὸν ἐχθρὸν μέσον, ἥτοι καὶ τὸν ἐχθρὸν ἐν τῷ μέσῳ.

509 - 510. Τὸ ἔξης τῶν λέξεων Senīor (= senex), nequīquam circūmidat trementibus aeve humeris (δοτικῇ) arma (τὸν θώρακα) diu desueta (τὸν ἐπὶ πολὺν χρόνον ἀσυνήθη).

511. cingit = περιζώνυνται, μέσ. αὐτοπαθὲς = cingit se συντάσσεται ἀφαιρ. ἀλλὰ καὶ αἰτ. κατὰ ζῆλον ἐλληνικόν, δις ἐνταῦθα. inutile, δύναται νὰ ληφθῇ ὡς ἐπίρρημα· πρὸς τὴν φράσιν πρβλ. τὰ δύμηρο. βέλος ἄλιον, μαφίδιον.

512. aedibus in medīis = ἐν τῇ ἐσωτερικῇ τῆς οἰκίας αὐλῇ, τῇ ἀντιστοιχούσῃ πρὸς τὸ περιστύλιον τῆς ἐλληνικῆς οἰκίας. nudo sub aetheris axe = sub polo, sub caelo = ἐν τῷ ὑπαίθρῳ.

514. arae = in aram — umbra, ἀφαιρ. δργανικὴ = τῇ σκιᾷ.

515. altārīa circum, ἀναστροφὴ τῆς προθέσεως, cīrcum altarīa = circum aram.

516. praecip̄tes = se praecipitantes = καταφερόμεναι (ἀπὸ τοῦ αἰθέρος), ἵνα ἀποφύγοντι τὴν καταιγίδα.

517. condensae = κατάπυκνοι ἐκ τοῦ τούμου. sedēbant, ἐκάθηντο δηλ. ἱκετεύονται, κατὰ τὸ ἔθος τῶν ἱκετῶν.

519. quae mens tam dira = τίς οὕτως ἀπαίσιος λογισμός. impulit = ὤθησε· συντάσσεται πρὸς ἀπαρέμφ. (cingi).

521. non tempus eget = δικαιοδότει δὲν δεῖται, δὲν ἀπαιτεῖ. Τὰ tali auxilīo nec defensorībus istis συναποτελοῦν μίαν ἔννοιαν, ἀναφέρονται δὲ εἰς τὸ telis (520). defensorībus istis = armis istis, διθεν ἥ ὅλη φράσις ἴσοδυναμεῖ τῇ auxilio istorum armorum = δικαιοδότει δὲν ἀπαιτεῖ τὴν βοήθειαν τῶν ὅπλων τούτων (τὰ δύοια δηλ. σὺ φρονεῖς).

522. non, δηλ. egestet si ipse κλπ. = δικαιοδότει δὲν θὰ ἀπήγει τὰ ὅπλα ταῦτα, οὐδὲ ἐὰν ᾧτο νῦν παρὸν ἀντὸς δικαιοδότει.

523. huc tandem concēde = ἐνταῦθα (ὅπου δηλ. εἶμαι ἐγὼ) τέλος πρόσελθε. haec ara tuebitur omnes = δικαιοδότει δὲ θὰ διασώσῃ πάντας. Οἱ ἐπὶ βωμοῦ καθεξόμενοι ἱκέται ἥσαν ἀπαραβίαστοι. Πρβλ. Αἰσχ. ἐν Ικέτ. 176 κρείσσον δὲ πύργου βωμός, ἀρρηκτον σάκος.

526. Pyrrhi de caede = διέφυγεν ἀπὸ τὰς χεῖρας τοῦ Πύρρου (τοῦ Νεοπτόλεμον), διτις ἐπήνεγκεν εἰς αὐτὸν μανάσιμον τραῦμα. Οὐδὶς τοῦ Πριάμου Πολίτης μημονεύεται πολλαχοῦ εἰς τὴν Ἰλιάδα.

527. per tela, per hostes, ἀμφότερον, ἀν νέκυας Ὁμηρος ἐν K 298. Τὸ ἀσύνδετον δηλοῖ τὴν ταχεῖαν φυγὴν τοῦ Πολίτου.

528. porticībus longis, ἀφαιρ. τοπικὴ = διὰ τῶν ἐπιτιμήκων στοῶν, δηλ. τοῦ περιστύλιον. vacua atrīa = τοὺς ἐρημούς θαλάμους τοῦ ἀτρίου. lustrat = περιέρχεται ζητῶν καταφύγιον.

529. infesto vulnēre insequuntur = καταδιώκει δι' ὅπλου, δι' οὗ θέλει νὰ τὸν πληγώσῃ. iam iamque = καὶ ἀπὸ στιγμῆς εἰς στιγμήν. manu tenet = εἶναι ἔτοιμος διὰ τῆς χειρὸς νὰ συλλάβῃ.

530. premit hasta = ἐπίκειται τῷ δόρατι.

531. parentum, δηλ. τοῦ πατὸς Πριάμου καὶ τῆς μητὸς Ἐκάβης, οἵτινες ἐκάθηντο ἐπὶ τοῦ βωμοῦ. concidit = κατέπεσεν, ἔνεκα δηλ. τοῦ τραύματος, τὸ δοποῖον κατ' ἀρχὰς ἔλαβεν.

534. in medīa morte = in ipso mortis pericūlo non abstinuit = non continuit sese = οὐ συνέσχεν ἔαυτὸν = δὲν συνεχαρακήθη. nec voci iraeque pepercit, ἐπεξῆγή τοῦ non abstinuit.

535. at = ἀλλά δηλοῖ σφροδὸν ταραχὴν τῆς ψυχῆς, ὅτε τις ἢ εὔχεται τινὶ ἀγαθὸν ἢ καταράται δεινά. tibi, ἡ δοτικὴ ἀναφέρεται εἰς τὸ persolvant καὶ reddant. ausis, εἶναι οὐσιαστικόν.

536. pietas = iustitia = συναίσθημα οἴκτου, δικαιοσύνης. quae talia curet = ut talia curet.

537. grates = gratias et praemia = βραβεῖα. Ταῦτα λέγονται εἰρωνικῶς ἀντὶ τοῦ poenae.

538. cernere, ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ fecisti καθ' Ἑλληνικὴν σύνταξιν ἀντὶ τοῦ fecisti me ut cernērem = ἐποίησάς με ἴδειν.

539. foedasti voltus, μιαίνεται ὁ ὄρον φρονευθέντα. funere, δηλ. fili = διὰ τοῦ πτώματος τοῦ νεοῦ.

540. satum (esse) = natum esse ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ mentiris = φυεῦδως λέγεις ὅτι ἐγεννήθης.

541. in hoste Priāmo = πρὸς τὸν ἐχθρὸν Πρίαμον. iura fidemque supplicis erubuit = ἥδεσθη τὰ δίκαια καὶ τὴν πίστιν τοῦ ἵκετον. erubuit, παρακ. τοῦ erubesco, erubui, - ere = ἐρυθρωῶ, ἐρυθραίνομαι, αἰσχύνομαι. iura = τὰ δίκαια, ἡ ἔχει ὁ ἵκετης καὶ ὃν ἐφορεύει Ζεὺς ὁ ἵκεσιος, fides δὲ ἡ τῷ ἵκετῃ διφειλομένη καὶ παρεχομένη πίστις.

542. sepūlcro, δοτ. τοῦ σκοποῦ = πρὸς ταφήν. corpus... Hectōrēum = corpus Hectōris.

544. Τὸ δόρυ καλεῖται inbelle καὶ ἐρρίφθη sine ictu, χωρὶς δηλ. νὰ πληγωθῇ ὁ καθ' οὗ ἐρρίφθη τὸ βέλος, διότι ὁ τοῦτο βαλὼν Πρίαμος εἶναι seniōr. Τὸ sine ictu εἶναι τὸ παρ' Ἔλλησιν : ἄλιον.

545. rauco aere repulsum, δηλ. est, τὸ δόρυ ἀπεκρούσθη ἀπὸ τὴν χαλκὴν ἀσπίδα τοῦ Πύρρου, ἥτις ἐκ τοῦ πλήγματος βραγγώδη ἦχον ἔδωκεν.

546. summo umbone = ἐκ τοῦ ἄκρου τοῦ δμφαλοῦ. Τὸ δόρυ ἔμπαγὲν ἔστη ἔξηρτημένον ἐκ τοῦ ἄκρου τοῦ δμφαλοῦ τῆς ἀσπίδος χωρὶς νὰ διαπεράσῃ αὐτὴν καὶ ἐπομένως χωρὶς νὰ πλήξῃ τὸν Πύρρον.

547. refēres . . . ibis, οἱ μέλλοντες κεῖνται ἀντὶ τῶν προστακτικῶν.

549. Neoptolemum, ἀντικείμενον τοῦ narrāte, ὅπως καὶ τὸ tristia facta = νὰ διηγηθῆσται τὰ θλιβερὰ ἔργα καὶ περὶ τοῦ ἀγεννοῦς Νεοπτόλεμου. Ταῦτα λέγει μὲ σαρκασμὸν δὲ Νεοπτόλεμος εἰς ἀπάντησιν τῶν ἐν στίχῳ 540 εἰρημένων ὑπὸ τοῦ Πριάμου. Οὐ Νεοπτόλεμος ταῦτά εἶται τῷ Πύρρῳ.

550. trementem = τρέμοντα ὅχι ἀπὸ φόβον, ἀλλὰ διὰ τὸ γῆρας (546).

551. lapsantem = συχνὰ δικισθαίνοντα. Τὸ lapsō θαμιστικὸν τοῦ labor.

552. comam laeva' οὗτοι κεῖνται ἀντὶ τοῦ συνηθεστέρου implūcūt coma laevam κατ' ἀντιστοιχίαν χιαστὴν πρὸς τὰ dextra—ensem. coruscum, κατηγορούμενον προληπτικόν, ἀνέπαλε δηλ. extūlit = sustūlit, τὸ ξίφος, ὥστε νὰ ἀπαστράψῃ.

554. haec finis, ἐνν. fuit, fatorum sorte = τῷ κλίνῳ τῆς μοίρας.

555. tūlit = abstūlit.

556. popūlis terrisque, ἀφαιρετικαὶ ἔξαρτώμεναι ἐκ τοῦ superbum = ὑπεροχανον ἐπὶ τοῖς κλπ.

557. iacet truncus = κεῖται ἐπὶ τῆς ἀκτῆς δὲ μέγας κορμός ἐπομένως ἀταρος.

558. avolsum caput; ἐνν. est. sine nomiñe = ἀνώνυμον, ἀγνώσιτον διότι ἀπεκόπη ἡ κεφαλή. Οὐ Οὐεργίλιος περιγράφων τὸν θάνατον τοῦ Πριάμου συμφώνως πρὸς τὴν παραδόσιν, καθ' ἣν οὔτος ἐφονεύθη ἐν τῷ ἀνακτόρῳ ἐπὶ τοῦ βωμοῦ, ἐν τῷ τέλει τῆς περιγραφῆς ἐνώνει μὲ τὴν παραδόσιν τὴν παραλλαγῆν, καθ' ἣν δὲν ἐφονεύθη ἐκεῖ, ἀλλ' ἐλκυσθεὶς ἔξω μέχρι τῆς ἀκτῆς ἐσφάγη ἐπὶ τοῦ τάφου τοῦ Ἀχιλλέως. Ή σφαγὴ ἀκολουθεῖ παράδ. Εἴρωπ. (Ἐκ. Τροφάδες) καὶ Ἀρκτίνου. Εἰς τὴν παράστασιν τῆς ἀποκοπῆς τῆς κεφαλῆς πιθανῶς ἐνεθυμεῖτο τὸν οἰκτῷον θάνατον τοῦ Πομπηίου τὸν ἐκ τῆς ἰστορίας γνωστόν.

Στίχ. 705 — 751

705. ignis = ignis crepītans, crepītus ignis = δὲ κρότος τοῦ πυρὸς τῆς καιομένης Τροίας. clarior audītur = εὐχρινέστερος ἀκούεται.

707. imponere, παθητ. ἐνεστ. προστακ. impone te = ἐπίθες σαυτόν, καθέσθητι.

708. subībo humeris = suscipiam te humeris meis ἢ in humeros meis = ὑποδέξομαι σε ἐπὶ τῶν ὕμων μου.

709. quo res cumque = quo cumque res cadent = ὅποις καὶ ἀν χωρίσουν, ἀποβοῦν τὰ πράγματα.

711. longe = e longinquo μακρόθεν, ἵνα μὴ ἡ ἀμφόρα ἔξοδος πολλῶν ἐπισύρῃ τὴν προσοχὴν τῶν πολεμίων. Οὕτω προπαρασκευάζεται καὶ ὁ μετ' ὀλίγον ἐξαφανισμὸς τῆς Κρεούσης. servet = observet = ἂς παρατηῷ, ἂς ἀκολουθῇ μακρόθεν τὰ ἔγχη μου.

712. animus advertite vestris = animadvertisite. animis, ἀφαιρ.

713. est urbe egressis = ἔξελθοντι τῆς πόλεως ἔστι. egressis, δοτ. τῆς ἀναφορᾶς, πρβλ. Θουκ. 1, 24 Ἐπίδαιμνός ἔστι πόλις ἐν δεξιᾷ εἰσπλέοντι τὸν Ἰόνιον κόλπον.

714. desertae Cerēris, ἀντὶ templum desertum Cerēris ὁ ναὸς καλεῖται οὕτω, διότι ἔκειτο ἔξω τῆς πόλεως εἰς τόπον ἀπόκεντρον καὶ σπανίως συχναζόμενον ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων. Συνετὸς ὁ ὄρισμὸς τοῦ τόπου ὑπὸ τοῦ Αἰνείου.

715. religiōne = cultu = διὰ τῆς λατρείας.

716. ex diverso = ex diversis partibus = ἐκ διαφόρων μερῶν, ὁδῶν.

718. bello e tanto = e tanto bello = ἐκ τηλικούτου πολέμου.

720. attractare = νὰ ἐγγίσω. donec abluero = ἔως οὗ λουσθῶ, πρὸ τοῦ λουσθῶ. flumine vivo = διὰ ζῶντος, ἥτοι ρέοντος ὕδατος.

721. veste = διὰ σκεπάσματος. Τοῦτο ἔξηγεῖται διὰ τοῦ ἐπομένου pelle leōnis = ἥτοι διὰ δορᾶς ἔανθου λέοντος (διὰ λεοντῆς).

722. latos, πρβλ. Ὁμηρ. εὐρέας ὕμοις· humeros, colla, ἀντικ. τοῦ insternor σύνταξις ἐλληνίζουσα = ἐπιστρωνύμω τοὺς ὕμων καὶ τὸν τράχηλον. subiecta collā = colla quae subicio oneri recipiendo = τὸν τράχηλον, δὸν ὑποβάλλω πρὸς ὑποδοχὴν τοῦ φροτίου. super, ἐπίρ., ὑπερθεν, ἐπάνω, ἀνωθεν.

723. succēdo oneri = ὑποδέχομαι τὸ βάρος ἢ δοτ. oneri ἐνεκα τῆς προθέσεως sub ἐν τῷ οήματι succedo (sub - cedo). se implicuit dextrae = ἐνεπλάκῃ εἰς τὴν δεξιάν μου (φροτούμενος μὴ ἀπολεσθῆ).

725. per opāca locorum = per opāca loca = διὰ σκιερῶν, ἀμφορῶν τόπων.

726 - 727. iniecta . . . tela = δόρατα μακρόθεν βαλλόμενα, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὴν ἐκ τοῦ συστάδην μάχην, ἢν δηλοῦσι τὰ ἐπόμενα adverso glomerati ex agmine = συνεσπειραμένοι κατ' ἀντιμέτωπον ταῖς.

728. suspensum = sollicitum, anxiūm = μετέωρον, ἀγωνιῶντα.
729. videbar (mihi) = ἔδόκουν, ἐνόμιζον.

731. evasisse viam omnem = ὅτι διανύσας ὅλην τὴν ὁδὸν διέφυγον πάντα κίνδυνον.

732. visus· ἐνν. est mihi = μοῦ ἐφάνη, ἐνόμισα. ad aures adesse = ad aures accedere et adesse.

733. prospiciens = πόρρωθεν καθιοῦν. nate . . . nate, ἡ διπλῇ προσφώνησις εἶναι ἐνδεικτική τοῦ φόβου καὶ τῆς ἀγωνίας τοῦ πατόρος. Τὸ αὐτὸ δεικνύει καὶ ἡ παράλειψις τοῦ ὑποκ. τοῦ propinquant (hostes).

734. ardentes = τὰς λαμπούσας ἀσπίδας, διότι ἥσαν πεοιβεβλημέναι καλκόν συνωνυμεῖ τὸ ardentes πρὸς τὸ ἐπόμενον micantia aera.

735. male amīcum = inimīcum. Τὸ ἔξῆς τῶν λέξεων : hic nescio quod numen male amīcum eripuit mihi trepido confūsam mente, ἐνταῦθα, τότε ἀγνῶ τίς κακὸς δαίμων ἀφῆρεσε τὰς τεταραγμένας φρένας (ἐκ τοῦ κρότου τῶν ποδῶν καὶ ἐκ τοῦ λόγου τοῦ 'Αγγίσου).

736. nota regiōne viarum = ἐκ τῆς γνωστῆς διευθύνσεως τῶν ὁδῶν.

738. misero, ἐνν. mihi. Διὰ τὸν ἐξαφανισμὸν τῆς Κρεούσης κάμινων εἰκασίας ὁ Αἰνείας φέρει δύο αἴτίας διὰ τοῦ ne . . . ne συνδεομένας, ὃν ἡ δευτέρᾳ πάλιν εἶναι διπλῇ (seu), εἴτε ἀρπαγεῖσα ὑπὸ τῆς μούρας ὑπέλειφθη κάπου, εἴτε ἀπεπλανήθη τῆς ὁδοῦ, ἢ ἀποκαμοῦσα ἐκάθισε κάπου.

740. incertum, ἀπόκρισις εἰς τὰς προηγουμένας ἐρωτήσεις.

745. quem... deorumque, στίχος ὑπέρομετρος. 'Ο τοιοῦτος στίχος τελειώνει πάντοτε εἰς φωνῆν, καὶ ἀπὸ φωνῆν ἀρχίζει ὁ ἐπόμενος, ὥστε νὰ γίνεται ἐκθλιψις τῆς περιττευούσης συλλαβῆς τοῦ ὑπερομέτρου. 'Ο Αἰνείας ἔκφρων ἐπὶ τῇ ἀπωλείᾳ τῆς συζύγου γενόμενος αἰτιᾶται θεοὺς καὶ ἀνθρώπους.

748. curva valle = cava valle = ἐν τῇ κυρτῇ, κοίλῃ κοιλάδι, ἐν τῇ γαράδῃ.

749. ipse = ego ipse. urbem repēto = in urbem redēo. cingor, μέσον = cingo me = ξώννυμαι. repēto et cingor fulgentib⁹ armis = repēto cinctus etc.

750. stat, δηλ. sententia = λαμβάνω σταθερὰν ἀπόφασιν. casus renovare = νὰ ἀνανεώσω, νὰ ὑποστῶ ἐκ νέου πάσας τὰς περιπετείας.

751. et rursus caput obiectare perīclis = καὶ πάλιν τὴν ζωὴν μου νὰ ἔκθέσω εἰς κινδύνους.

ΣΤΙΧ. 752 — 770

752 - 753. muros obsecūrāque limīna portae qua gressum extulēram repēto = σπεύδω δπίσω εἰς τὰ τείχη καὶ εἰς τὸν σκοτεινὸν οὐδὸν τῆς πιάνης, δι' ᾧ εἰζον ἔξελθει (gressum extulēram) retro sequor observāta vestigia = ἀκολουθῶ τάνατοιν (retro) τὰ παρατηρηθέντα γῆγη.

754. lumiñe = oculis. lustro = circumspic̄io = περισκοπῶ.

755. horror ūbīque animo, ἐνν. τὸ est τὸ animo εἶναι δοτική.

756. Ἡ πλοκὴ τοῦ λόγου inde domum me refēro si forte τὸ domum, ἐπίσq. = οὕκαδε. si = εἰς ἥν περίπτωσιν = ἐντεῦθεν ἐπανέρχομαι εἰς τὸν οἴκον. si forte = μὴ τυχόν. pedem tulisset = κατέφυγεν ἐκεῖ (ἢ Κρέονσα). Σημειώσον τὴν διπλῆν ἐπανάληψιν τοῦ si forte, ἵτις δηλοῖ τὴν ἀγωνίαν τοῦ Αἰνείου περὶ τῆς τύχης τῆς ἀφανισθείσης Κρεούσης.

757. tectum = domum, παρατήρησον τὴν ἐναλλαγὴν τῶν γρόνων. irruerant, tenēbant, volvītūr κλπ. tenebant = obtinebant = κατεῖχον.

758. ilicet = πάραντα. ignis edax = τὸ ἀδηφάγον, παμφάγον πῦρ. summa ad fastigia = μέχρι τῶν ἀκροτάτων κορυφῶν.

759. exsuperant = ὑπερβαίνουσι, τ. ἔ. τὴν στέγην. furit aestus ad auras = μαίνεται τὸ καῦμα πρὸς τὸν οὖρανόν. ad auras = ad caelum.

760. procēdo, ἐνν. a domo mea. sedes = domum = τὸν οἴκον. Ὁ Αἰνείας ἀπὸ τὴν οἰκίαν τοῦ, ἥν εἶδε καιομένην, διευθύνεται πρὸς τὴν ἀκρόπολιν καὶ τὰ ἀνάκτορα, βλέπει τὴν λείαν καὶ τὸν αἰγματότους φυλαττομένους ὑπὸ τῶν Ἀγαμῆν ἐν τῷ ἀσύλῳ τῆς Ἡρας, ἀλλ' ἢ Κρέονσα οὐδαμοῦ φαίνεται.

761. porticibus vacuis=ὑπὸ τὰς ἔργμους στοάς. asylo - templo
οἱ Ἀχαιοὶ φυλάπτουν τὴν λείαν ἐν τῷ ναῷ τῆς Ἡρας, ὃς διακειμένης εὐμενῶς πρὸς αὐτούς. Τὸν γὰρ τοῦτον θέτει ὁ ποιητὴς ἐπὶ τῆς ἀκροπόλεως ἔχων ὑπὲρ ὅψει, ὃς φαίνεται, τὸν ἐπὶ τοῦ Καπιτωλίου ναὸν τῆς Ἡρας.

762. Phoenix, Φοῖνιξ, βασιλεὺς τῶν Δολόπων καὶ παιδαγωγὸς τοῦ Ἀχιλλέως.

763. gaza = ὁ θησαυρός. Περσ. ή λέξις γάζα.

764. mensae deorum? = τράπεζαι τὰς δόποιας ἐποποθέτουν πλήρεις τροφῶν πρὸ τῶν εἰκόνων τῶν θεῶν κατὰ τὰς λεόντες εὐωχίας.

765. crateres auro solidi, crateres solidō auro = κρατῆρες ἐκ σπεροῦ χρυσοῦ, πάγχρυσοι, ὄλόχρυσοι. captiva vestis = αἰχμάλωτος ἐσθῆτης, περιληπτ. ἀντὶ captivae vestes, δηλ. σκεπάσματα καὶ τάπητες.

766. puéri et pavidae matres = οἵσαν αἰχμάλωτοι, οὓς ἐπρόσκειτο νὺν ἀπαγάγουν μεθ' ἑαυτῶν οἱ νικηταί. logo ordīne = ἐν μακρῷ τάξει τοῦτο δηλοῖ τὸ μέγα πλῆθος τῶν αἰχμαλώτων.

767. stant circum, τιμῆσις καὶ ἀναστροφὴ = circumstant.

768. quin etiam = καὶ δή, καὶ μάλιστα. ausus = τολμήσας.

769 - 770. Creūsam vocavi iterumque iterumque = πολλάκις, ἐπανελημένως ἀνεβόντα «Κρέουσα». ingemīnans = ἐπαγαλλαβάνων. Ή διπλὴ ἐπανάληψις τοῦ iterumque ἐμφαντικότερον ἀναδεικνύει τὸ πολλάκις γιγνόμενον.

ΣΤΙΧ. 771 — 794

771. tectis = aedificiis, ἀφαιρ. τοῦ τόπου = per aedificia = per domos = διὰ τῶν οἰκιῶν τῆς πόλεως, οἵτινι διὰ τῶν ὁδῶν αἱ δοτικαὶ quaerenti καὶ furenti ἀναφέρονται εἰς τὸ ἀκολουθοῦν (στίχ. 73) mihi. furenti = ἐν φερετηλανώμην μαινόμενος.

772. infēlix simulacrūm = τὸ ἄθλιον εἴδωλον.

773. visa, ἐνν. est. nota major imago = εἰκὼν μείζων τῆς γνωστῆς. Ἐπιστεύετο δτὶ οἱ τεθνεῶτες ἐμφανίζονται ἐν μείζονι σχήματι, ἐδῶ δὲ ἐπιπροσθέτως καταστᾶσα ή Κρέουσα ἡρωίνη ὁφειλε νὰ ἐμφανίσῃ τὴν εἰκόνα της μείζων ἢ κατ' ἀνθρωπον.

774. obstipūi = ἐθαμβώθην. stetēruntque comae = ἡνωρθώθη ή κόμη. Πρὸς τὴν εἰκόνα προβλ. Ὁμηρον : ὁρθαὶ δὲ τρίχες ἔσταν ἐπὶ

γναμπτοῖσι μέλεσι. vox faucibus haesit=ή φωνὴ εἰς τὸν λάρυγγα ἐνεπάγη.

775. affāri . . . demēre, ἀπαρέμφ. περιγραφικά, ὃν ὑποκ. εἶναι τὸ Creusa.

776. quid iuvat? = τί ὡφελεῖ: indulgēre insāno dolōri? νὰ ὑποχωρῆς εἰς ἄφρονα λύπην; λέγεται ἄφρων, διότι ταῦτα γίνονται οὐχὶ ἀκόντων τῶν θεῶν.

777. non sine numine divom' σημείωσον τὴν λιτότητα, πρβ;. Ομ. ζ 240 οὐ πάντων ἀέκητι θεῶν.

778. comitem, κατηγορ. τοῦ Creusam.

778 - 779. nec aut ille sinit = δὲν εἶναι πεπομένον (fas = fatum) οὐδ' ὑπὸ τοῦ βασιλέως τοῦ ὑψηλοῦ Ὀλύμπου ἐπιτετραμμένον.

778. longa exsilia = μακρὰς πλάνας ἔξω τῆς πατρίδος, ἀντικείμενον τοῦ arandum, ἔξ οὗ ἔξαρτᾶται καὶ ἡ αἰτιατικὴ aequor. Τὸ οῷμα arare ἀριθμεῖ εἰς τὸ aequor, ὅχι διώς καὶ εἰς τὸ exsilia, ὅπου θὰ νοήσωμεν κατὰ ζεῦγμα ἄλλο τι οῷμα, δπως λ. χ. obeūnda.

781. Thybris, τύπος Ἑλληνικὸς (Θύρωις), οὗ συγνοτέραν χρῆσιν κάμνει δὲ Οὐεργίλιος ἡ τοῦ λατινικοῦ Tibēris: δονομάζεται δὲ ποταμὸς Lydīus, διότι φέρει ἀπὸ τὴν Τυρρηνίαν, ἵστοι κατοικοῦντο δὲ τηνάκια τοῦ Λυδίαν. Τέμβριος ποτ. Φρογίας. αρνα opīma virum, Ομ. Μ. 184 ἀνδρῶν πίονα ἔργα (=γαῖαι καλλιεργημέναι ὑπὸ ἀνδρῶν φιλοπόνων).

782 leni agnīne = ἥρεμφ φεύματι.

783. res laetae = εὐτυχία. regia coniuncta, ἡ Λαουΐνια, θυγάτη τοῦ βασιλέως Λατίνου: ἵτο ἀνάγκη νὰ ἔξαφανισθῇ καὶ νὰ ἀποθεωθῇ ἡ Κρέονσα, ἵνα δὲ Αἴνειας ἔλθῃ εἰς τὸν δεύτερον τοῦτον γάμον.

784. parta (sunt). παθ. παρα. τοῦ par̄io, pep̄eri, partum, ēre = γεννῶ, τίκτω, φύω. parta tibi, ēvv. sunt = fato destinata sunt = τῇ μοίρᾳ ὧδίσθησαν εἰς σέ. Τὸ parta ἀναφέρεται εἰς τὸ τοῦ res laetae καὶ εἰς τὸ regnum καὶ εἰς τὸ regia coniuncta. lacr̄mas dilectaē Creusae=τὰ δάκρυα τὰ χυνόμενα διὰ τὴν προσφιλῆ Κρέονσαν. pelle = παῦσον.

785. superbas, ποιητικῶς ἀναφέρεται τὸ ἐπίθετον εἰς τὸ sedes, ἀντὶ νὰ ἀναφέρεται εἰς τοὺς κατοίκους τῶν ἔδρῶν τούτων.

786. servītum: ὑπτιον δηλοῦν σκοπόν. magna deum genētrix:

δηλ. ἡ Κυβέλη, θεότης ἀσιατικὴ τῆς γῆς καὶ τῶν ὁρέων ἐλατρεύετο μάλιστα ἐπὶ τῆς Ἰδης. Ταυτοζυμένη πρὸς τὴν Ρέαν εἶναι ἡ μήτηρ τῶν θεῶν (Idaea mater), εἶναι πρὸς τοὺς Τρῶας εὐμενὴς καὶ τώρα περιλαμβάνει εἰς τὰς ἀκολούθους της νύμφας καὶ τὴν Κρέουσαν. Ἡ Κρέουσα ἐν ἀρχῇ ὀνομάζει τὸν Αἰνείαν *dulcem coniugem* καὶ ἐν τῷ τέλει, ὅπου συνιστᾶ εἰς αὐτὸν τὸν κοινὸν νιόν.

790. haec ubi dicta dedit, συνήθης ἡ φράσις παρὰ Οὐεργιλίῳ = ὡς εἴπε ταῦτα. Σημείωσον τὴν παρήγησιν.

792. ter conatus sum. Πρὸς τὴν φράσιν προβλ.. Όμ. λ. 206, ὅπου λέγεται διὰ τὸν Ὀδυσσέα ὅτι ματαίως προσεπάθησεν ἐν τῷ Ἀδηῃ νὰ περιπτυχθῇ τὴν μητέρα του: **τρὶς μὲν ἐφωρμήθην ἐλέσειν τέ με θυμὸς ἀνώγει, τρὶς δέ μοι ἐκ χειρῶν συκῆ εἴκελον ἥ καὶ ὀνειρῷ ἔπτατο.** *date...* circum = circumdare, τιμῆσις καὶ ἀναστροφή ἐκ τούτου τοῦ circumdare ἡ δοτικὴ collo ἔξαρταται.

Στίχ. 795 — 804

795. Sic demum=οὕτω τέλος πάντων, ἀφ' οὗ δηλ. τόσον χρόνον μὲ ἀνέμειναν. revīso socios=ἐπαναβλέπω τοὺς ἔταιρους.

796-797. ingentem comitum numērum=πολὺ μέγαν ἀκολούθων ἀριθμὸν= παμπληθεῖς ἀκολούθους. matres... viros=ἄνδρας καὶ γυναικας· τούτῳ ἐπακολουθεῖ δῶς παράθεσις τὸ ἐν στίγ. 798 pubem = multitudinem καὶ volgus. exsilīo, δοτ. = πρὸς ἔξορίαν.

799. parati = παρεσκευασμένοι (δηλ. νὰ μὲ ἀκολουθήσουν). animis = opibus = ταῖς ψυχαῖς καὶ ταῖς οὐσίαις, ἔχοντες δηλ. τὸ ἀπαιτούμενον θάρρος, ἵνα μὲ τὰ ὑπάρχοντά των, ὅσα ἔσωσαν, ἀπέλθουν εἰς ἄλλον τόπον.

800. deducere=νὰ καταγάγω. Τὸ οῆμα κυριολεκτεῖται περὶ ἴδρυσεως ἀποικιῶν· καλῶς δ' ἐλέγθη καὶ περὶ τοῦ Αἰνείου μέλλοντος νὰ ἴδρυσῃ νέαν πόλιν.

801. iugis=ἐπὶ τῶν κορυφῶν τῆς Ἰδης.

802. obsessa limină = καταλαβόντες τὰ κατώφλια.

803. nec spes_opis (ferendae) ulla dabatur = οὐδεμία δ' ἐλπὶς βοηθείας ὑπῆρχε.

804. cessi, δηλ. fato = ὑπερχώρησα εἰς τὴν μοῖραν, et sublato genitōre montes petīvi=καὶ ἄρας ἐπὶ τῶν ὕμων τὸν πατέρα μου εἰς τὰ δόῃ ἀπῆλθον.

BIBLION III

ΣΤΙΧ. 39 — 68

39. El̄dquar an sil̄eam? ὑποτακτικὰ ἀπορίαν δηλοῦσαι = νὰ էξ-
αγγείλω ḥ νὰ ἀποσιωπήσω; Τὰ ὁγματα el̄dquor καὶ sil̄eo. Ταῦτα ὡς
ἐν παρενθέσει λέγονται. gemitus lacrimabilis = στεναγμὸς θρηνώδης.

40. vox reddita = ἀκούεται φωνὴ ἔξερχομένη ἀπὸ τὸ βάθος τοῦ
τύμφου καὶ εἶναι αὗτη ὡς ἀπόκριτις, ἢτις προεκλήθη ἀπὸ τὴν πρᾶξιν
τοῦ Αἰνείου, ὅτις εἰχεν ἐπιχειρήσει τοὺς νὰ ἀποσπάσῃ θάμνον, ἀπὸ
τὰς ἀποσπασθείσας φύζας τοῦ ὅποιον μέλαν εἴχε στάξει αἷμα.

41. quid = διατί; lacero, α' συζ. διμαλ. = σπαράσσω. iam parce
= φείδου τέλος πάντων. sepulto = mortuo. Ο Πολύδωρος, ὁ τοῦ
Πριάμου νεώτατος υἱός, δὲν ἔτυχε τῶν νεονιμισμένων ἐπικηδείων τιμῶν,
τὸ δὲ πτῶμά του κατὰ μικρὸν ἐσκεπάσθη ἀπὸ κόνιν, ὅπου φιζοβολή-
σαντα τὰ κατ' αὐτοῦ οφθέντα βέλη διεπέρασαν τοῦτο.

42. parce scelerare = noli scelerare = μὴ μίαινε (scelerare =
polluere = μιάνειν). tulit, συναπτέον τῷ externum = οὐχὶ ἔνον πρὸς
σέ. tulit = protūlit = ἥνεγκεν εἰς φῶς, ἐγέννησεν.

43. aut cruor hic de stipite manat, διὰ τοῦ aut συνεχίζεται ḥ
ἀρνητις = οὐδὲ φέει τὸ αἷμα τοῦτο ἀπὸ τὸ στέλεχος (ἄλλὰ ἀπὸ τὸ σῶ-
μα μου). stipes - itis = στέλεχος. mano α' συζ. διμ. = φέω. cruor - oris
ἀ. (κρόνος :) = αἷμα, μάλιστα τὸ ἐκ τραύματος, λύθρον.

44. litus avārum = litus ubi tyrannus avarus hab̄itat. avar-
rus = φιλάργυρος.

45. Nam Polydōrus ego = διότι εῖμαι ἐγὼ ὁ Πολύδωρος. Εἰς
τὸν πρόλογον τῆς Ἐκάβης τοῦ Εὐριπίδου ἡ σκιὰ τοῦ Πολυδώρου δηγ-
γεῖται τὸν θάνατόν του. Παρ', Ομήρῳ τὸν Πολύδωρον φονεύει ὁ
Ἀχιλλεύς. confīxum, δηλ. me = ἐμὲ διαπερανθέντα τὸ οῆμα confīgo,
- xi, -xum, -ere = διαπερῶ, διακεντῶ. ferrea telorum seges = σιδηροῦν

βελῶν λήιον, ἥτοι λήιον σιδηρῶν βελῶν, πυκνὴ γῆ σιδηρῶν βελῶν. *iacūlis*, πᾶσι δοτ. Τὸ λήιον τῶν βελῶν ἀνεφύη (*incrēvit*) εἰς αἰχμηρὰ δόρατα (*iacūlis — acūtis*), ἥτοι ἀπὸ τὰ φιφέντα ἐκεῖνα βέλη ἀνεφύη πυκνὸν λήιον θάμνων εἰς σχῆμα δοράτων.

47. *ancipīti formidīne*, ἀφαιρ. ὅνομ. *anceps formīdo* = διπλῷ φόρῳ, διὰ τὸ αἷμα, τὸ δποῖον εἴδον, καὶ τοὺς λόγους, οὓς ἔκουσα. *mēn-* *tem*, ἀνάφεοε εἰς τὸ *pressus* ἐλληνίζουσα ἡ σύνταξις.

48. *obstipūi*, παρακ. τοῦ *obstipesco* = ἐκθαμβοῦμαι, ἐκπλήττομαι. *steteruntque comae et vox faucibus haesit* = καὶ ἡνωρθώθησαν αἱ τοίχες τῆς κεφαλῆς καὶ ἡ φωνὴ ἐνεπάγη εἰς τὸν λάρουγγα. *sto* = ἵσταμαι. *fauces - ium*, πληθ. = ὁ λάρουγγε. *haerēo* = ἐμπίγγυμαι, ἐνέχομαι.

50. *furtim λάθος* (τῶν Ἐλλήνων), Εὐριπίδ. ‘Εκάβ. 6 ὑπεξέπεμψεν. *mandārat*, ἀντὶ *mandavērat* = commendārat, *comissērat* = εἴτενεν ἐπιτρέψει. ’Ἐκ τούτου ἔξαρτάται τὸ γερουνδίβον *alendum*, ὁ σημάνει σκοπὸν = πρὸς τὸ θρέψαι.

51. *Threīciō rēgi* = εἰς τὸν Θρᾷκα βασιλέα. Πρόκειται περὶ τοῦ Πολυμήστορος, συζύγου τῆς Ἰλιόντος, θυγατρὸς τοῦ Πριάμου. *diffīdo*, -*isus - sum*, -*ere alicui* = ἀπιστῶ; δυσπιστῶ τινι.

52. *cungi obsidiōne* = cinctam tenēri obsidiōne = εἰχε πολιορκηθῆ καὶ κυνάλωθῆ. ‘Η Τροία δὲν περιεκυλώθη ἀπὸ τοὺς Ἀχαιούς, ἀλλ’ ὁ ποιητὴς εἰς ἡρωικοὺς χρόνους μεταφέρει πολιορκίαν γενομένην κατὰ οῷμ. τρόπον. *res Agamemnonias secūtus* = τὰ τοῦ Ἀγαμέμνονος, τὸν Ἀγαμέμνονα ἀκολουθήσας.

53. *fas*, τὸ τῆς ξενίας δίκαιον.

56. *auro potitur*, τοῦ χρυσοῦ γίνεται κύριος. ‘Η παραλήγουσα τοῦ ρήματος *potitur* βραχεῖα κατὰ τὴν γ’ συζυγίαν.

57. *sacra fames* = ἀνοσία πεῖνα. *sacer* = ὁ τοῖς χρονίοις θεοῖς καθιερωμένος, ὁ ἔξαγιτος ἐντεῦθεν καὶ ἡ σημασία τοῦ ἀνοσίου.

59. *monstra* = *prodigium* = τὸ τερατῶδες σημεῖον. *deum - deorum*. *procēres - um* = οἱ ἐν τῇ πολιτείᾳ πρωτεύοντες. *refēro* et *quaesit sententia posco* = ἀναφέρω καὶ ποία εἶναι ἡ γνώμη ἐρωτῶ. ἔκαμε δηλ. ὁ Λίνειας ὅτι ἔκαμεν ὁ ἄρχων εἰς τὴν σύγκλητον τὴν ρωμαϊκήν, ὅταν ἔζητε τὴν γνώμην (πρβλ. τὰς φράσεις: *referre (relatio) ad sentatum καὶ rogare sententias*).

60. *omnibus idem animus*, ἐνν. *est* = *omnibus idem placet* = ὅλοι τὴν αὐτὴν ἔχουν γνώμην ὑποκείμενα εἶναι τὰ ἀπαρέμφ. 1) ex-

cedere (ἔξελθεῖν), 2) linqui pollūtum hospitium = νὰ ἔγκαταλειφθῇ ἡ μιανθεῖσα ξενία. 3) classibus (= navibus) austros (= ventos) dare = εἰς τὰς ναῦς τοὺς ἀνέμους νὰ δώσωμεν (ἀναπετάσαντες τὰ ἴστια), ὥστε δηλ. νὰ καταστήσωμεν αὐτὰς ἵκανὰς πρός ἀπόπλουν.

62. ergo = λοιπόν. instauramus funus = πάλιν ποιοῦμεν ταφὴν. Τὸ πιῶμα τοῦ Πολυδώρου πρόχειρον εἴχε λάβει ταφὴν· νῦν ἐπιτελεῖται αὕτη ὑπὸ τῶν περὶ τὸν Αἰνείαν κατὰ τὰ ωμαϊκὰ ἔθιμα διὰ συσσωρεύσεως χώματος, ὥστε νὰ ἀποτελεσθῇ τύμβος (ingens aggeriſtur tumulo (δοτικὴ) tellus).

63. Manib⁹s = τῇ ψυχῇ (τοῦ Πολυδώρου). Αἱ ψυχαὶ τῶν τεθνεώτων, τυχοῦσαι τῶν νενομισμένων τιμῶν, ἐγίνοντο χθόνιοι δαίμονες (manes). arae = βωμοί· ἔθιμος εἰς τὸν Ρωμαίους ἥτο νὰ ἰδούνονται περισσοτέρους τοῦ ἐνὸς βωμοὺς εἰς τὸν τεθνεῶτας κατὰ τὴν ἐπικῆδειον τελετήν.

64. caerulēis = nigris. vittae = ταινίαι, στέμματα (διὰ τὸν βωμούς). maestae = maestitiam declarantes = πένθος δεικνύοντες (οἵ βωμοί). atra = ἡ μαύρῃ ἡ κυπάρισσος λέγεται atra οὐχὶ διὰ τὸ χρῶμα, ἀλλὰ διὰ τὴν συμβολικήν της παράστασιν.

65. Iliādes, εἶναι αἱ Τρωάδες, αἱ τοῦ Αἰνείου ἀκόλουθοι. crinem solūtae = crinibus passis = λυσίκομοι. de more, δηλ. lugentium = ὥσπερ ἔθιμος τοῖς πενθοῦσιν.

66. inferīmus, εἰς τὸν νεκροὺς προσφέρονται χοαὶ ἐκ γάλακτος, μέλιτος, οἴνου ἀκράτου καὶ αἷματος τῶν ἱερείων. Τὸ θῆμα τὸ κυριολεκτούμενον ἐπὶ τῆς προσφορᾶς τῶν χοῶν εἶναι τὸ infēro, ὥστε inferīmus = ἐπιφερόμεθα χοάς. tepido lacte = γλιαζῷ (νεωστὶ ἀμελγθέντι) γάλακτι. cymbia = ποτήρια, pateras = φιάλας. sacri sanguinis = αἷματος τῶν ἱερείων.

68. condīmus sepulcro = ἀποθέτομεν, κρύπτομεν εἰς τὸν τάφον. Ἡ ψυχὴ τοῦ ἀποθανόντος λαμβάνει τὴν αἰώνιαν ἀνάπαυσιν, ἀφ' οὗ γίνῃ ἡ νενομισμένη ταφὴ. suprēsum = τὸ ὕστατον, voce ciēmus = vocamus, δηλ. μὲ τὸ τριπλοῦν vale (χαῖρε).

Στίχ. 84 — 98

84. templā ὁ πληθ. ἀντὶ τοῦ ἐν. ἐτέθη ποιητικῶς. dei = τοῦ θεοῦ ('Απόλλωνος). saxo structa vetūsto (= templā). vetūsta = ἐκ Οὐεργιλίου Αἰνειὰς (Ἐκδ. 1949)

λίθου παλαιοῦ κατεσκευασμένον, παλαιὸν (ναόν). *venēror - atus sum - ari* = σέβομαι.

85. da, προστακτικὴ τοῦ do = δός! *propriam domum = perpetuum domum = διαρκῆ οἶκον, κατοικίαν*. *Thymbraee = Θυμβραῖς* οὗτῳ καλεῖται ὁ θεὸς ἀπὸ τὴν πεδιάδα Θύμβρην, τὴν δποίαν διαρρέει ὁ ἔγγυς τῆς Τροίας ποταμὸς Θύμβροις καὶ εἰς τὴν δποίαν ναὸς τοῦ Ἀπόλλωνος περίφημος ὑπῆρχε.

86. *mansūram urbem = πόλιν μέλλουσαν νὰ μείνῃ, διαρκῆ πόλιν*. *altēra Pergāma = ἄλλην δηλ. ἀκρόπολιν, ἦν δὲ Αἰνείας θὰ κτίσῃ ὡς ἀκρόπολιν δευτέρας Τροίας. reliquias Danāum atque immītis Achilli: αἱ γεν. εἴναι ὑποκειμενικὰ = quos Danaï... Achilles reliquērunt = τὰ λείψανα τῶν Τρώων, ὃν ἐφείσθησαν οἱ Δαναοὶ καὶ ὁ ἀπηνὸς Ἀχιλλεὺς. Ή γεν. Achilli κατὰ συναίρεσιν τοῦ Achillei (δνομ. Achilleus).*

88. *quem sequimur?* δηλ. *ducem = quem sequi nos (ducem) iubes?* τίνα νὰ ἀκολουθήσωμεν ἀρχηγὸν κελεύεις; *Σημείωσον τὴν γοῆσιν τῆς ὁδοῦ. ἀντὶ τῆς ὑποτοῦ. τοῦ ἐνεστῶτος ἐπὶ ἀπορίας τοῦ πρακτέου. quove = ἢ ποῦ; ubi = ποῦ;*

89. *augurium = χοησμός. illabēre = προστατ. ἐνεστ. τοῦ illabor (in-labor), illapsus sum = ἐνολισθαίνω, εἰσπίπτω, εἰσδύομαι. animis δοτ. Οὐ θεὸς εἰσδύεται (illabitur) εἰς τὰς ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων, τοὺς δποίους ἐμπνέει καὶ φωτίζει.*

90. *vix...fatus eram...omnia visa, δηλ. sunt. Σημείωσον τὴν κατὰ παράταξιν ἀσύνδετον ἐκφορὰν ἀντὶ τῆς συνήθους: vix fatus eram, cum omnia visa sunt. repente = αἰφνιδίως. tremēte, ἀπαρ. τοῦ tremo, -ui, -ere = σείομαι.*

91. *limināque = τὸ μέρος (limină = οἱ οὖδοι) ἀντὶ τοῦ ὅλου (τοῦ ναοῦ). Τὸ φωνῆν ε τοῦ que εἰς τὴν θέσιν τοῦ δευτέρου ποδός, ὅταν ἀκολουθῇ λέεις μὲ ἄλλο que (laurusque), λαμβάνεται ὡς μακρόν. laurus, πληθυντικὸς ὁ ἀριθμός, δεικνύων δάσος δαφνῶν.*

92. *mons, εἴναι τὸ ὅρος τοῦ Κύνθου, δὲ Κύνθος. cortīna = λέβης· κατ' ἔξοχὴν δὲ τρίπους λέβης τοῦ Πυθίου Ἀπόλλωνος, δὲ Δελφικὸς τρίπους, κατ' ἔκτασιν δὲ ὁ τοῦ μαντείου χῶρος ἢ τὸ μαντεῖον αὐτό. μηρύο = μυκῆμα.*

93. *submissi petīmus terram = ταπεινοὶ πίπτομεν κατὰ γῆς. ad auris = εἰς τὰ ὥτα.*

94. duri = πολυτλήμονες.

95. quae vos... accipiet redūces = ἡ γῆ, ἥτις πρώτη (prima) εἶδε νὰ γεννᾶται τὸ γένος σας (tulit vos) ἀπὸ τοὺς πρώτους προγόνους (a stirpe parentum), ἡ αὐτὴ θὰ σᾶς δεχθῇ (vos accipiet) ἐπανελθόντας (redūces) τὸ redūces κατηγορούμενον. Κατὰ ταῦτα δὲ πλοῦς τοῦ Αἰνείου εἰς Ἰταλίαν εἶναι ἐπάνοδος αὐτοῦ. ubere laeto = solo pinguet fertili, μὲν ἔδαφος παχὺ καὶ γόνιμον. Τὸ ubere laeto κεῖται μεταφορικῶς προβλ. τὸ ὄμηρον «οῦνθαρ ἀρούρης».

97. hic = ἐνταῦθα. domus Aeneae = δὲ οἶκος, ἡ γενεὰ τοῦ Αἰνείου. cunctis dominabitur κλπ. Εἶναι προφητεία, ποδὸς ἣν πρέπει νὰ παραβάλῃ τις τὴν παρ. Όμηρος ὑπόσχεσιν τοῦ Ποσειδῶνος, ὅτε οὗτος ἔσφεζε τὸν Αἰνείαν : νῦν δὲ δὴ Αἰνεία βίη Τρώεσσιν ἀνάξει καὶ παίδων παῖδες, τοί κεν μετόπισθε γένωνται (et natī natorum et qui nascentur ab illis). Σημειωτέον ὅτι ὁ Οὐεργίλιος ἔχει ὑπ' ὄψιν του γράφων Πάντεσσι ἀντὶ Τρώεσσι. Προσσημειωτέον δὲ ὅτι οἱ ἐν λόγῳ διηγούοι στίχοι περιελήφθησαν εἰς τὴν Ἰλιάδα ὑπὸ φανεροῦ, ὅστις ἥθελε νὰ ἔξυμνήσῃ δυναστικὴν οἰκογένειαν ἀρχούσαν ἐν Σκήψει τῆς Αἰολίδος καὶ ἀνάγουσαν τὴν καταγωγὴν της εἰς τὸν Αἰνείαν.

ΣΤΙΧ. 161 — 167

161. Mutandae sedes, ἐνν. sunt = πρέπει νὰ γίνῃ ἀλλαγὴ ἔδοσις, τόπου. suāsit, παρακ. τοῦ suadeo = πείθω· ἐνταῦθα suāsit = ὑπέδειξεν.

162. Cretae = in Creta, ἐν τῇ Κρήτῃ. considerēre, ἀπαρέμφ. τοῦ consido, -ēdi, -essum, -ere = καθεῖσμαι, κατοικίζομαι.

163. Hesperīam Crai cognomīne dicunt = Ἐσπερίαν οἱ Ἑλληνες ἐπονομάζουν. Πᾶσαν τὴν πρὸς ἐσπέραν χώραν ἐκάλουν οἱ Ἑλληνες Ἐσπερίαν καὶ μάλιστα τὴν Ἰταλίαν καὶ τὴν Ἰσπανίαν, πολὺ συχνὰ δὲ τὴν Ἰταλίαν.

164. potens armis atque ubere glaebae = πολεμικὴ καὶ εὔφροσος.

165. Oenōtri. Οἰνωτροί, ἀρχαῖος λαὸς εἰς τὴν νότιον Ἰταλίαν, τὴν κατόπιν χώραν τῶν Βρουττίων καὶ Λευκανᾶν. colo, -ui, cultum -ere = κατοικῶ. fama, ἐνν. est. minōres = οἱ μεταγενέστεροι.

166. ducis. Κατὰ τὴν παράδοσιν δὲ Ἰταλὸς ἦτο βασιλεὺς τῶν Ἰτα-

λῶν κατὰ τὸν Θουκυδίδην (VI 2,5) τῶν Σικελῶν ἡ γενικὴ ducis ἔξαρται ἐξ τοῦ de nomine = ἀπὸ τοῦ δύναματος τοῦ ἡγεμόνος, τοῦ βασιλέως. gentem = terram, δηλ. τὴν χώραν, εἰς τὴν δοπίαν δ λαὸς κατόκησεν.

ΣΤΙΧ. 306 — 342

306. ut = ὁς, μόλις. Troïa armia = τρωικὰ ὅπλα, ἥτοι τοὺς ἀκολούθους τοῦ Αἰλείου ὀπλισμένους κατὰ τὸν τρωικὸν τρόπον.

307. magnis monstris· θωμαστὴ διοσημία διὰ τὴν Ἀνδρομάχην ἥτο νὰ βλέπῃ Τρωᾶς ἐνόπλους.

308. visu in medio = ἐν ᾧ ἐστέκετο καὶ ἐθῆκτο. deriguit=καταπέπιγε, ἀποπέπιγε, ἐπάγωσε. Τὸ οῷμα derigesco. calor ossa relinquit = ἡ θερμότης τὰ δυτικά κατέλιπε. Πρβλ. τὸ παρ' Ὁμήρῳ φρόβιος κρυερός.

309. labitur = σφάλλεται, κινδυνεύει νὰ πέσῃ. vix tandem = μόλις τέλος. longo tempore = post longum tempus. fatur = διιτλεῖ πρβλ. τὸ παρ' Ὁμήρῳ, Ὁδ. δ 706 δὴ μιν ἀμφασίη ἐπέων λάβε· δψὲ δὲ δή μιν ἐπέεσσιν ἀμειβομένη προσέειπεν. Ἡ Ἀνδρομάχη λιποθυμεῖ καὶ ἀρ' οὖ συνέρχεται, διιτλεῖ.

310. vera facies... verus nuntius, κατηγορούμενα εἰς τὸ ὑπόκ. tu (adfers), ἀντὶ νὰ συμφωνήσουν πρὸς τὸ ἀντικείμενον te = ἐμφανίζεσσι πρός με (te adfers) ὡς ἀληθινὴ μορφή, ὡς ἀληθῆς ἄγγελος; Τὴν ἐρώτησιν ταύτην διασφεῖ ἡ ἐπομένη ἐρώτησις: νίνισνε = ζῆς;

311. lux almia = τὸ φῶς τὸ ζωογόνον, δηλ. ἡ ζωή. si lux almia recessit = ἐὰν ἡ ζωὴ ἀπεγώησε, δηλ. ἐὰν δὲν εῖσαι παρὰ κενὴ σκιὰ (vana imago, umbra). ὑπῆρχεν ἡ πίστις ὅτι αἱ σκιὰ τῶν τεθνεώτων ἐνεφανίζοντο κατὰ τὰς θυσίας, ἵνα λάβουν μέρος εἰς αὐτάς.

312. Hector ubi est? = Ὁ Ἔκτωρ ποῦ εἴναι; διατί δ Ἔκτωρ δὲν ἐμφανίζεται; Ἡ Ἀνδρομάχη ἀποροῦσα ἐρωτᾷ διατί δὲν ἐμφανίζεται καὶ ἡ σκιὰ τοῦ Ἔκτορος, εἰς δὴ ἡ θυσία προσφέρεται, ἐπὶ τῇ ὑποθέσει ὅτι δ Ἀιλείας ἔχεται ὡς σκιὰ ἀπὸ τὸν Ἀδην.

313. furenti (αντῇ τῇ Ἀνδρομάχῃ) μαινομένῃ (insolabiliter et impatienter dolenti) (= ἀπαργοφήτως καὶ οὐχὶ καρτερικῶς λυπουμένη). Τὸ furere σύνηθες οῷμα περὶ σφραδοῦ ψυχικοῦ πάθους.

314. subiectio = ὑποβάλλω, ὑποκρίνομαι. hisco = κυριώς μένω κεχιητός, χάσκω, ἀνοίγω τὸ στόμα μου χωρίς νὰ ἡμπορῶ νὰ εἴπω

λέξιν· εἶτα· μόλις καὶ μετὰ κόπου λέγω τι. *turbatus* = ταραχθείς.

315. *extrema per omnia* = *per omnia summa discrimina* (pericula) ἐν μέσῳ διλογιών τῶν κινδύνων. *vitam duco* = τὸν βίον διάγω. *equidem* = ἔγωγε. *vivo equidem* = ζῶ βέβαια.

316. *ne dubita* = *noli dubitare* = νὰ μὴ ἀμφιβάλῃς.

317. *deiectam tanto coniuge* = *orbatem tanto coniuge* = στερηθεῖσαν τηλικούτου συζύγου, δηλ. τοῦ Ἐκτορος. ‘Η φράσις ἐλέγθη κατ’ ἀναλογίαν πρὸς τὸ *deicere* aliquem honore, *spe* = στερεῖν τινα τῆς τιμῆς, τῆς ἐλπίδος. Εἰς τὸ *deicere* ὑπάρχει ἡ ἔννοια τοῦ καταπίπτειν, πρὸς αὐτὴν δὲ τὴν ἔννοιαν προσημούσθη προσφυῶς τὸ *excepit*. *excipio* = ὑποδέχομαι τινα καταπίποντα.

318. *quae fortuna revīsit?* δηλ. *te* = ποία τύχη πάλιν σὲ ἐπεσκέψθη, πάλιν προσεμειδίασε πρὸς σέ; *digna satis* = ἀνταξιωτάτη. *Andromache*, ἀφαιρ. ἔξαρτωμένη ἐκ τοῦ *digna*, ἀποδοτέα διὰ γενικῆς τῆς Ἀνδρομάχης. *Hectōris*, ἐνν. τὸ *υχῆτε* = συζύγου τοῦ Ἐκτορος.

319. *Pyr rhin* = *Pyr rhine*. Τὸ τελικὸν βραχὺ ε, ἐπειδὴ ἀσθενῶς ἐπροφέρετο, ἔξεπιπτεν. *conubia servas* = εἰσαι σύζυγος. Τοῦτο λέγεται κατ’ εὐφημισμόν. ‘Η Ἀνδρομάχη, ἀφ’ οὗ ἦχθη εἰς δουλείαν, δὲν ἦτο κυρίως σύζυγος τοῦ Πύρρου.

320. *deīēcit voltum* = κατέβαλε τὸ πρόσωπον· φυσικὰ κατόπιν τῆς τελευταίας ἔρωτήσεως τοῦ Αἰνείου. *demissa voce* = μὲν χαμηλὴν φωνήν.

321. *fēlix una ante alias Priamēia virgo* = ὁ πατῶν τῶν θυγατέρων τοῦ Πριάμου εὐδαιμονεσπάτη. Τοῦτο λέγεται διὰ τὴν Πολυξένην. Ταύτης ἐρασθείς δ ’Αχιλλεὺς ἐφονεύθη ὑπὸ τοῦ Πάριδος εἰς αὐτὴν τοῦ γάιμου τὴν προπαρασκευήν. Μετὰ τὸ τέλος τοῦ πολέμου ἡ σκιὰ τοῦ Αχιλλέως ἀπήτει τὸ ἀναλογοῦν αὐτῇ μερίδιον τῆς λείας καὶ δὲ Κάλχας ἐκέλευσε νὰ θυσιασθῇ εἰς αὐτὸν ἐπάνω εἰς τὸν τάφον ἡ Πολυξένη.

323. *quae . . . sortitus non pertūlit ullos*, πρότασις ἀναφορικὴ καθ’ δοιστικὴν ἐκφερομένη, κατ’ ἔννοιαν δὲ αἰτιολογικὴ τοῦ *felix*. *sor tītus - us* = ἡ κλήρωσις. Διὰ κλήρου διεμοίραζον οἱ πολεμισταὶ μεταξύ τῶν τὴν πολεμικὴν λείαν, περιλαμβανομένων καὶ τῶν αἰχμαλώτων. *tetigit cubile* = ἤψατο τοῦ λέχους. *eris, -eri* = δεσπότης, κύριος.

338. *ignārum*, δηλ. *te huius regiōnis* = σὲ ἀγνοοῦντα ταύτην ἔδω τὴν χώραν.

339. quid puer Ascanius, δηλ. agit? supērat? ἀμεταβάτως = superstes est? = ἐπιζῆ; vescitur aura (aetheria) = fruitur aura (aetheria?) = ἀπολαύει τῆς αἰθερίας αὐδας;

340. ecqua cura? = ἄρα γε ὑπάρχει τις πόθος; Τὸ τamen = ὅμως δηλοὶ σωφέστερον τὴν ἀντίθεσιν πρὸς τὸ amissae parentis = ἂν καὶ ἀπέθανεν ἡ μήτη του, ἐνθυμεῖται μὲ πόθον αὐτὴν ὁ παῖς;

343. avuncūlus' ἡ Κρέονσα μήτηρ τοῦ Ἀσκανίου, ἦτο ἀδελφὴ τοῦ Ἐκτορος. avuncūlus = ὁ πρὸς μητρὸς θεῖος. excītat, δηλ. puerum = ἔξεγειρει τὸν παῖδα διὰ τῶν ἰδίων του παραδειγμάτων ἀνδρείας καὶ ἀρετῆς; anīmi virīles = ἀνδρεία. virtus = ἀρετή.

Στίχ. 441 — 460

441. Huc = ἐνταῦθα. delātus = καταταχθείς.

442. divīnos=sacros. et Averna, ἐπεξηγεῖ τὸ div. lacus: Averna (Ἄορνα κατὰ τὰ Τάρταρα) οὐδ. πληθ. ως οὖσιαστικὸν λαμβανόμενον ἐπιστεύετο ὅτι παρὰ τὴν Ἄορνον λίμνην ὑπῆρχεν ἡ εἰς Ἅδου κατάβασις. sonantia silvis = ἀντηχοῦντα ἀπὸ τὸν θόρυβον τῶν δασῶν τῶν παρὰ τὰς ὄχθας (silvis, ἀφαιρ. ὄργ.).

443. insānam vatem = ἐνθεόν μάντιν, δηλ. τὴν Σίβυλλαν. rupe sub ima = εἰς τὸ βάθος σπηλαίου βραχώδους (στίχ. 446 antro, 450 cavo saxo).

444. canit = ἔδει, χοησιοδοτεῖ ἔμμετροι ἥσαν οἱ χοησιοί. foliisque notas et nomīna mandat = καὶ εἰς φύλα γράμματα καὶ λέξεις παραδίδει.

446. digerit in numērum, διατάσσει κατὰ χρονικὴν ἀκολουθίαν (τὰ μέλλοντα, τὰ γραφόμενα ὑπ’ αὐτῆς (τῆς Σιβύλλης) ἐπὶ φύλλων δένδρου). seclusa = ἔκκεκλεισμένα.

447. locis = ἔκαστος χοησιούς εἰς τὴν θέσιν του.

448. eadem, ἀντικ. τοῦ impūlit. verso cardīne = στραφείσης τῆς στρόφιγγος, ἦτοι ἀνοιγείσης τῆς θύρας. tenūis ventus = λεπτὸς ἀνέμος, δηλ. πνοὴ ἀνέμου.

449. ianūa, ἡ πύλη ἀνοιγομένη ἐπιτρέπει νὰ εἰσέλθῃ ἀνέμος καὶ δι’ αὐτὸν ἀναταράσσει τὰ φύλλα.

451. nec revocāre situs = nec restituere ordinem foliōrum = οὐδὲ νὰ ἀποκαταστήσῃ τὴν τάξιν τῶν φύλλων.

452. *inconsulti abeunt* = χωρὶς νὰ λάβουν χοησμὸν ἀπέρχονται (οἱ ἐπερωτήσαντες τὴν Σίβυλλαν). Δηλ. ὁ παρὰ τῆς Σιβύλλης μὴ ζητήσας νὰ χοησμοδοτῇσῃ διὰ στόματος, λαμβάνει τὸ πρῶτον τυχὸν φέκλον ἀπὸ τὰ διασκορπισθέντα ὑπὸ τοῦ ἀνέμου, ἀλλ' ὁ ἐπ' αὐτοῦ ἀναγνεγραμμένος χοησμὸς συγχὰ δὲν ἀριδᾶξει εἰς τὴν γενομενὴν ἐρώτησιν διὸ καὶ ὁ ἐρωτήσας ἀπέρχεται *inconsultus* (χωρὶς νὰ λάβῃ χοησμὸν) καὶ μισεῖ (οδεῖ) τὴν ἔδραν τῆς Σιβύλλης. Ἡ Σίβυλλα, τοῦ Ἀπόλλωνος προφῆτις, κατίγετο ἀπὸ τὴν Μαροπησσὸν τῆς Τρωάδος ἥ ἀπὸ τὰς Ἐρυθρὰς τῆς Ἰωνίας. Τὸ ὄνομα Σίβυλλα ἀρχικῶς κύριον ἀποικικὸν ὄνομα ὅν, ἔγινε κατόπιν γενικόν. Εἰς τὴν Ἰταλίαν ἥ λατοεία τοῦ Σιβυλλῶν εἰσήχθη ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα. Ἡ Κυμαία Σίβυλλα ἥτο τρόπον τινὰ τῶν Ρωμαίων τὸ ἐπίσημον μαντεῖον.

453. *ne fuērint tanti* = ἀπαγόρευσις¹ *tanti*, γεν. τοῦ τιμῆματος. *dispendia*, δονιμαστ. πληθ. (*dispendium* ὁ ἐν.) = ἀπώλεια. *moraes*, γενικὴ ἐπεξηγηματικὴ = ἀπώλεια χρονοτομίης, ζημία δφειλομένη εἰς τὴν ἀναβολήν. Ἐκ τῆς προτάσεως *ne fuērint tanti* ἐξαρτῶνται αἱ προσάσεις *quiñ adēas...* *poscas* = *ut non*. Ἡ ἔννοια εἶναι : Μὴ δώσῃς τόσην σημασίαν εἰς τὴν ἀπώλειαν ὀλίγου χρόνου, ὡστε νὰ μὴ προσέλθῃς εἰς τὴν μάντιν καὶ ζητήσῃς χοησμόν. Μὴ ἀμελήσῃς, διὰ νὰ κερδίσῃς δλίγον καιρόν, νὰ προσέλθῃς ἀλπ.

454. *quam vis increpītent* = ὅσον καὶ ἀν γογγύζουν οἱ ἑταῖροι (socii) et vi cursus vela vocet in altum = καὶ ὅσον ἀν ἥ εὐκαιρία τοῦ πλοῦ ἀπαιτεῖ ισχυρῶς (vi) νὰ ἐπισπεύσῃς τὴν ἀναχώρησιν. Τὴν ὅλην ταύτην πρότασιν ἐξηγεῖ σαφέστερον ἥ ἐπομένη : possis que sinus implere secundos = καὶ δύνασαι τοὺς κόλπους (τῶν ιστίων) νὰ πληρώσῃς εὑνοϊκῶν ἀνέμων. ipsa canat vocemque volens atque ora resolvat = αὐτὴ ἥ ίδια ἀς προφητεύσῃ καὶ εὐμενὴς τὴν φωνὴν καὶ τὸ στόμα ἀς λύσῃ.

459. *quo' σύναπτε τῷ modo* = τίνι τρόπῳ. *quemque*, σύναπτε τῷ *laborem* = ἔκαστον κόπον. *fugiasque ferasque* = εἴτε νὰ ἀποφύγῃς εἴτε νὰ ὑπομείνῃς.

460. *expedīet*, δηλ. *dictis* = *expōnet* = θὰ ἐκθέσῃ, θὰ εἴπῃ. *cursus dabit secundos*, ἥ Σίβυλλα δὲν δύναται νὰ δώσῃ πλοῦν αἵσιον, μόνον² νὰ προφητεύσῃ ἡμπορεῖ ὅθεν τὸ *dabit* = *docēbit* θὰ διδάξῃ, θὰ προφητεύσῃ. *venerāta· ληπτέον παθητικῶς* = *īnketευθεῖσα* (δηλ. διὰ θυσιῶν).

707. Drepāni portus = τοῦ Δρεπάνου δὲ λιμὴν (παρὰ τὰς ὑπωρείας τοῦ Ἐρυκος). illaetabilis ora = ἀτερπής χῶρος· οὗτος δὲ ποιητὴς καλεῖ τὴν περὶ τὸ ἀκρωτήριον Δρέπανον χώραν διὰ τὸ ἀμμῶδες καὶ ἄγονον αὐτῆς.

708. actus pelāgi tot tempestatib⁹ = ἀφ' οὗ ὑπέστην τόσας τοικυμίας εἰς τὸ πέλαγος (= ἀφ' οὗ δὲ τόσας ἐδοκίμασα συμφορὰς) τῷρα δοκιμάζω καὶ ἀλλήν, δηλ. amitto genitorem = χάνω τὸν πατέρα Ἀγγίσην. omnis curae casusque levāmen, diorismός κατὰ παράθεσιν εἰς τὸ genitorem (γεννήτορα) = πάσης φροντίδος καὶ περιπετείας ἀνακούφισιν.

711. nequāquam = μάτην· ὅντως μάτην, διότι δὲν εἶχε τὴν εὐτυχίαν δὲ Ἀγγίσης νὰ ὕδη τὴν ποθητὴν γῆν τῆς Ἰταλίας.

712. nec vates Helēnus praedīxit = οὔτε δὲ προφήτης, δὲ μάντις Ἐλενος (μοῦ) προεφήτευσε (τὸν θάνατον). πρβλ. Ὁμ. Ρ, 410 κ. ἔ. δὴ τότε γ' οὐδὲ οἱ (τῷ Ἀχιλλεῖ) ἔειπε κακὸν τόσον, δισον ἐτύχθη, μήτηρ, δὴ δάοι πολὺ φίλατος ὥλεθ' ἐταῖρος.

714. labor extrēmus = δὲ ὑστατος πόνος, δηλ. τὸ τέρμα τῶν ταλαιπωριῶν μου. Σημείωσον δὲν λογίζεται ἐδῶ ή τοικυμία ποὺ ἔξωθησε τὸν Αἰνείαν εἰς τὰς ἀκτὰς τῆς Ἀφρικῆς.

716. unus = μόνος. intentis omnib⁹ = ἐνῷ πάντες ἐπούσεχαν.

717. fata renarrābat divom cursusque docēbat = τὰ πεποωμένα τῶν θεῶν διηγεῖτο καὶ τὰς περιπλανήσεις ἔξήγει.

718. conticūit tandem = ἐσιώπησε τέλος. factoque hic fine καὶ τελειώσας ἐδῶ (τὴν διήγησιν). quievit = ἡσύχασεν, ἀνεπαύθη.

*Επτάνησις — Βιβλιοδεστία
ΧΡΗΣΤΟΥ Β. ΧΡΟΝΟΠΟΥΛΟΥ
Καπνοκοπηρίου 6—Αθηναὶ

